

UUDISTUVA OMAISUUSLAJIJAKO JA OSAKELUOVUTUSTEN
VEROSUUNNITTELU

Laura Sukula (509461)
Yritysverotus
Turun yliopiston oikeustieteellinen
tiedekunta
24.6.2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

TIIVISTELMÄ

TURUN YLIOPISTO
Oikeustieteellinen tiedekunta

LAURA SUKULA: Uudistuva omaisuuslajijako ja osakeluovutusten verosuunnittelu

Pro gradu, XVIII + 94 s.

Vero-oikeus

6/2019

Turun yliopiston laaturjärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielman aiheina ovat uudistuva omaisuuslajijako ja omaisuuslajien välisten eroavaisuuksien hyödyntäminen verosuunnittelussa yhtiön luovuttaessa osakkeitaan vastikkeellisesti. Tutkielman tarkoituksena on selvittää ensinnäkin, millä tavoin omaisuuslajijako muuttuu 1.7.2019 voimaan tulevalla elinkeinoverolain uudistuksella. Toisekseen tutkielman tarkoituksena on selvittää uudistuneiden omaisuuslajien kontekstissa, millä tavoin omaisuuslajien väliset eroavaisuudet vaikuttavat osakeluovutusten verokohteluun ja miten verovelvollisyhtiöt voivat hyödyntää näitä omaisuuslajien välisiä eroavaisuuksia verosuunnittelun avulla. Tutkimuskysymyksiä tarkastellaan verolainopillisen metodin avulla eli oikeustilaa systematisoiden ja tulkiten. Tutkielman pääasiallisena lähteenä hyödynnetään lainsäädäntöä, ja sen tulkinnassa apuna käytetään lain esitöitä ja muita virallislähteitä sekä oikeuskäytäntöä ja -kirjallisuutta.

Tutkielma osoittaa ensinnäkin, että omaisuuslajien soveltamisalat muuttuvat uudistuvan elinkeinoverolain myötä jonkin verran. Keskeisimpänä muutoksena nykyiseen on uuden omaisuuslajin, muun omaisuuden säätäminen, minkä seurauksena myös muiden omaisuuslajin soveltamisalat muuttunevat jonkin verran. Vanhojen omaisuuslajien verokohtelu ei sinänsä muutu. Näistä omaisuuslajeista rahoitus- ja käyttöomaisuuden soveltamisalat kokenevat suurimmat muutokset. Uudistuksen lopullisia vaikutuksia on vielä mahdotonta sanoa, ja ne jäävätkin tuomioistuinten linjausten varaan.

Toisekseen tutkielma osoittaa, että eri omaisuuslajien osakkeiden luovutusvoiton ja -tappion verokohtelua tarkasteltaessa muista omaisuuslajeista poikkeavat käyttöomaisuuteen ja muuhun omaisuuteen kuuluvat osakkeet. Muiden omaisuuslajien, rahoitus-, vaihto- ja sijoitusomaisuuden, luovutusvoiton ja -tappion verokohtelu on täysin yhdenmukaista. Pieniä eroja mainittujen omaisuuslajien välille voi syntyä ainoastaan jokseenkin erilaisen jaksottamisen ja hankintamenon muodostamisen kautta. Toisaalta tutkielma osoittaa, että omaisuuslajien välisten erojen hyödyntäminen verosuunnittelussa on sen epävarmuuden ja työläyden takia vähintäänkin haastavaa. Saadut tutkimustulokset johtavat jatkokysymykseen, missä määrin ja millä perusteilla lainsäätäjä voi verosuunnittelua estääkseen poiketa lain vahvoista periaatteista, kuten se on nyt uudistuvan elinkeinoverolain yhteydessä tehnyt.

Asiasanat: omaisuuslajijako, osakeluovutus, luovutustappio, luovutusvoitto, tulolähdejaon poistaminen, verosuunnittelu

SISÄLLYS

Sisällys	III
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	XVII
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkielman tavoite	1
1.2 Tutkielman rakenne ja rajaukset	4
2 Yhtiön verosuunnittelun yleiset lähtökohdat	10
3 Omaisuuslajit voimassa olevan lainsäädännön mukaan	16
3.1 Omaisuuslajien keskeiset tunnusmerkit	16
3.2 Osakkeen kuuluminen omaisuuslajiin	22
4 Uudistuvat omaisuuslajit.....	32
4.1 Tulolähdejaon poistaminen	32
4.2 Uudistuvat omaisuuslajit	35
5 Osakkeen kuuluminen muuhun omaisuuteen	40
6 Osakkeen hankintamenon määräytyminen	49
7 Veronalaiset erät osakkeen omistusaikana.....	54
7.1 Tulon veronalaiset erät	54
7.2 Menon ja menetysten vähennyskelpoiset erät	58
7.3 Tulon ja menon jaksottaminen	64
8 Osakeluovutuksen verokohtelu.....	69
8.1 Vastikkeellinen luovutus.....	69
8.2 Luovutusvoiton verokohtelu	70
8.3 Luovutustappion verokohtelu	75
9 Omaisuuslajien käytettävyys osakeluovutusten verosuunnittelussa	80
10 Omaisuuslajijaon uudistuksen arviointia	86
11 Lopuksi.....	93

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa, Osakeyhtiölaki I. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.
- Andersson, Edward, Tulolähdejaon merkitys yritysverotuksessa erityisesti yhteisöjen kohdalla. Verotus 2/1998, s. 126-135.
- Andersson, Edward, Johdatus vero-oikeuteen. 13. uudistettu painos. Talentum Oyj 2006.
- Andersson, Edward, Verotuksemme muutoksista viimeksi kuluneiden 50 vuoden aikana. Verotus 1/2008, s. 26-34.
- Andersson, Edward, Onko saastumiskäsite enää ajankohtainen tuloverotuksessamme? Verotus 5/2008, s. 470-479.
- Andersson, Edward – Ilkkala, Jarmo – Penttilä, Seppo, Elinkeinoverolain kommentaari. 13. uudistettu painos. Talentum Oyj 2012.
- Andersson, Edward – Penttilä, Seppo, Elinkeinoverolain kommentaari. 1. uudistettu painos. Talentum Oyj 2014.
- Andersson, Edward – Linnakangas, Esko – Frände, Joakim, Tuloverotus. 8. uudistettu painos. Talentum pro 2016.
- Ansamäki, Pia, Sujuva verotarkastus – opas asiakkaalle. Alma Talent Oy 2017.
- Blomqvist, Aki – Malmivaara, Tero: Osakeyhtiön varojenjako ja verotus. Alma Talent Oy 2016.
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Lausun 8.11.2018.
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK – Keskuskauppakamari – Perheyrittäjien liitto ry – Suomen Yrittäjät, Lausunto yhteisöjen tulolähdejaon poistamisesta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Lausunto 4.5.2018.
- Engblom, Ari, Hallitusohjelmien veropoliittiset linjaukset ja verosäännösten tulkinta. Defensor Legis 4/2018, s. 647–655.
- EY, Yrityksen verosuunnittelu 2006. Toim. Ahonen, Tero – Arpalahti, Jouni – Auranen, Kirsi – Etholén, Tommi – Helokoski, Elina – Järvenoja – Kettunen, Tarja – Klemola, Anne – Kuivisto, Eija – Liede, Hannele – Nikkanen, Anu – Ojala, Ilkka – Pulkkanen, Petri – Sneck, Timo – Tannila, Eija – Tanska, Minna – Uusitalo, Susanna – Vuopala, Heikki – Äärilä, Leena. Alma Talent Oy 2006.
- Fasoúlas, Elina – Manninen, Petri – Niiranen, Ville, Sijoittajan verotus. 2. uudistettu painos. Hansaprint Oy 2014.
- Helminen, Marjaana, Eu-vero-oikeus. 4. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.

- Honkamäki, Tuomas – Pennanen, Matti, Yritysjärjestelyjen käsikirja – kirjanpito, verotus ja yhtiöoikeus. Talentum Oyj 2010.
- Hoppu, Esko – Hoppu, Kari, Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. 13. uudistettu painos. Talentum Oyj 2011.
- Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo, Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. uudistettu painos. Talentum Media Oy 2008.
- Ilkkala, Jarmo – Pallonen, Raimo – Haapaniemi, Ossi – Raitasuo, Outi, Verosuunnittelun käsikirja. Kariston Kirjapaino Oy 1997.
- Immonen, Raimo, Verosuunnittelu. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, C-sarja N:o 28. 1997.
- Immonen, Raimo, Yritysjärjestelyt. 7. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.
- Immonen, Raimo – Lindgren, Juha, Onnistunut sukupolvenvaihdos. 4. uudistettu painos. Talentum Oyj 2013.
- Isomaa-Myllymäki, Sijoitusyhtiöiden verotuksen ongelmakohtia. Edilex 5/2018. Edita Publishing Oy 2018. Saatavilla osoitteessa (www.edilex.fi, Luettu 16.6.2019).
- Juusela, Janne, Osinkojen ja osakeluovutusten verotus. Talentum Oyj 2004.
- Juusela, Janne, Legaliiteettiperiaate vero-oikeudessa. Julkaisussa Defensor Legis 4/2018, s. 449–467.
- Juusela, Janne – Tuominen, Sami, Sukupolvenvaihdoksen verotus. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.
- Järvenoja, Markku, Yrityksen uusi verosuunnittelu. Gummerus Kirjapaino Oy 1999.
- Järvenoja, Markku, Osinkoverotus. 2. uudistettu painos. Talentum Oyj 2002.
- Järvenoja, Markku, Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoiton verovapaus ja luottamuksensuojan soveltuvuus – ratkaisujen KHO 2010:64 ja KHO 2010:50 arviointi. Lakimies 3/2011, s. 576–584.
- Kaisanlahti, Timo – Jänkälä, Markku – Björklund, Mika, Kirjanpito-oikeus. Edita Prima Oy 2009.
- Kaisanlahti, Timo – Leppiniemi, Jarmo, Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. 4. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2017.
- Kellas, Sebastian, Luovutusvoittoja koskevat säännöt uudistuivat. KPMG:n artikkelikokoelmassa ”Yritysverouudistuksesta”. Toim. Juusela, Janne – Kellas, Sebastian – Lepistö, Markku – Soikkeli, Lauri – Torkkel, Timo – Tunturi, Markku O. Edita Publishing Oy 2004. Saatavilla osoitteessa (www.edilex.fi, Luettu 15.4.2019).
- Keskitalo, Wisa M. Sääski: Osakeyhtiön verovapaat osakeluovutukset. Lakimies 7–8/2012, s. 1230–1234.

- Keskuskauppakamari, Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta tulolähdejaon poistamiseksi. 9.11.2018.
- Klemetilä, Jaakko, Luovutusvoittojen jaksottaminen yrityskauppatilanteessa. Verotus 5/2012, s. 546–554.
- Knuutinen, Reijo, Verosuunnittelua vai veronkiertämistä. – verosuunnittelun ja veron kiertämisen välinen rajanveto tuloverotuksessa. Sanoma Pro Oy 2012.
- Knuutinen, Reijo, International Tax Planning, Tax Avoidance and Corporate Social Responsibility. Interdisciplinary Studies Journal. 3/2013, s. 73–84.
- Knuutinen, Reijo, Luottamuksen suoja verotuksessa – sääntö vai periaate? Lakimies 6/2014, s. 799–824.
- Knuutinen, Reijo, Mitä eroa on aggressiivisella verosuunnittelulla ja veron kiertämisellä? Vero-opintopäivät 2014. Suomen Verotarkastajat SVT. Aikakausjulkaisu Verotus 2014.
- Knuutinen, Reijo, Hyvät pahat verot. Docendo 2017.
- Kontkanen, Erkki, Pankin verotus. Talentum Oyj 2002.
- Koponen, Juha, Yrittäjän verokäsikirja. 5. uudistettu painos. Hansaprint Direct 2013.
- Korpela, Vesa, Sijoittajan verokirja. 5. uudistettu painos. Hansaprint Direct 2016.
- Kotiranta, Kare – Raunio, Merja – Romppainen, Leena – Ukkola, Outi, Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiössä. Gummerus Kirjapaino Oy 2007.
- KPMG, Elinkeinoverotus 2005. Toim. Eerola, Antti – Holla, Jyrki – Holström, Paula – Jokela, Minna – Juusela, Janne – Järvenoja, Markku – Kellas, Sebastian – Lepistö, Markku – Paronen, Vesa – Sandelin, Eric – Soikkeli, Lauri – Torkkel, Timo – Tunturi, Markku O. – Vuorilehto, Eila. Edita Publishing Oy 2005.
- KPMG, IFRS käytännön käsikirja. Toim. Halonen, Jari – Jalkanen-Steiner, Johanna – Johansson, Nina – Kyrölä, Petri – Nurmo, Pekka – Pyykönen, Riikka-Liisa – Sundvik, Peter – Suomela, Mari – Tolvanen, Merja – Torkkel, Timo – Torniainen, Tiina – Tuomala, Margit – Vesikukka, Elissa. 3. uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2013.
- KPMG, Elinkeinoverotus 2017. Toim. Collin, Suvi – Engblom, Ari – Holla, Jyrki – Järvinen, Jussi – Lamminsivu, Suvi – Lampinen, Anne – Lepistö, Markku – Paronen, Vesa – Rautajuuri, Anna-Leena – Sandelin, Eric – Torkkel, Timo – Äimä, Kristiina. Edita Publishing Oy 2017.
- Kukkonen, Matti, Osakeyhtiön myynnin verotus. Gummerus Kirjapaino Oy 1994.
- Kukkonen, Matti, Yrityksen luovutusvoittojen verotus. Talentum Oyj 2007.
- Kukkonen, Matti, Yrityksen luovutusvoittoverotuksen sudenkuopista. Verotus 3/2007, s. 261–280.

- Ylä-Liedenpohja, Jouko, Pienten joutsenten tanssi. Teoksessa Verotus uusiksi? Toim. Kari, Seppo – Ylä-Liedenpohja, Jouko. Yliopistopaino 2007.
- Kukkonen, Matti, EVL-tulolähteen rajanveto-ongelmat ja asiantuntijayhtiön sivuuttaminen verotuksessa. Verotus 2/2009, s. 145–156.
- Kukkonen, Matti, Pienosakeyhtiön ja sen osakkaan tuloverotus. 2. uudistettu painos. Talentum Oyj 2010.
- Kukkonen, Matti – Torkkeli, Anu, Verovapaan osakeluovutusvoiton määrittely EVL 6 b §:n tulkinnan, tulokäsitteen ja osakeyhtiön tulolähteiden näkökulmasta: uudistuksen tarve ja haasteet? Verotus 3/2018, s. 302–314.
- Kukkonen, Matti – Walden, Risto, Elinkeinoverolaki käytännössä. 2. uudistettu painos. Talentum Oyj 2010.
- Kukkonen, Matti – Walden, Risto, Konsernin verosuunnittelu. WSOYpro 2010.
- Kukkonen, Matti – Walden, Risto, Pk-yrityksen verosuunnittelu. Talentum Oyj 2011.
- Kukkonen, Matti – Walden, Risto, Elinkeinoverolaki käytännössä. 3. uudistettu painos. Talentum Oyj 2015.
- Kulovaara, Valpuri, Elinkeino toiminnan yleisten kriteerien soveltaminen kiinteistöliiketoiminnassa. Verotus 4/2010, s. 384–396.
- Kulovaara, Valpuri, Liiketoimintaa vai ei? EVL:n ja TVL:n rajanvetokriteerit pk-yrityksissä. Edita Publishing Oy 2013.
- Kyläkallio, Juhani – Iirola, Olli – Kyläkallio, Kalle, Osakeyhtiö I. Edita Publishing Oy 2015.
- Lahdenperä, Oili, Saamisten arvonalentumiset elinkeinoverotuksessa. Verotus 4/2012, s. 429–444.
- Lautjärvi, Kari, Yhtiön etu yhtiön johdon päätöksissä ja toimissa. Talentum Oyj 2017.
- Leppiniemi, Jarmo, Käytännön verokirja – taidokas tilinpäätös. Westpoint Oy 1996.
- Leppiniemi, Jarmo, Yrittäjän verokirja – veroreviirin hallinnasta. Esa Print Oy 2006.
- Leppiniemi, Jarmo, Tilinpäätäjän käsikirja. 2. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2014. (2014a)
- Leppiniemi, Jarmo, Vaihto-omaisuuden muuttuva tilinpäätös käsittely. Tilisanomat 6/2014. (2014b)
- Leppiniemi, Jarmo – Walden, Risto, Tilinpäätös ja verosuunnittelu. 11. uudistettu painos. WSOYpro 2010.
- Lindgren, Juha, Luonnos hallituksen esitykseksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi VM017:00/2018. 4.5.2018. (2018a)

- Lindgren, Juha: Asia, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 26.10.2018. 1.11.2018. (2018b)
- Lindholm, Tuomo, Lahjaverokirja. 16. uudistettu painos. Hansaprint Oy 2017.
- Manninen, Petri, Sijoittajan verosuunnittelu. WSOY 2000.
- Mattila, Pauli K., Luovutusvoitot ja -tappiot yritysverotuksessa. Verotus 5/2004, s. 485–495.
- Mattila, Pauli K., Tulolähdejako ja sen merkitys verotuksessa. Vero-opintopäivät 2008.
- Mattila, Pauli K., Yrityksen nettovarallisuus verotuksessa. Verotus 2/2008, s. 112–122.
- Mattila, Pauli K., Tulolähdejaosta ja sen merkityksestä verotuksessa. Verotus 2/2009, s. 131–144.
- Mattila, Pauli K., Poistot verotuksessa. Verotus 5/2010, s. 463–474.
- Mattila, Pauli K., Liikevarallisuuslajit ja niiden merkitys verotuksessa. Verotus 2/2012, s. 120–131.
- Mattila, Pauli K., Vähennyskelvottomat menot elinkeinotoiminnassa. Vero-opintopäivät 2012.
- Mattila, Pauli K., Verovapaat tulot elinkeinotoiminnan verotuksessa. Vero-opintopäivät 2013.
- Mattila, Pauli K., Vähennyskelvottomat menot yritysverotuksessa. Verotus 2/2013, s. 120–130.
- Myrsky, Matti, Veropolitiikkamme kysymyksiä. Defensor Legis 5/2010, s. 648–664.
- Myrsky, Matti, Mikä on käyttöomaisuutta? Missä menee TVL:n ja EVL:n soveltamisalueiden raja? Milloin verovelvollinen voi saada luottamuksensuojaa? Ratkaisujen KHO 2010:50, KHO 2010 T 2675 ja KHO 2010:64 arviointia. Defensor Legis 6/2010, s. 901–909.
- Myrsky, Matti, Milloin verotuksessa on mahdollista saada luottamuksensuojaa? Defensor Legis 5/2011, s. 636–649.
- Myrsky, Matti, Milloin verotuksessa on kysymys elinkeinotoiminnasta? Defensor Legis 2/2012, s. 209–223.
- Myrsky, Matti, Suomen veropolitiikka. Talentum Oyj 2013.
- Myrsky, Matti, Suomen tulovero-oikeus. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2014.
- Myrsky, Matti, Jälkikäteinen puuttuminen toimitettuun verotukseen – milloin ja millä edellytyksillä se voi tulla kysymykseen? Defensor Legis 1/2015, s. 94–106.

- Myrsky, Matti, Vero-oikeudellisen tutkimuksemme tilannekuva. Lakimies 7–8/2015, s. 1091–1101.
- Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko, Johdatus elinkeinoverotukseen. Talentum Oyj 2003.
- Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko, Elinkeintulon verotus. Talentum Oyj 2006.
- Myrsky, Matti – Malmgrén, Marianne, Elinkeintulon verotus. 4. uudistettu painos. Talentum Oyj 2014.
- Myrsky, Matti – Räbinä, Timo, Henkilökohtaisen tulon verotus. 2. uudistettu painos. Talentum Oyj 2014.
- Myrsky, Matti – Svensk, Niko – Voutilainen, Tomi, Suomen finanssioikeus. Hansaprint Oy 2014.
- Myrsky, Matti – Svensk, Niko, Vero-oikeuden oppikirja. Talentum Pro 2016.
- Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, Osakeyhtiö IV – osakeyhtiö ja verotus. Talentum Oyj 2009.
- Määttä, Kalle, Veropolitiikka – teoria ja käytäntö. Edita Publishing Oy 2007.
- Määttä, Kalle, Vero-oikeuden perusteet. Kauppakamari 2017.
- Niskakangas, Heikki, Uudistuneet verolait – muutosten merkitys käytännössä, säädökset ja hallituksen esitykset. WSOY 2004. (2004a)
- Niskakangas, Heikki, Käyttöomaisuusosakkeen käsitteestä. Verotus 1/2007, s. 4–15.
- Niskakangas, Heikki, Johdatus Suomen verojärjestelmään. 3. uudistettu painos. Talentum Oyj 2014.
- Niskakangas, Heikki, Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeintulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 22.3.2018. 1.5.2018. (2018a)
- Niskakangas, Heikki, Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeintulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 26.10.2018. 1.11.2018. (2018b)
- Niskakangas, Heikki, Yhteisöjen luovutusvoitot ja -tappiot. Teoksessa Verouudistus 2005, s. 237-260. 2. uudistettu painos. Toim. Niskakangas, Heikki – Tikka, Kari S. – Honkavaara, Tero – Helminen, Marjaana – Lundén, Anna – Laitinen, Mirjami – Räbinä, Timo – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Esko – Mattila, Pauli K. – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina. WSOY 2004. (2004b)
- Norros, Olli, Velvoiteoikeus. 2. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2018.
- Nykänen, Pekka – Räbinä, Timo, Yksityishenkilöiden luovutusvoittoverotus. 3. uudistettu painos. Talentum Oyj 2013.
- Ojala, Ilkka, Verokoulu, osa 1: Tuloverotuksen tulolähteet. Tilisanomat 2/2017.

- Ossa, Jaakko, Sijoitustoiminnan verotus ja verosuunnittelu. Talentum Oyj 2002.
- Ossa, Jaakko, Myyntivoittoverotus käytännössä. WSOY 2006.
- Ossa, Jaakko, Perhe, perintö ja verotus. Talentum Oyj 2006.
- Ossa, Jaakko, Yritysmuodot ja verotus. Defensor Legis 4/2007, s. 527–545.
- Ossa, Jaakko, Perinnön ja lahjan verokohtelu. Alma Talent Oy 2009.
- Ossa, Jaakko, Yrityksen myynnin verokohtelu. Lakimies 7–8/2011. 1524–1540.
- Ossa, Jaakko, Yritystoiminnan verotus. Kariston kirjapaino Oy 2011.
- Ossa, Jaakko, Tuloverolaki käytännössä. Talentum Oyj 2013.
- Ossa, Jaakko, Sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan lopettaminen. Hansaprint Oy 2014.
- Ossa, Jaakko, Sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan lopettaminen. 2. uudistettu painos. Printon. AS 2018.
- Ossa, Jaakko, Valtiovarainministeriölle. 4.5.2018. (2018a)
- Ossa, Jaakko, Valtiovarainministeriölle. 8.11.2018. (2018b)
- Ossa, Jaakko, Kapitalisaatiosopimuksen verokohtelu. Teoksessa Yritys, omistaja ja verotus – Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle, s. 309–323. Toim. Nykänen, Pekka – Urpilainen, Matti – Vahtera, Veikko. Edita Publishing Oy 2014.
- Penttilä, Seppo, Ajankohtaista arvopaperikaupan verotuksesta. Edita Publishing Oy 2001.
- Penttilä, Seppo, Yrityksen omistajan tuloverotus. 2. uudistettu painos. Talentum Oyj 2003.
- Penttilä, Seppo, Käyttöomaisuusosakkeiden luovutukset – vanha käytäntö ja uudet tulkintaongelmat. Verotus 5/2010, s. 499–511.
- Penttilä, Seppo, Ovatko pääomasijoitustoiminnan harjoittamisen verotusongelmat selvinneet? Verotus 3/2010, s. 252–264.
- Penttilä, Seppo, Sijoitusrahasto-osuudet rahoitusomaisuutta. Tilisanomat 20.8.2013. (<https://tilisanomat.fi/lakiratkaisut-ja-suositukset/kho-ja-kvl-tuloverotus/sijoitusrahasto-osuudet-rahoitusomaisuutta>, Luettu 15.6.2019).
- Penttilä, Seppo, Saamisten arvonalentumiset, menetykset ja konvertointi omaksi pääomaksi yritysverotuksessa. Defensor Legis 4/2018, s. 579–600.
- Penttilä, Seppo, Uudistettu yhteisöjen tulolähdejattelu. Verotus 2/2019, s. 132–145.
- Penttilä, Seppo – Nykänen, Pekka – Nieminen, Martti, Parempaan yritysverotukseen. Otava Oy 2019.
- Punavaara, Anu, Arvopaperistamistransaktioiden verokohtelu. Edita Publishing Oy 2003.
- Puronen, Pertti, Näin onnistut perintöverosuunnittelussa. Talentum Oyj 2009.

- Raitasuo, Santtu, Käyttöomaisuusosakkeiden verovapaiden luovutusten tulkintaongelmista (referee-artikkeli). Verotus 3/2011, s. 310–322.
- Ranta-Lassila, Hannele, Konsernit ja verotuksen neutraalisuus. Lakimiesliiton Kustannus. Gummerus Kirjapainotaito Oy 2002.
- Raunio, Merja – Romppainen, Leena – Ukkola, Outi – Kotiranta, Kare, Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiössä. 3. uudistettu painos. Bookwell Oy 2014.
- Räbinä, Timo, Vastikkeeton saanto ja luovutusvoiton verotus. Gummerus Kirjapaino Oy 2001.
- Räbinä, Timo – Myrsky, Matti – Myllymäki, Janne, Kiinteistöjen ja huoneisto-osakkeiden verotus. Talentum pro 2016.
- Räbinä, Timo – Myrsky, Matti – Myllymäki, Janne, Verotusmenettelyn perusteet. Talentum 2017.
- Salin, Marjo, Liikkeen- ja ammatinharjoittajan verokirja. 12. uudistettu painos. Hansaprint Direct 2015.
- Siikarla, Pertti J., Uusi osakeyhtiölaki ja verosuunnittelu. Gummerus Kirjapaino Oy 2007.
- Soikkeli, Lauri, Luottamuksensuoja verotuksessa. WSOY 2003.
- Suomen Tilintarkastajat ry, Yhteisöjen tulolähdejaon poistamista koskeva hallituksen esitysluonnos. 9.11.2018.
- Suomen Veroasiantuntija ry, Lausuntopyyntö yhteisöjen tulolähdejaon poistamista koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. 4.5.2018.
- Suomen Yrittäjät ry, Lausunto 26.10.2018 päivätystä luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhteisöjen tulolähdejaon poistamisesta. 9.11.2018.
- Syrjä, Pasi, Pienten osakeyhtiöiden verosuunnittelu – empiirinen tutkimus. Digipaino 2010.
- Tikka, Kari S., Veron minimoinnista. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja N:o 165. 1972.
- Tikka, Kari S., Korkojen vähennysoikeuden soveltamiseen liittyvistä ongelmista. Verotus 2/1979, s. 147–163.
- Tikka, Kari S., Veropolitiikka. Lakimiesliiton Kustannus 1990.
- Tikka, Kari S., Yritysverotuksen perusteet. 2. uudistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy 1995.
- Tikka Kari S., Arvopaperikauppaan sovellettava verolaki: TVL vai EVL. Verotus 2/2001, s. 121–127.
- Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi, Yritysverotus I–II. Alma Talent Oy 2018.

- Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi, Yritysverotus I–II. Alma Talent Oy 2019.
- Tomperi, Soile, Yritysverotus ja tilinpäätössuunnittelu. 26. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy 2014.
- Verohallinto, Luonnos hallituksen esitykseksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi (tulolähdejaon poistaminen yhteisöiltä). 4.5.2018. (2018a)
- Verohallinto, Luonnos hallituksen esitykseksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi (tulolähdejaon poistaminen yhteisöiltä). 9.11.2018. (2018b)
- Veronmaksajain Keskusliitto ry, Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi elinkeinotulolähteen ja muun toiminnan tulolähteen yhdistämiseksi yhteisöjen tuloverotuksessa 9.11.2018. (2018a)
- Veronmaksajain Keskusliitto ry, Yrityksen verotietopaketti 2018. Hansaprint Oy 2018. (2018b)
- Viitala, Tomi, Osakeyhtiön voitonjaon verotus – muutokset ja suunnittelu. Lakimiesliiton Kustannus 2014.
- Viitala, Tomi, Osakeyhtiön voitonjaon verotus – perusteet ja suunnittelu. Kauppakamari. Printon AS 2018.
- Wikström, Kauko, Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. 3. uudistettu painos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Julkisoikeuden sarja A:35. Hakapaino Oy 2006.
- Wikström, Kauko, Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. 4. uudistettu painos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja A:37. 2008.
- Vilkumaa, Matti, Yrityksen osinko-opas – milloin, miten ja kuinka paljon voidaan osakeyhtiön varoja jakaa? Saarijärven Offset Oy 2012.
- Villa, Seppo – Ossa, Jaakko – Saarnilehto, Ari, Yritysmuodot – toiminta, rahoitus ja verotus. WSOYpro 2007.
- Villa, Seppo – Airaksinen, Manne – Bärlund, Johan – Jauhiainen, Jyrki – Kaisanlahti, Timo – Knuts, Märten – Kuoppamäki, Petri – Kymäläinen, Seppo – Mähönen, Jukka – Pihlajarinne, Taina – Raitio, Juha – Rissanen, Kirsti – Viitanen, Klaus – Wilhelmsson, Thomas, Yritysoikeus. Talentum Oyj 2014.
- Voipio, Jaakko, Elinkeinoverolain tausta, synty ja kehittyminen. Vammalan Kirjapaino Oy 1979.
- Äimä, Kristiina, Sisäiset korot lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa. Alma Talent Oy 2009.
- Äimä, Kristiina, Verotustiedot. Alma Talent Oy 2017.

Verkkolähteet

Prof. Pekka Nykänen: Yhteisöjen tulolähdejako uudistuu verovuonna 2020. Saatavilla osoitteessa (www.edilex.fi, Luettu 17.6.2019).

Virallislähteet

Eduskunnan vastaus. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 222/2018 vp.

Eduskunnan vastaus. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 1/2019 vp.

Elinkeinoverotuksen asiantuntijaryhmän muistio. Valtiovarainministeriön julkaisuja 16/2013. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy 2013.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi elinkeinotulon verottamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 172/1967 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle tuloverolaiksi sekä laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta 200/1992 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi 92/2004 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tuloverolain 9 §:n ja rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain muuttamisesta 64/2005 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain sekä tuloverolain 45 §:n muuttamisesta 176/2008 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 257/2018 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 22.3.2018.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 26.10.2018.

Kirjanpitolautakunta. Yleisohje kiinteiden menojen lukemisesta hyödykkeen hankintameno. 31.1.2006.

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä. 22.3.2018. (2018a)

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä. 26.10.2018. (2018b)

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen lainsäädäntösuunnitelma kevätistuntokaudelle 2018.

Pöytäkirjamerkinnot hallituksen budjettineuvotteluista 31.8.–1.9.2016.

Ratkaisujen Suomi – pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.
Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Edita Prima 2015.

Verotuet Suomessa. Valtiovarainministeriön julkaisusarja. Valtion painatuskeskus 1989.

Valiokunnan mietintö. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 29/2018 vp.

Valtiovarainministeriön muistio. Kysymyksiä ja vastauksia yhteisöjen tulolähteiden yhdistämisestä. 22.3.2018 (päivitetty 29.11.2018).

Valtiovarainministeriön työryhmämuistio. Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 12/2002. Edita Publishing Oy 2002.

Valtiovarainministeriön työryhmämuistio. Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus. Yritysverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 4/2006. Edita Prima Oy 2006.

Verohallinnon ohje. Luottamuksensuoja verotusmenettelystä annetun lain (1558/95) mukaisessa verotusmenettelyssä. Dnro 569/38/2000. 22.3.2000.

Verohallinnon yhtenäistämishjeet vuodelta 2009 toimitettavaa verotusta varten. Dnro 1204/32/2009. 31.12.2009.

Verohallinnon ohje. Arvopaperisijoittamisen tulolähde. Dnro A206/200/2014. 9.2.2015.

Verohallinnon ohje. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. Dnro A126/200/2014. 2.8.2016.

Verohallinnon ohje. Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu. Dnro A54/200/2016. 22.8.2016.

Verohallinnon ohje. Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa. Dnro A192/200/2016. 27.12.2016.

Verohallinnon ohje. Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön verotus. Dnro A32/200/2017. 7.4.2017.

Verohallinnon ohje. Virtuaalivaluuttojen verotus. Dnro A49/200/2018. 29.5.2018.

Verohallinnon ohje. Osakkeiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiantuntijapalkkiot yrityksen tuloverotuksessa. Dnro A67/200/2018. 13.8.2018.

Oikeustapaukset

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2017:44

KHO 2013:69
KHO 2012:129
KHO 2012:74
KHO 2012:73
KHO 2010:64
KHO 2010:50
KHO 2010:43
KHO 2010 T 411
KHO 2010 T 2675
KHO 2003:21
KHO 2003 T 941
KHO 1999 T 2207
KHO 1995 T 2805
KHO 1994 B 531
KHO 1993 T 351
KHO 1991 T 2277
KHO 1984 T 1076
KHO 1979 II 514
KHO 1978 II 559
KHO 1976 T 2981
KHO 1976 T 3627
KHO 1975 II 516

Hallinto-oikeus

Helsingin HAO 5.12.2008 nro 08/1306/6

Keskusverolautakunta

KVL 2009/73

KVL 2007/31

KVL 30/2005

KVL 11/2005

KVL 1979/373

KVL 1977/53

KVL 1970/9

LYHENTEET

ArvL	laki varojen arvostamisesta verotuksessa (2005/1142)
AsVL	laki asuintalovarauksesta verotuksessa (846/1986)
Dnro	diaarinumero
esim.	esimerkiksi
EU	Euroopan Unioni
EV	eduskunnan vastaus
EVL	elinkeinoverolaki (360/1968)
FIFO-periaate	first in – first out -periaate
HAO	hallinto-oikeus
HE	hallituksen esitys
k.	kohta
KHO	korkein hallinto-oikeus
KonsAvL	laki konserniavustuksesta verotuksessa (825/1986)
KPL	kirjanpitolaki (1997/1336)
ks.	katso
KVL	keskusverolautakunta
MenetelmäL	laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta (1552/1995)
MVL	maatilatalouden tuloverolaki (1967/543)
nro	numero
RL	rikoslaki (39/1889)
s.	sivu
SVOP	sijoitettu vapaa oma pääoma
T	taltio
TVL	tuloverolaki (1535/1992)
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
VML	laki verotusmenettelystä (1558/1995)

vp

valtiopäivät

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tavoite

Elinkeinotoiminnassa käytetyt hyödykkeet on jaoteltu ryhmiin niiden käyttötarkoituksen perusteella.¹ Siten samanlainen hyödyke voi kuulua eri yhtiöissä eri omaisuuslajiin.² Tällä hetkellä elinkeinotoimintaan kuuluva varallisuus on jaettu neljään ryhmään: vaihto-, sijoitus-, rahoitus- ja käyttöomaisuuteen. On tärkeää huomata, että ainoastaan elinkeinotoimintaan kuuluvat hyödykkeet on ryhmitelty edellä mainittuihin omaisuuslajeihin.³ Tällä hetkellä sanottu omaisuuslajijako on murroksessa elinkeinoverolain (EVL, 360/1968) uudistuksen myötä. Vastaisuudessa omaisuuslajijako täydentyy yhdellä uudella omaisuuslajilla, muulla omaisuudella.⁴

Joidenkin oikeuskirjallisuudessa esitettyjen näkemysten mukaan omaisuuslajeilla ei olisi lainkaan itsenäistä arvoa. Sitä vastoin niillä on luonnehdittu olevan merkitystä ainoastaan verotuksen apukäsitteinä.⁵ Toisaalta omaisuuslajijaon on todettu olevan merkityksellinen paitsi hankintamenon jaksottamisen, omaisuuslajisiirtojen ja pääomatulo-osuuden laskemisen kannalta, mutta aivan erityisen suuri merkitys omaisuuslajeilla on todettu olevan osakeluovutusten verokohtelun yhteydessä.⁶ Kaiken kaikkiaan omaisuuslajien tarkoituksena on hallita verojärjestelmää ja turvata sen toimivuus. Ilman omaisuuslajeja verolait olisivat tarpeettoman pitkiä ja lukijalle vaikeasti avautuvia.⁷ Toisin sanoen omaisuuslajeilla on ensiarvoisen suuri merkitys verotuksen käytännön toteuttamisen näkökulmasta.

Toisaalta voidaan todeta, että omaisuuslajijaon merkitys eri aikoina on ollut olennaisesti riippuvainen senhetkisestä verolainsäädännöstä. Erityisesti vuonna 2004 tehdyn verouudistuksen myötä omaisuuslajijaon merkitys kasvoi huomattavasti, kun käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutuksista saadut voitot säädettiin tietyin edellytyksin kokonaan verovapaiksi.⁸ Tämä korosti käyttöomaisuuden ja muiden omaisuuslajien välistä rajanvetoa niiden osakeluovutusten ollessa kokonaan veronalaisia. Näin elinkeinoverolaissa asetettiin vastakkain veronmaksuvelvollisuus ja verovapaus. Ennen

¹ Kaisanlahti – Leppiniemi 2017, s. 28.

² Ossa 2006, s. 83.

³ Omaisuuslajeista ainoastaan käyttöomaisuus on mainittu tuloverolaissa (TVL, 1535/1992) sekä maatilatalouden tuloverolaissa (MVL, 1967/543).

⁴ HE 257/2018 vp, s. 21.

⁵ Mattila 2010, s. 120.

⁶ Myrsky 2010, s. 902.

⁷ Mattila 2010, s. 120.

⁸ EY 2006, s. 11.

kaikkea käyttöomaisuusosakkeiden verokohtelun uudistus korosti kuitenkin tulolähteiden välistä rajanvetoa, sillä muun toiminnan tulolähteen osakeluovutusten verokohtelu on usein elinkeinotoimintaa harjoittavalle yhtiölle elinkeinoverolain mukaista verotusta epäedullisempi vaihtoehto.⁹ Nyt valmisteilla oleva elinkeinoverolain uudistus kasvattaa nimenomaisesti omaisuuslajijaon merkitystä nykyisestä, kun lakiin lisätään uusi omaisuuslaji muu omaisuus, jonka alaisuuteen nykyisin muun toiminnan tulolähteeseen kuuluva omaisuus pääosin siirtyy.¹⁰ Muun omaisuuden omaisuuslajin kehittäminen tarkoittaa siten paitsi uuden omaisuuslajin luomista mutta myös elinkeinoverolain ja tuloverolain rajanvetoon liittyvän ongelman siirtymistä omaisuuslajien väliseksi tulkintakysymykseksi. Näin ollen omaisuuslajijako on nousemassa tulolähdejaon ohi arvettaessa verotuksessa käytettyjen luokitteluiden merkitystä.

Käsillä olevan elinkeinoverolain muutoksen ja sen vaikutusten vuoksi on erinomaisen tärkeää perehtyä uudistuvaan omaisuuslajijakoon. Tutkielman yhtenä tarkoituksena onkin selvittää, millä tavoin 1.7.2019 voimaan tuleva ja verovuonna 2020 ensimmäistä kertaa sovellettava¹¹ elinkeinoverolain uudistus vaikuttaa voimassa olevaan omaisuuslajijakoon. Tarkemmin muutoksen vaikutusta tarkastellaan vastikkeellisten osakeluovutusten verokohtelun näkökulmasta, sillä kuten edellä on todettu, omaisuuslajijaolla on erityisen suuri merkitys juuri osakeluovutusten verokohteluun. Samalla osake on hyvä esimerkki hyödykkeestä, joka voi ominaisuuksiensa puolesta kuulua mihin tahansa omaisuuslajiin.¹² Osake on myös jokaisen osakeyhtiön perusinstrumentti. Tulevan sääntelyn kartoittamisen lisäksi tutkielmassa arvioidaan omaisuuslajijaon uudistuksen onnistumista, sillä meneillään oleva elinkeinoverolain uudistushanke on merkittävä askel verolainsäädännön historiassa.

Omaisuuslajijaon merkitys ei rajoitu ainoastaan veronsaajalle tärkeään verotuksen käytännön toteuttamiseen, vaan se on tärkeää myös verovelvollistasolla. Aina hyödykkeen omaisuuslajilla ei ole tosiasiallista merkitystä verovelvolliselle. Kuitenkin, mikäli vastakkain ovat osakeluovutuksen täysi veronalaisuus tai täysi verovapaus ilman oikeutta tappion vähennykseen, omaisuuslajijaolla on yhtiölle suuri arvo. Edelleen, mikäli omaisuuslajijaolla on merkitystä verotuksen tasoon, verovelvolliselle avautuu mahdollisuus hyödyntää verosuunnittelua. Sen avulla verovelvollisella on tietyissä rajoissa tilaisuus vaikuttaa

⁹ Toiminnan lukeminen osaksi muuta omaisuutta on yhtiölle epäedullista, jos se harjoittaa myös elinkeinotoimintaa. Tällöin yhtiöllä ei ole mahdollisuutta yhdistää eri tulolähteiden tuloja ja menoja. (Ojala 2017, k. Erityisiä rajanveto-ongelmia.)

¹⁰ Penttilä 2019, s. 138.

¹¹ HE 257/2018 vp, s. 2.

¹² Ossa 2006, s. 83.

verotettavaan tulokseensa. Verosuunnittelun perustana on, että eri toimintavaihtoehtojen veroseuraamukset selvitetään ja ennakoitaan.¹³

Oikeuskirjallisuuden mukaan verotekijän merkitys päätöksenteossa aiheuttaa verosuunnittelun tarpeen. Tuloveron (kaavassa V) määräytyminen on mahdollista kuvata kaavalla $V = f \times (T - K)$. Kaavassa f on verokanta, T edustaa veronalaisia tuottoja ja K vähennyskelpoisia kuluja. Yhtälöstä voidaan päätellä, että veronsaajat ovat verokannan mukaisella osuudella osallisina sekä tuotoissa että kuluissa. Kuitenkaan olettaus veronsaajien verokannan suuruuden mukaisesta osuudesta yrityksen tuottoihin ja kuluihin ei ole realistinen. Tästä huolimatta olettaus antaa viitteen verojen tärkeydestä yrityksen taloudellisessa päätöksenteossa.¹⁴ Verosuunnittelu on verovelvollisten talouden suunnittelussa sitä merkittävämpi tekijä mitä korkeampia verokannat ovat.¹⁵

Lähtökohtana on, että tuloverotus on kytketty yksityisoikeudellisiin muotoihin. Siten verotettavaa tuloa syntyy yksityisoikeudellisten toimien seurauksesta, mikä antaa verovelvolliselle mahdollisuuden verosuunnitteluun. Verovelvollinen voi päättää esimerkiksi ryhtyä toimiin, jotka vähentävät veron määrää tai pidättäytyä toimista, jotka lisäävät verovelvollisen verorasitusta.¹⁶ Verovelvollinen voi esimerkiksi pyrkiä saavuttamaan osakkeilleen käyttöomaisuusstatuksen vapautuakseen luovutusvoittoverosta. Näyttää siltä, että erot eri omaisuuslajien välillä tarjoaisivat verovelvolliselle merkittäviä verosuunnittelumahdollisuuksia. Siten omaisuuslajit ja verosuunnittelu kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa.

Kuten edellä on kerrottu, elinkeinoverolain uudistus korostaa edelleen omaisuuslajijaon merkitystä. Tästä voitaisiin päätellä, että samalla yhtiöiden omaisuuslajijakoa hyödyntävät verosuunnittelumahdollisuudet laajentuisivat. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole. Verosuunnittelu vaatii usein paljon töitä sekä laajaa osaamista, ja samanaikaisesti siihen liittyy aina riski epäonnistumisesta.¹⁷ Verouudistuksen tosiasiallinen vaikutus omaisuuslajijakoon ratkaisee, millaiseksi omaisuuslajit muodostuvat, millainen niiden merkitys on jatkossa ja mitä mahdollisuuksia verovelvollisella on omaisuuslajijaon hyödyntämiseen.

¹³ Wikström 2008, s. 95.

¹⁴ Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2019, k. Verotekijän vaikutus.

¹⁵ Ossa 2002, s. 82.

¹⁶ Knuutinen 2012, s. 3.

¹⁷ Ossa 2006, s. 99.

Uudistuvaan elinkeinoverolakiin on tehty useita ratkaisuja, joita perustellaan nimenomaan tai jopa ainoastaan perusteettoman veroedun estämisellä.¹⁸ Koska verosuunnittelu on tärkeää verovelvollisille, ja se on keskiössä myös säädettäessä uusia lakeja, verosuunnittelun muutokset ja uudet mahdollisuudet ovat keskeinen aihe omaisuuslajijaon uudistuksen yhteydessä. Tutkielman toisena tavoitteena onkin selvittää, millaisia mahdollisuuksia verovelvollisyhtiöllä on hyödyntää eri omaisuuslajien välisiä eroavaisuuksia verosuunnittelussaan. Tässäkin yhteydessä asiaa tarkastellaan osakkeiden kautta ja kysymyksenä on, millaisia mahdollisuuksia verovelvollisella on vaikuttaa osakeluovutuksen verokohteluun hyödyntäen omaisuuslajijakoa verosuunnitteluvälineenään.

Tutkimuskysymyksiä tarkastellaan verolainopillisen metodin avulla eli oikeustilaa systematisoiden ja tulkiten.¹⁹ Lainopin keskeisimpänä tarkoituksena on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö.²⁰ Tärkeimmäksi oikeuslähteeksi oikeusdogmatiikassa on nostettu lainsäädäntö.²¹ Tämän vuoksi tutkielman lähteenä hyödynnetään lainsäädäntöä, ja sen tulkinnassa apuna käytetään lain esitöitä ja muita virallislähteitä sekä oikeuskäytäntöä ja -kirjallisuutta. Kysymystä tarkastellaan sekä voimassa olevan lainsäädännön näkökulmasta että 1.7.2019 voimaan tulevan tulolähteiden yhdistämisen jälkeisessä tilanteessa.

1.2 Tutkielman rakenne ja rajaukset

Tutkielman alaluvussa 1.1 on jo otettu kantaa omaisuuslajijaon tärkeyteen, ja siihen pohjaten omaisuuslajijaon voidaan sanoa olevan olennainen niin verotuksen käytännön toteuttamisen kuin verovelvollisten veron määrän ja verosuunnittelumahdollisuuksien kannalta. Kuten edellisessä luvussa on kerrottu, tutkielman ensisijaisena tarkoituksena on vastata kysymykseen, millaiseksi omaisuuslajijako muuttuu tulolähdejaon poistamisen myötä, ja miten tämä vaikuttaa osakeyhtiön suorittamaan vastikkeelliseen osakeluovutukseen verotuksen näkökulmasta. Toisin sanoen tutkielmassa selvitetään, onko osakkeen kuulumisella tiettyyn omaisuuslajiin yhtiölle etua vai haittaa verotuksen näkökulmasta. Toisena kysymyksenä tutkielmassa pohditaan, millaisia mahdollisuuksia verovelvollisyhtiöllä on hyödyntää eri omaisuuslajien välisiä eroavaisuuksia verosuunnittelussaan.

¹⁸ Ks. esim. HE 257/2018 vp, s. 24.

¹⁹ Määttä 2007, s. 10.

²⁰ Myrsky 2015, s. 1093.

²¹ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 32.

Tutkielman toisessa luvussa kuvataan yleisesti verosuunnittelua ja sen lähtökohtia. Yhtiön verosuunnittelumahdollisuudet omaisuuslajijaon näkökulmasta ovat tutkielman toisena aiheena, joten siihen liittyvät keskeiset tekijät ja käsitteet on syytä esitellä tutkielman alussa yleisellä tasolla. Luvussa selvitetään pääpiirteissään, mitä verosuunnittelulla tarkoitetaan, millä tavoin sitä voidaan toteuttaa ja millaisia riskejä siihen liittyy. On tärkeää huomata, että tutkielmassa keskitytään nimenomaan yhtiön verosuunnitteluun, minkä vuoksi sen epäonnistumiseen liittyvät ilmiöt, veronkierto ja veropetos, jätetään pääosin tarkastelun ulkopuolelle. Käsitteet kuitenkin syytä esitellä lyhyesti, sillä ne kuuluvat verosuunnitteluun liittyviin riskeihin.

Tutkielman alaluvussa 3.1 tarkastellaan omaisuuslajien keskeisimpiä piirteitä. Kuten jo johdannossa on kerrottu, voimassa olevan elinkeinoverolain mukaan omaisuuslajit voidaan jakaa vaihto-, rahoitus- sijoitus- ja käyttöomaisuuteen, joista jokaisella on omat erityispiirteensä. Merkitsevintä omaisuuslajijakoa tehtäessä on tarkoitus, jota varten verovelvollinen on kyseisen hyödykkeen hankkinut. Verovelvollisen tarkoitus ei kuitenkaan ole yksin määräävä, vaan verovelvollisen näkemys on mahdollista ohittaa, jos hyödykettä tosiasiaassa käytetään toisin, ja tämä tapa sopii paremmin toiseen omaisuuslajiin. Tässä luvussa tarkastellaankin, millä keskeisimmillä perusteilla eri omaisuuserät ryhmitellään sopiviin omaisuuslajeihin. Nämä hyödykkeiden omaisuuslajista kertovat päätunnusmerkit soveltuvat yleisesti eri omaisuuslajeihin kuuluviin osakkeisiin. Alaluvussa 3.2 tarkastellaankin edeltävää alalukua vastaavasti eri omaisuuslajien tunnusmerkkejä nimenomaisesti osakkeiden näkökulmasta. Luvun tarkoituksena on kartoittaa, miten omaisuuslajien keskeisimmät tunnusmerkit toteutuvat osakkeiden omaisuuslajijaon yhteydessä. Erityisesti tässä yhteydessä vastausta on haettu oikeuskäytännöstä, sillä se havainnollistaa oivallisesti eri tyyppisten osakkeiden omaisuuslajiluonnetta.

Elinkeinoverolain uudistamista ja mahdollisuutta tulolähdejaon poistamiseen on punnittu jo usean vuosikymmenen ajan.²² Tästä syystä on tärkeää tuntea tutkielman luvussa 4.1 esiteltävä tulolähdejaon olemassaolon tausta ja sen poistamisen tärkeimmät perusteet sekä keskeisimmät uudistuvalla elinkeinoverolaila toteutettavat muutokset. On syytä huomata, että uudistus ulottuu myös muihin yhteisöihin kuin osakeyhtiöihin. Yhteisöt, joita uudistus ei koske, on rajattu nimenomaisesti uudistuksen ulkopuolelle. Näiden yhteisöjen verokohtelusta säädetään

²² Ks. esim. Valtiovarainministeriön työryhmämuistio 2002, s. 137; Valtiovarainministeriön työryhmämuistio 2013, s. 54.

erikseen.²³ Tässä tutkielmassa rajataan tarkastelu koskemaan ainoastaan osakeyhtiöitä, joita myös hallituksen esittämä tulolähdejaon poistaminen koskee.

Tulolähdejaon poistamisella on merkitystä erityisesti omaisuuslajijaon kannalta, ja tämän jaon kokemiin muutoksiin perehdytään luvussa 4.2. Hallituksen esityksen mukaan uudistuvalla elinkeinoverolaila luodaan uusi omaisuuslaji, muu omaisuus, sillä tulolähdejaon poistaminen tarkoittaa tuloverolain (TVL, 1535/1992) mukaan verotettavan muun toiminnan tulolähteen poistamista yhteisöiltä. Tähän tulolähteeseen kuuluvalla omaisuudella on välttämätöntä kehittää muu, korvaava sijoituskohde.²⁴ Luvussa perehdytään elinkeinoverolain uudistuksen merkitykseen jo olemassa olevien omaisuuslajien ja tämän uuden omaisuuslajin kannalta. Neljännessä luvusta alkaen elinkeinoverolain uudistus on otettu huomioon kaikessa omaisuuslajeista kerrotusta mahdollisimman kattavasti tutkielman ajankohtaisuuden ja käytettävyyden varmistamiseksi. Mikäli tutkielmassa kerrotun yhteydessä ei ole muuta todettu, sanottu soveltuu verotuksessa elinkeinoverolain uudistuksen jälkeenkkin.

Viidennessä luvussa tarkastellaan osakkeen kuulumista muuhun omaisuuteen. Tarkastelu tehdään erityisesti muun toiminnan tulolähteen soveltamisalan kautta, sillä sen ja muun omaisuuden soveltamisalat ovat hallituksen esityksen mukaan pääasiallisesti samat.²⁵ Asia ei ole aivan näin yksiselitteinen hallituksen esityksen osin ristiriitaisten lausuntojen vuoksi, mutta tuloverolain mukaista soveltamisalaa voidaan pitää lähtökohtana perustuen soveltamisalasta hallituksen esityksessä lausuttuun. Muuhun omaisuuteen kuuluvan osakkeen määrittely vaatii muun toiminnan tulolähteen määrittelyn ohella elinkeinoverolain ja maatilatalouden tuloverolain (MVL, 1967/543) mukaan verotettavien erien rajaamista omaksi ryhmäkseen, sillä TVL-omaisuudelle ei ole laissa annettu määritelmää. Tämän vuoksi luvussa perehdytään elinkeinoverolain ja lyhyesti myös maatilatalouden tuloverolain soveltamisaloihin.

Tutkielman kuudennessa luvussa käsitellään osakkeen hankintamenon määräytymistä omaisuuslajeittain. Luku osoittaa, että eri omaisuuslajien hankintamenon määräytymisessä voi olla eroja verovelvollisen tekemistä veroratkaisuista riippuen. Toisaalta eri omaisuuslajeissa voidaan määrittellä hankintameno myös samalla tavoin. On tärkeää huomata, että osakkeen hankintamenon määrittelyyn vaikuttavat muutkin kuin luvussa käsiteltävässä 14 §:ssä mainitut seikat. Hankintamenon suuruuteen vaikuttavat esimerkiksi osakepääomasijoitus tai osakkeenomistajan tekemä sijoitus sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon.²⁶ Tässä

²³ VaVM 29/2018 vp, s. 5.

²⁴ HE 257/2018 vp, s. 23.

²⁵ HE 257/2018 vp, s. 23.

²⁶ Ossa 2011, s. 1534–1535.

tutkielmassa kysymystä tarkastellaan ainoastaan omaisuuslajijaon näkökulmasta, minkä vuoksi tarkoituksena ei ole tuottaa kokonaisvaltaista esitystä hankintamenon määrästä. Siten muut kuin omaisuuslajijaon näkökulmasta relevantit hankintamenon suuruuteen vaikuttavat tekijät sivuutetaan tässä yhteydessä kokonaan.

Seitsemännessä luvussa keskitytään osakkeen omistusaikaan liittyviin veronalaisiin eriin ja tulosta tehtäviin vähennyksiin sekä näiden jaksottamiseen. Alaluvussa 7.1 käydään yksityiskohtaisesti läpi tulon veronalaiset erät omaisuuslajijaon näkökulmasta. Luvussa ei oteta kantaa tulon veronalaisuuden vaikutukseen eri omaisuuslajien verokohtelun eroavaisuuksien kannalta kokonaisuudessaan, vaan tarkoituksena on ainoastaan eritellä tulon veronalaisia eriä omaisuuslajeittain. Vastaavalla tavalla alaluvussa 7.2 käsitellään menon ja menetyksen vähennyskelpoisia eriä. Tulon veronalaisten erien ohella menon vähennyskelpoisuus on keskeinen tekijä kokonaisverorasitusta harkittaessa. Tämän vuoksi menon ja menetyksen käsitteleminen tutkielman osana on välttämätöntä. Lopulta alaluvussa 7.3 tarkastellaan osakkeeseen liittyvien tulojen ja menojen jaksottamista, jolloin tulon veronalaiset erät ja vähennyskelpoiset menot ja menetykset yhdistetään kokonaisuudeksi. Jaksottamisella on suuri merkitys tutkielman aiheena olevaan osakeluovutuksen verokohteluun, sillä jaksottamalla tuloja ja menoja jo osakkeen omistusaikana sopivasti voidaan vaikuttaa osakeluovutuksen yhteydessä syntyvään verorasitukseen.

Osakeluovutuksen verokohtelua sekä luovutusvoiton että luovutustappion yhteydessä käsitellään tutkielman kahdeksannessa luvussa. Alaluvussa 8.1 määritellään ensin vastikkeellisen luovutuksen käsite, sillä sen ymmärtäminen on tutkielman kannalta olennaista. Keskeisintä on huomata, että luovutuksen vastikkeellisuutta tulkitaan eri tavoin siviili- ja vero-oikeudessa.²⁷ Alaluvuissa 8.2 ja 8.3 otetaan omaisuuslajeittain kantaa niin luovutusvoiton kuin -tappionkin muodostumiseen osakkeiden vastikkeellisen luovutuksen yhteydessä. Keskiöön nousevat tässä yhteydessä erityisesti käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet, sillä niiden verokohtelu poikkeaa huomattavasti muiden omaisuuslajien verokohtelusta.²⁸

Yhdeksännessä luvussa avataan yhtiön verosuunnittelumahdollisuuksia omaisuuslajien näkökulmasta. Tarkoituksena on pohtia verovelvollisen mahdollisuuksia hyödyntää omaisuuslajien verokohtelun eroavaisuuksia verotuksessa elinkeinoverolain uudistuksen jälkeen omaisuuslajien näkökulmasta. Luvussa nostetaan kokoavasti esiin kunkin omaisuuslajin vahvuuksia ja heikkouksia verosuunnittelun yhteydessä. Luvussa ei ole toistettu

²⁷ Ossa 2009, s. 62.

²⁸ EVL 6 b §.

yksityiskohtaisesti kaikkea tutkielmassa aiemmin kerrottua osakeluovutusten verokohtelusta, vaan tarkoituksena on luoda yleiskuva kunkin omaisuuslajin käytettävyydestä osakeluovutusten verosuunnittelussa. Pohjana arvioinnille käytetään tutkielman toista lukua sekä laajasti omaisuuslajeista tutkielmassa kerrottua.

Tutkielman kymmenenessä luvussa arvioidaan omaisuuslajijaon uudistusta ja omaisuuslajeihin liittyvien kiistanalaisten ratkaisujen taustoja ja tulevaisuuden vaikutuksia. Arviota tehdään erityisesti valtiovarainministeriön lausuntopyyntöihin vastanneiden lausunnonantajien näkemysten pohjalta. Keskeisimmiksi teemoiksi lausunnoissa ja muissa uudistuksesta kirjoitetuissa artikkeleissa ovat nousseet omaisuuslajien välisten rajanvetojen korostuminen sekä muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajoitukset. Kymmenenessä luvussa otetaan kantaa erityisesti näistä ratkaisuista annettuun kritiikkiin ja sen osuvuuteen eri näkökulmista. Omaisuuslajijakoon ja sen suomiin verosuunnittelumahdollisuuksiin kiinnitetty huomio lainsäädäntövaiheessa kertoo osaltaan omaisuuslajijaon tärkeydestä.

Tutkielma päättyy lukuun 11, jossa nostetaan esiin mahdollisia tulevaisuuden tutkimuskysymyksiä liittyen tämän tutkielman keskeisimpiin kysymyksiin, uudistuvaan omaisuuslajijakoon ja sen hyödyntämiseen osakeluovutusten verosuunnittelussa. Lainsäätäjällä on uutta elinkeinoverolakia esittäessään ottanut kantaa uuden lain tavoitteisiin ja tarkoitukseen.²⁹ Tästä huolimatta omaisuuslajijakoon liittyvät kysymykset jäävät tulevaisuudessa pitkälti tuomioistuinten linjattavaksi. Siten oikeuskäytännössä lopulta ratkaistaan, millaiseksi omaisuuslajien alat muodostuvat ja miten omaisuuslajeja voidaan hyödyntää jatkossa verosuunnittelussa.

Luvun lopuksi on syytä huomauttaa, että elinkeinoverolaki sääntelee yritystoiminnan verotettavan tulon laskentaa. Käsitteensä elinkeinoverolaki on saanut kirjanpitolaista (KPL, 1997/1336), minkä vuoksi näiden lakien omaisuuslajikäsitteiden olisi tärkeää olla keskenään yhteneviä. Elinkeinoverolain tultua voimaan 1969 tavoite toteutui, mutta ajan kuluessa lait ovat eriytyneet toisistaan yhä enemmän.³⁰ Siten kaikki elinkeinoverolaissa ja kirjanpitolaissa käytetyt käsitteet eivät ole keskenään aivan yhteneviä. Kirjanpitolaki ja verolainsäädäntö muodostavatkin itsenäiset tuloksenlaskentakokonaisuutensa.³¹ Tutkielmassa omaisuuslajijakoon liittyviä kysymyksiä ratkotaan elinkeinoverolain avulla ja näkökulmasta.

²⁹ HE 257/2018 vp, s. 18–19.

³⁰ Mattila 2010, s. 120.

³¹ Villa – Airaksinen – Bärlund – Jauhiainen – Kisanlahti – Knuts – Kuoppamäki – Kymäläinen – Mähönen – Pihlajarinne – Raitio – Rissanen – Viitanen – Wilhelmsson 2014, s. 741.

Kirjanpitolakiin viitataan ainoastaan välttämättömin osin, eikä tässä tutkielmassa oteta kantaa lakien eroavaisuuksiin.

2 Yhtiön verosuunnittelun yleiset lähtökohdat

Tuloverojärjestelmät syntyvät usein erilaisten vero- ja muiden poliittisten tavoitteiden kompromissina. Voitane väittää, että tällä tavoin muodostuneet järjestelmät eivät ole kokonaisuudessaan johdonmukaisia. Sen sijaan ne tuovat verojärjestelmään sinne kuulumattomia epäjatkuvuuskohtia, joita taloudellinen reaali maailma itsessään ei tunne. Tämän johdosta erilaisiin rajakohtiin muodostuu jännitteitä, joita verovelvolliset pyrkivät hyödyntämään verosuunnittelun avulla.³² Erityisenä esimerkkinä poliittisen päätöksenteon vaikutuksesta verolainsäädännön ratkaisuihin voidaan mainita kansainvälisen verokilpailun mukanaan tuomat ilmiöt.³³ Kansainvälinen verokilpailu on johtanut osaltaan veropohjan aukollisuuteen, kun valtiot ovat alkaneet tavoitella lisää sijoittajia ja pääomia.³⁴ Veropohjan aukollisuus kannustaa osaltaan verovelvollisia verosuunnitteluun mahdollistaessaan entistä parempien veroetujen saavuttamisen.³⁵ Seuraavassa käsitellään verosuunnitteluun liittyviä peruskysymyksiä.

Verosuunnittelulla tarkoitetaan lain mukaista ja sen mahdollistamaa toimintaa.³⁶ Verosuunnittelu on yhtiölle keskeinen väline tuottavuuden maksimoinnissa, sillä sen avulla yhtiö voi merkittävästi vaikuttaa maksettavakseen tulevien verojen määrään. Ryhtyessään verosuunnitteluun verovelvollisen on selvitettävä eri toimintavaihtoehtojen veroseuraamukset ja arvioitava niiden kannattavuus ennen se kuin ryhtyy toteuttamaan suunnitelmaansa.³⁷ Verovelvollinen voikin toteuttaa verosuunnittelua vaihtelevin tavoin, ja se voi kohdistua joko yksittäiseen toimeen tai useiden vuosien aikana toteutettavaan järjestelyyn.³⁸ On muistettava, että harjoittaessaan verosuunnittelua verovelvollinen toimii aina lain rajojen sisäpuolella. Toisenlaisessa tilanteessa ei ole enää kyse verosuunnittelusta.³⁹

Verosuunnittelun yhteydessä puhutaan usein veron minimoinnista. Veron minimoinnilla tarkoitetaan verovelvollisen toimenpiteitä, joiden ainoana tai vähintäänkin hallitsevana

³² Knuutinen 2012, s. 3.

³³ Kansainvälinen verokilpailun aiheuttama veropohjan aukollisuus voidaan nähdä yhtenä poliittisen päätöksenteon seurauksena, sillä kaikki lait vaativat poliittista päätöksentekoa, eikä veropohjaan tahallisesti jätettyjä aukkoja voida ainakaan perustellusti nähdä veronsaajaa hyödyttävänä ratkaisuna verotuksen näkökulmasta. Veropohjan aukollisuus on myös vastoin hyvän verojärjestelmän periaatteita (Mattila 2004, s. 486). Esimerkiksi Knuutinen on nostanut hyvän verojärjestelmän keskeisiksi periaatteiksi oikeudenmukaisuuden, tehokkuuden ja oikeusvarmuuden. (Knuutinen 2014, s. 800.) Toisaalta Myrsky arvioi kansainvälisen kilpailukykyyn olevan yksi hyvän verojärjestelmän piirre. (Myrsky 2010, s. 649). Siten käsitys hyvästä verojärjestelmästä ja samalla sen saavuttamiseksi tehtävistä ratkaisuista on hyvin subjektiivinen.

³⁴ Punavaara 2003, s. 30.

³⁵ Niskakangas 2004a, s. 35.

³⁶ Ilkkala – Pallonen – Haapaniemi – Raitasuo 1997, s. 19

³⁷ Tikka 1990, s. 68–69.

³⁸ Rabinä 2001, s. 562.

³⁹ Jos verovelvollisen toiminta katsotaan laittomaksi, myös käsite verosuunnittelu muuttuu laittomaksi veron torjunnaksi. Laiton verosuunnittelu on siten sanaparina mahdoton.

motiivina on veroedun saavuttaminen. Verosuunnittelun tavoin verovelvollisella on oikeus pyrkiä saamaan hyväksyttävää veroetua veron minimoinnilla. Käytännössä hyväksyttävällä veron minimoinnilla ja verosuunnittelulla tarkoitetaan samoja asioita.⁴⁰ Tässä tutkielmassa käsitteet verosuunnittelu ja veron minimointi rinnastetaan toisiinsa. On huomattava, että verosuunnittelu tai veron minimointi ovat osakeyhtiölle vain yksi tapa muiden joukossa alentaa kustannuksia, eikä verovelvollinen välttämättä aina automaattisesti valitse verotuksellisesti edullisinta vaihtoehtoa. Toimenpiteet valitaan siten, että lopputulos olisi paras mahdollinen sekä verojen määrän että muun kokonaisuuden kannalta.⁴¹

Veron minimoiminen voidaan lukea joko legaaliseen tai illegaaliseen veron torjuntaan riippuen minimoinnin tavasta.⁴² Veron torjunnan käsitteen on luonut *Kari S. Tikka*.⁴³ Termillä tarkoitetaan verovelvollisen toimia, joilla hän pyrkii vapautumaan verosta taloudellisena rasituksena. Kuten edellä todettiin, veron torjunta voidaan jakaa edellä mainittuun legaaliseen eli lailliseen verojen torjuntaan ja illegaaliseen eli laittomaan veron torjuntaan. Legaalinen veron torjunta voidaan puolestaan jakaa edelleen kolmeen alaryhmään: verotukien hyväksikäyttöön, aineellisen veron välttämiseen ja muodolliseen veron välttämiseen. Välttäänsä veroja aineellisesti verovelvollinen jättää toteuttamatta jonkin tosiseikaston, johon verovelvollisuus liittyy. Verovelvollinen voi jättää esimerkiksi myymättä jonkin omaisuuserän välttyäkseen luovutusvoitosta maksettavasta verosta. Muodollisella veron välttämällä tarkoitetaan puolestaan sekä verolainsäädännön aukkojen hyväksikäyttämistä lainsäätäjän tarkoittamattomalla tavalla että veronalaisuuden ja vähennyskelpoisuuden välisen asymmetrian hyödyntämistä.⁴⁴

On tärkeää tiedostaa, että yhtiö voi toteuttaa verosuunnitteluaan eri asteisesti. Suunnittelu voi olla luonteeltaan hyvin lievää, kuten laissa nimenomaisesti mainittujen veroetujen hyödyntämistä. Toisaalta verosuunnittelu voi olla äärimmilleen vietyä, aggressiivista verosuunnittelua, jolla tarkoitetaan sinänsä laillisten järjestelyiden käyttämistä vastoin lain perimmäistä tavoitetta, perusajatusta tai normia.⁴⁵ On tärkeää huomata, että aggressiivisessa verosuunnittelussa ei ole kyse laittomasta toiminnasta, vaikka sen eettisyys voidaankin asettaa

⁴⁰ Rabinä – Myrsky – Myllymäki 2017, s. 83.

⁴¹ Verohallinnon ohje: Dnro A126/200/2014, s. 1.

⁴² Ossa 2006, s. 100.

⁴³ Tikka 1972, s. 24.

⁴⁴ Ossa 2002, s. 85–86.

⁴⁵ Äimä 2017, s. 163.

kyseenalaiseksi.⁴⁶ Aggressiivinen verosuunnittelu ei ole myöskään juridinen käsite, vaan se liittyy lähinnä verosuunnittelun moraaliseen arvottamiseen.

Verosuunnittelu voidaan jakaa kolmeen tasoon: strategiseen, taktiseen ja operatiiviseen verosuunnitteluun.⁴⁷ Strategisella verosuunnittelulla tarkoitetaan pitkän aikavälin suunnittelua. Esimerkkeinä strategisesta suunnittelusta on mainittu yritysmuodon ja yritysrakenteen valinta, yritysjärjestelyt, yrityksen osto ja myynti sekä sukupolvenvaihdos. Toisen vaihtoehdon, taktisen verosuunnittelun tarkoituksena on osoittaa keinot, joiden avulla suunnittelun tavoitteet voidaan saavuttaa. Kysymys on yleensä useampaan vuoteen kohdistuvasta suunnittelusta. Investointikohteiden ja niiden ajankohdan valinta on yksi esimerkki taktisesta verosuunnittelusta. Investointien suunnittelulla voidaan vaikuttaa esimerkiksi yhtiön poistomahdollisuuksiin. Kolmantena mahdollisuutenaan yhtiö voi hyödyntää operatiivista verosuunnittelua.⁴⁸ Operatiivinen verosuunnittelu koostuu kirjanpidon pitämisestä ja dokumentoinnista, veroilmoituksen laatimisesta ja veroasioiden hoitoon liittyvistä asianmukaisista ohjeista ja menettelytavoista huolehtimisesta. Lisäksi operatiiviseen verosuunnitteluun lasketaan kuuluvaksi lainsäädännön ja oikeuskäytännön seuraaminen verovuoden aikaista toimintaa ja veroilmoitusta varten. Näillä toimilla on tavoitteena vaikuttaa veronalaisen voiton määrään.⁴⁹

Etsiessään verotuksellisesti optimaalisinta ratkaisua, verovelvollinen joutuu koettelemaan jopa verolain soveltamisen äärirajoja. Tämän vuoksi verosuunnitteluun liittyy erilaisia riskejä, joista merkittävin on soveltamisriski. Soveltamiskäytännön tarkka ennustaminen on mahdotonta, joten verovelvollisen tavoittelemat veroedut voivat jäädä joko osittain tai kokonaisuudessaan saavuttamatta. Mitä valmiimpi verovelvollinen on riskinottoon, sitä monipuolisempi valikoima toimintavaihtoehtoja hänellä on käytettävissään. Soveltamisriskin ohella verosuunnitteluun saattaa liittyä lainsäädäntöriski, joka on erityisen ongelmallinen pitkäjänteisessä verosuunnittelussa. Lainsäädäntöriskillä tarkoitetaan mahdollisuutta lainsäädännön myöhempään muuttumiseen. Verotuksen takautuva tiukentaminen on harvinaista. Muutokset lainsäädännössä saattavat kuitenkin tosiasiallisesti johtaa vastaavaan lopputulokseen kuin lainsäädännön takautuva tiukentaminen aiheuttaisi. Näin ollen lakimuutokset saattavat aiheuttaa verotuksellisten lopputulosten pitkän aikavälin arvioinnin epäedullisuuden.⁵⁰ Toisin

⁴⁶ Knuutinen 2013, s. 73.

⁴⁷ Syrjä 2010, s. 55.

⁴⁸ Leppiniemi – Walden 2010, s. 145–147.

⁴⁹ Vilkkumaa 2012, s. 189.

⁵⁰ Ossa 2006, s. 99.

sanoen verovelvollisen tekemät suunnitelmat voivat osoittautua hyödyttömiksi tai pahimmillaan ne voivat johtaa alkuperäistä epäedullisempaan lopputulokseen.

Toisaalta lainsäädännössä on pyritty turvaamaan myös verovelvollisen asema. Verovelvollinen voi pienentää verosuunnitteluun liittyviä riskejä ensinnäkin pyytämällä ennakkoratkaisua tai verotusmenettelylain mukaista ennakkotietoa.⁵¹ Ennakkoratkaisu ja ennakkotieto sitovat veronsaajaa, jos verovelvollinen on menetellyt ennakkoratkaisussa tai ennakkotiedossa antamiensa tietojen mukaisesti.⁵² Muussa tapauksessa ennakkotieto tai -ratkaisu eivät sido verotuksen toimittajaa. Ongelmana on kuitenkin ratkaisujen maksullisuus ja tiedonsaannin hitaus.⁵³

Toisekseen luottamuksensuoja turvaa verovelvollista häntä kohtaan esitettyjä jälkikäteisiä veronmaksuvaateita vastaan⁵⁴ estämällä abstraktin verovelvollisuuden konkretisoitumisen.⁵⁵ Luottamuksensuojan antamisella viitataan esimerkiksi asetelmaan, jossa veroviranomainen on ohjeistanut verovelvollista, tämän pyynnöstä tai ilman, toiminaan tietyllä tavalla.⁵⁶ Luottamuksensuojan ansiosta veroviranomainen ei voi puuttua verovelvollisen tekemiin toimiin jälkikäteen korottamalla veronmaksuvelvollisuutta, jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä tulkinnanvaraisessa tai epäselvässä tilanteessa⁵⁷ veroviranomaisen ohjeistuksiin luottaen, vaikka toiminta olisi johtanut lainmukaista pienempää veroseuraamukseen. On tärkeää huomata, että luottamuksensuoja turvaa verovelvollista vain, jos kaikki suojan antamisen edellytykset täyttyvät.⁵⁸ Vastaavasti mikäli veroviranomaisen laintulkintakannanotto kiristyy, verotus on toimeenpantava aikaisemman laintulkintakannanoton mukaisesti.⁵⁹

Veron minimoinnin ja verosuunnittelun oikeutus pohjautuu omistusoikeuden suojaan ja yrittämisen vapauden periaatteelle.⁶⁰ Valinnanvapauden suojan perusteella verovelvollisella on

⁵¹ Ossa 2002, s. 82.

⁵² Kotiranta – Raunio – Romppainen – Ukkola 2007, s. 195–196.

⁵³ Puronen 2009, s. 21.

⁵⁴ Myrsky 2015, s. 102.

⁵⁵ Abstrakti verovelvollisuus syntyy välittömästi taloudellisen toimen yhteydessä, eikä verovelvollinen voi poistaa tällaista verovelvollisuutta. Abstrakti verovelvollisuus muuttuu konkreettiseksi vasta veroviranomaisen päätöksen myötä. Jos luottamuksensuojaperiaatteen oikeudelliset ja tosiasialliset soveltamisedellytykset täyttyvät, konkreettista verovelvollisuutta ei verotuksessa luottamuksensuojan kohteena olevan asian osalta voida toimeenpanna. (Soikkeli 2003, s. 243.)

⁵⁶ Ratkaisussa KHO 2003:21 viranomainen oli antanut verovelvolliselle suullisia ohjeita, joiden katsottiin sitovan verotuksen toimittajaa.

⁵⁷ Tapauksessa KHO 2010 T 2675 tulkinnanvaraisena pidettiin, onko tapauksessa kyse käyttö- vai vaihtomaisuudesta.

⁵⁸ Myrsky 2011, s. 637.

⁵⁹ Verohallinnon ohje: Dnro 569/38/2000, s. 2.

⁶⁰ Wikström 2006, s. 79.

lähtökohtaisesti vapaus valita vaihtoehto, joka on hänelle itselleen taloudellisesti edullisin. Tavallisesti edullisin vaihtoehto on veron minimoiminen.⁶¹ Veronsaaja on vastaavasti sidottu verovelvolliselle myönnettyyn valinnanvapauteen. Veronsaajan sidonnaisuuden ylittäminen edellyttää nimenomaista oikeuttamisperustetta.⁶² Verovelvollisen valinnanvapauden suoja ei kuitenkaan ole rajaton, eikä lain rajoja ylittänyttä menettelyä suojata. Epäonnistunut verojen minimointiyritys estetään soveltamalla verotusmenettelylain (VML, 1558/1995) veron kiertämistä koskevaa säännöstä. Ääritapauksessa verovelvollisen voidaan katsoa syyllistyneen rikoslaissa (RL, 39/1889) säädettyyn veropetokseen.

Viime kädessä tuomioistuimen tehtävänä on vetää raja hyväksyttävän verosuunnittelun ja ei-hyväksyttävän veronkierron välille.⁶³ Veronkierrolla tarkoitetaan lain tarkoituksen vastaisia veroetuja.⁶⁴ Veronkierrosta säädetään verotusmenettelylain 28 §:ssä, jonka mukaan, *jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa*. Oikeuskirjallisuuden ja -käytännön linjausten mukaan veronkiertosäännöstä sovelletaan ainoastaan keinotekoiseen ja vailla taloudellista todellisuuspohjaa olevaan lain väärinkäyttöön.⁶⁵ Suurimpana riskinä verosuunnittelussa onkin sen harkitseminen illegaaliksi veron torjunnaksi, johon veronkierto luetaan.⁶⁶ Rajan vetäminen on yksi vero-oikeuden vaikeimmista osa-alueista niin teoriassa kuin käytännössä.⁶⁷

Rikoslain mukaisella veropetoksella verovelvollinen pyrkii lainvastaisin keinoin vapautumaan verosta vasta, kun verovelan toteuttaneet tosiseikat ovat jo toteutuneet. Veropetoksesta säädetään rikoslain 29 luvun 1 §:ssä. Sen mukaan veropetokseen syyllistyy henkilö, joka petollisesti aiheuttaa tai yrittää aiheuttaa veron määräämättä jättämisen tai määräämisen liian alhaiseksi tai veron aiheettoman palauttamisen. Veropetokseen voi syyllistyä antamalla veroviranomaiselle väärän tiedon, salaamalla veron määrään vaikuttavan seikan tai veron välttämistarkoituksessa laiminlyömällä veron määrään vaikuttavan velvollisuuden, jolla on merkitystä veron määräämiselle tai toimimalla muutoin petollisesti.

Verosuunnittelua harjoittaessaan verovelvollisen on erinomaisen tärkeää huolehtia, että verotuksen kannalta tarpeelliset selvitykset ja muu todistusaineisto on ajoissa kerättyinä.

⁶¹ Immonen 1997, s. 1157.

⁶² Ossa 2013, s. 18.

⁶³ Knuutinen 2012, s. 3.

⁶⁴ Knuutinen 2014, s. 61.

⁶⁵ Juusela 2018, s. 453.

⁶⁶ Ossa 2006, s. 100.

⁶⁷ Ansamäki 2017, s. 47.

Kerättävä materiaali voi liittyä esimerkiksi ennakoitujen takuumenojen perustelemiseen, vaihto-omaisuuden epäkuranttiuden osoittamiseen tai arvonalentumispoiston edellyttämän arvonlaskun näyttämiseen.⁶⁸ Verovelvollisen on huolehdittava myös, että sen toteuttamat toimet on tehty yksityisoikeudellisesti oikealla tavalla. Tämä on tärkeää, sillä yhtiö- ja sopimusoikeudelliset epäselvyydet voivat johtaa ongelmiin myös verotuksessa.⁶⁹ Taustatyöstä huolehtimalla verovelvollinen voi välttyä monenlaisilta ikäviltä veroseuraamuksilta.

⁶⁸ Tikka 1995, s. 277.

⁶⁹ Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2019, k. Yksityisoikeudellinen moitteettomuus.

3 Omaisuuslajit voimassa olevan lainsäädännön mukaan

3.1 Omaisuuslajien keskeiset tunnusmerkit

Lähtökohtana on, että kaikki elinkeinotoimintaa palveleva omaisuus on sijoitettava johonkin neljästä omaisuuslajista: rahoitus- vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen.⁷⁰ Ratkaisevaa jaettaessa varallisuuseriä sopiviin omaisuuslajeihin on, mihin tarkoitukseen kyseinen hyödyke on alun perin hankittu. Siten merkitystä omaisuuslajijakoa tehtäessä ei niinkään ole hyödykkeen fyysisillä ominaisuuksilla eli laadulla,⁷¹ vaan verovelvollisen omalle näkemykselle annetaan omaisuuslajeja määriteltäessä usein keskeinen ja ratkaiseva merkitys. On tärkeää muistaa, että hyödykkeen sijoittaminen ensin valittuun omaisuuslajiin ei välttämättä ole lopullista, sillä hyödykkeen käyttötarkoitus voi ajan kuluessa muuttua. Tällaisessa tapauksessa hyödyke joudutaan siirtämään alkuperäisestä omaisuuslajista toiseen.⁷² On mahdollista, että esimerkiksi myytäväksi tarkoitettu hyödyke otetaan yhtiön omaan käyttöön. Tällainen muutos on otettava huomioon omaisuuslajijaossa sijoittamalla hyödyke uudelleen tilinpäätöspäivän olosuhteiden perusteella sopivaan omaisuuslajiin.⁷³ Seuraavassa käsitellään omaisuuslajien keskeisimpiä tunnusmerkkejä.

Elinkeinoverolain 9 §:ssä määritellään rahoitusomaisuuden käsite. Sen mukaan *rahoitusomaisuutta ovat rahat, pankki- ja tilisaamiset, saamavekselit sekä muut sellaiset rahoitusvarat*. Tämän luettelon on sanottu muodostavan rahoitusomaisuuden perusosan, jolla nimensä mukaisesti pyritään rahoittamaan yhtiön elinkeinotoimintaa. Toiminnan rahoittaminen onkin rahoitusomaisuuden keskeisin piirre ja tehtävä, ja se erottaa rahoitusomaisuuden muista omaisuuslajeista. Toisaalta on huomattava, että pykälän luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan rahoitusomaisuuteen kuuluu edellä mainittujen lisäksi myös muita eriä. Kokonaisuudessaan rahoitusomaisuuden omaisuuslajin sanotaan muodostuvan varoista, jotka yhtiö on saanut tuloina, lainana, omistajien pääomasijoituksena tai vastaavina. Rahoitusomaisuutta käytetään vastaavasti esimerkiksi menojen, korkojen sekä verojen suorittamiseen.⁷⁴

Rahoitusomaisuuden keskeisin tunnusmerkki on sen rahaksi muuttamisen helppous. Mikäli omaisuus ei ole helposti muutettavissa rahaksi, verovelvollisen on voitava osoittaa, että

⁷⁰ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 274.

⁷¹ Ossa 2014, s. 137.

⁷² Mattila 2010, s. 121.

⁷³ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 274.

⁷⁴ Koponen 2013, s. 22.

kyse on tästä huolimatta rahoitusomaisuudesta.⁷⁵ Siten voitane väittää, että kysymys rahaksi muuttamisen helppoudesta muodostaa rahoitusomaisuuden kipupisteen, joka kääntää osoittamisvelvollisuuden olettamusta vastoin väittävälle. Edellä mainitun kriteerin lisäksi on olemassa myös muita seikkoja, jotka luovat joko olettamuksen omaisuuden rahoitusomaisuusluonteesta tai vievät päinvastaiseen suuntaan. Hyödykkeen rahoitusomaisuudeksi lukemista vastaan puhuu ensinnäkin omaisuuden jääminen yhtiöön pitkäksi ajaksi.⁷⁶ Jos tällainen omaisuus, jota ei voida enää lukea rahoitusomaisuuteen, edelleen jää yhtiön elinkeinotoiminnan varoihin, omaisuus siirtynee jäljempänä käsiteltävään käyttöomaisuuteen. Näin tapahtuu, kun passiivisen omistamisen ajanjakso on riittävän pitkä. Toisaalta omaisuus voi siirtyä myös liikkeen- tai ammatinharjoittajan yksityistalouden varoihin.⁷⁷ Kriittisenä rajana omistuksen muuttumiseen passiiviseksi on pidetty yhtä vuotta, mutta tilanteesta riippuen myös tätä lyhyempi ajanjakso voi osoittaa, ettei kyse ole enää rahoitusomaisuudesta.⁷⁸

Kuten edellä selostetusta ilmenee, rahoitusomaisuuden käsite on luonteeltaan väljä. Tämän takia rahoitusomaisuuden alaa määriteltäessä on jouduttu tekemään rajanvetoa paitsi muihin omaisuuslajeihin myös elinkeinotoiminnan ulkopuoliseen sijoitustoimintaan. Tällöin rajanveto-ongelmat ovat tulolajien sijasta tulolähteiden välillä. Toisaalta lähtökohtana on, että elinkeinotoiminnan tulolähteessä syntynyt varallisuus myös säilyy samassa lähteessä, eikä elinkeinotoimintaa harjoittavalle yhtiölle ei pitäisi siten ainakaan helposti syntyä erillistä muun toiminnan tulolähdettä. Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa on kuitenkin mahdollista, että elinkeinotoimintaa harjoittavalle yhtiölle syntyy tällainen erillinen TVL-tulolähde.⁷⁹

Elinkeinovalain 10 §:ssä on määritelty vaihto-omaisuuden soveltamisala. Sen mukaan *vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppatavarat, raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut hyödykkeet sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut poltto- ja voiteluaineet ja muut tarvikkeet*. Säännöksen kirjoitusasusta ilmenee, että vaihto-omaisuus jakautuu kahteen alaryhmään: luovutettavaksi tarkoitettuihin hyödykkeisiin sekä tarveaineisiin. Siten vaihto-omaisuudessa on kyse yhtiön kaupankäyntiin liittyvistä hyödykkeistä. Ennen elinkeinovalain säätämistä ja sen alkuvuosina vaihto-

⁷⁵ Penttilä 2013, k. Taustaa.

⁷⁶ Määttä 2017, s. 324.

⁷⁷ Salin 2015, s. 69.

⁷⁸ KPMG 2017, s. 41.

⁷⁹ Mattila 2010, s. 121–122.

omaisuuden verokohteluun liittyvät kysymykset olivat erittäin keskeisiä ja niistä syntyi runsaasti oikeuskäytäntöä.⁸⁰

Tyypillisiä vaihto-omaisuuden ensimmäiseen alaryhmään kuuluvia, luovutettavaksi tarkoitettuja hyödykkeitä ovat esimerkiksi tukku- ja vähittäiskaupan kauppatavarat, teollisuuslaitosten raaka- ja tarveaineet. Myös yhdellä kertaa erikseen luovutettavat työsuoritukset luetaan vaihto-omaisuuteen, vaikka työn suorittajan työhön käyttämien aineiden ja tarvikkeiden määrä olisikin vähäinen.⁸¹ Niin ikään tähän ryhmään luetaan arvopaperikauppiaan myytäväksi tarkoittamat arvopaperit ja kiinteistökauppiaan myytäväksi tarkoittamat kiinteistöt- ja kiinteistöosakkeet.⁸² Vaihto-omaisuudessa on siten kyse yleisesti yhtiön luovutettavaksi tarkoittamista hyödykkeistä. Toiseen vaihto-omaisuuden alaryhmään, tarveaineisiin, kuuluvaa omaisuutta ovat puolestaan esimerkiksi pykälässä lueteltuihin omaisuuseriin, poltto- ja voiteluaineisiin ja muihin tarvikkeisiin, rinnastettavat laitteiden hionnassa ja puhdistuksessa käytettävät aineet sekä pakkaustarvikkeet, kuten käärepaperit, rasiat ja pullot. Vaihto-omaisuuden tarveaineisiin luetaan kaiken kaikkiaan tuotteet, joita käytetään tuotteen valmistusprosessissa, mutta jotka eivät sisälly valmiiseen tuotteeseen.⁸³

Edellä todettiin, että hyödykkeen omaisuuslaji voi ajan kuluessa muuttua, eikä hyödykkeen aiempi omaisuuslajistatus ole siten välttämättä sitova. Tämä ei kuitenkaan poista mahdollisuutta käyttää vaihto-omaisuuteen kuuluvaa hyödykettä väliaikaisesti muuhun kuin sen alkuperäiseen tarkoitukseen ilman, että hyödyke jouduttaisiin välittömästi sijoittamaan omaisuuslajista toiseen. Esimerkiksi myytäväksi tarkoitettua hyödykettä voidaan käyttää väliaikaisesti esittelytarkoituksiin ja lukea silti vaihto-omaisuuteen kuuluvaksi.⁸⁴ Esitettyä näkemystä tukevat esimerkiksi keskusverolautakunnan päätös KVL 1970/9 ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 1991 T 2277. Korkein hallinto-oikeus kiinnitti mainitussa ratkaisussaan huomiota verovelvollisen tarkoitukseen saada hyödykkeet myöhemmin myydyksi. Verovelvollisen tarkoitusta ei tehnyt tyhjäksi hyödykkeen omaisuuslajiluonnetta toiseen suuntaan vienyt väliaikaiseksi tarkoitettu vuokratkaisu. Tätä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua käsitellään jäljempänä tarkemmin.

Aineellisen omaisuuden lisäksi vaihto-omaisuuteen katsotaan kuuluvaksi myös aineeton omaisuus, vaikka lain sanamuodon perusteella vaihto-omaisuuden voitaisiin tulkita koostuvan

⁸⁰ Andersson 2008, s. 31.

⁸¹ Myrsky – Malmgrén 2014, s.123.

⁸² Koponen 2013, s. 23.

⁸³ Andersson – Penttilä 2014, s. 347.

⁸⁴ Ossa 2014, s. 139.

kokonaisuudessaan aineellisesta omaisuudesta. Erityisesti elinkeinoverolain voimaantulon alkuaikoina aineettoman omaisuuden kuuluminen vaihto-omaisuuteen herätti paljon kysymyksiä.⁸⁵ Korkein hallinto-oikeus ratkaisi kiistan linjaamalla tapauksissa KHO 1975 II 516 sekä KHO 24.8.1976 T 2981, että myös aineeton omaisuus voidaan lukea osaksi vaihto-omaisuutta. Oikeuskirjallisuuden mukaan ainakin yhdellä kertaa erikseen luovutettavissa olevat työsuoritukset täytyy lukea vaihto-omaisuuteen, vaikka työhön käytettyjen aineiden ja tarvikkeiden osuus olisi vähäinen.⁸⁶ Sen sijaan jatkuvaan toimeksiantoon perustuvia työsuorituksia ei pidetä vaihto-omaisuutena.⁸⁷

Elinkeinoverolain 11 §:ssä säädetään sijoitusomaisuudesta, jonka käsite on alun perin syntynyt oikeuskäytännössä. Elinkeinoverolain 11 §:n mukaan *sijoitusomaisuutta ovat raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojen sijoittamiseksi tai sijoitusten turvaamiseksi hankkimat arvopaperit, kiinteistöt ja muu sellainen omaisuus, saamia lukuun ottamatta*. Aiemmin raha- ja vakuutuslaitosten sijoitustarkoituksessa hankkimat arvopaperit ja kiinteistöt sekä saamisten turvaamiseksi hankkimat hyödykkeet luettiin vaihto-omaisuuden sijoitusomaisuudeksi nimettyyn alaryhmään, josta sijoitusomaisuus eriytettiin myöhemmin selkeästi omaksi omaisuuslajikseen.⁸⁸

Ainoastaan raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla⁸⁹ voi olla sijoitusomaisuutta. Tämä seikka on erinomaisen tärkeää huomioida jaettaessa hyödykkeitä eri omaisuuslajeihin. Samalla on tärkeää muistaa, että näilläkin laitoksilla voi olla sijoitusomaisuuden lisäksi muiden yhtiöiden tavoin toisiinkin omaisuuslajeihin kuuluvaa omaisuutta. Esimerkiksi saamia raha-, vakuutus- ja eläkelaitokset eivät edes voi lukea osaksi sijoitusomaisuuttaan. Siten sijoitusomaisuuden yhteydessä vahvasta pääsäännöstä, jonka mukaan hyödykkeen laatu ei määrää, mihin omaisuuslajiin se kuuluu, on poikettu saamisten osalta. Vaikka saaminen olisi syntynyt sijoitustarkoituksessa tehdystä luotonannosta, kyse ei ole sijoitusomaisuudesta. Saamiset kuuluvat kaikissa tapauksissa rahoitusomaisuuteen.⁹⁰

⁸⁵ Mattila 2010, s. 122.

⁸⁶ Myrsky – Malmgren 2014, s. 122.

⁸⁷ Mattila 2010, s. 122.

⁸⁸ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 280–281.

⁸⁹ On tärkeää huomata, että myös nämä laitokset voivat olla osakeyhtiöitä. Rahalaitoksia ovat luottolaitokset, joihin kuuluvat muun muassa talletuspankit, säästöpankit, säästöpankkiosakeyhtiöt, osuuspankit ja osuustoiminnalliset osakeyhtiömuotoiset pankit. Vakuutus- ja eläkelaitoksia ovat puolestaan keskinäiset vakuutusyhtiöt, vakuutusosakeyhtiöt, vakuutusyhdistykset, vakuutuskassat, avustuskassalain alaiset eläkekassat, työeläkekassat sekä eläkesäätiöt ja niihin rinnastuvat eläkelaitokset. (KPMG 2017, s. 44.)

⁹⁰ Ossa 2014, s. 142.

Sijoitusomaisuutta on ensinnäkin raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojensa sijoittamiseksi hankkimat hyödykkeet. Sääntönä on, että laitosten on sijoitettava niille kertyneet varat. Esimerkiksi vakuutus- ja eläkelaitoksille kertyy varoja muun muassa vakuutus- ja eläkemaksuina. Laitosten on sijoitettava nämä eri tavoin kertyneet varat jollakin tuloa tuottavalla tavalla. Tällaisissa sijoituksissa on kyse sijoitusomaisuudesta.⁹¹ Oman ryhmänsä muodostavat näiden laitosten sijoitustensa turvaamiseksi hankkimat hyödykkeet. Laissa tarkoitetaan turvaamisella tässä yhteydessä, että laitoksen aikaisempi saaminen on joutunut vaaraan ja kyseinen hyödyke on hankittu tämän aikaisemman sijoituksen turvaamiseksi.⁹² Esimerkiksi rahalaitoksen saamisensa turvaamiseksi hankkimassa velallisosakeyhtiön osakeerässä on kyse sijoitusomaisuudesta.⁹³

Olennaista arvioitaessa hyödykkeen kuulumista sijoitusomaisuuteen on, että kyseinen omaisuus soveltuu varojen sijoittamiseen. Toisaalta, jos omaisuuden soveltuvuus varojen sijoittamiseen on kiistanalaista, verovelvollisen omalle näkemykselle annetaan keskeinen painoarvo. Hyödykkeen lukemisessa sijoitusomaisuuteen on nimittäin riittävää, että se on selvästi hankittu varojen sijoittamistarkoituksessa. Käytännössä kysymyksen harkinta jää siten verovelvolliselle. Verotuksen toimittajan ei ole normaalitilanteessa mahdollista esittää seikkoja, jotka osoittavat, ettei omaisuutta ole hankittu sijoituksen turvaamiseksi, sillä kuten edellä todettiin, hyödykkeen lukemiseen sijoitusomaisuuteen riittää, että verovelvollinen on tarkoittanut omaisuuden tällaiseksi. Ei ole mahdollista, että omaisuus esimerkiksi ominaisuuksiensa puolesta soveltuisi tai olisi soveltumatta sijoituksen turvaamiseen.⁹⁴ Näin ollen voitaneen yleisesti todeta, että sijoitusomaisuuden arvioinnissa verovelvollisen oma näkemys on kenties poikkeuksellisenkin keskeinen, mikäli poikkeukseton edellytys verovelvollisen statuksesta raha-, vakuutus- tai eläkelaitoksena täyttyy.

Viimeisen voimassa olevan elinkeinoverolain mukaisen omaisuuslajin, käyttöomaisuuden, soveltamisalasta säädetään elinkeinoverolain 12 §:ssä. Säännöksen mukaan *käyttöomaisuutta ovat elinkeinossa pysyvään käyttöön tarkoitettut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet, patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran- ja hiekanottoaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet. Maa-alue, arvopaperit ja muut sellaiset hyödykkeet ovat kulumatonta käyttöomaisuutta.* Käyttöomaisuus voidaan siten ominaisuuksiensa perusteella jakaa kuluvaan

⁹¹ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 282.

⁹² Andersson – Penttilä 2014, s. 350.

⁹³ KPMG 2017, s. 44.

⁹⁴ Kontkanen 2002, s. 78.

ja kulumattomaan omaisuuteen. Tapa, jolla käyttöomaisuutta on kulloinkin tulkittu, on kuitenkin vaihdellut.⁹⁵

Käyttöomaisuus voidaan jakaa kolmeen erilaiseen ryhmään, joihin kuuluvista hyödykkeistä osa on kuluvia ja osa ei. Ensimmäisen ryhmän muodostavat maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet. Osa näistä omaisuuseristä on kuluvia ja osa ei. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvilla muilla esineillä tarkoitetaan taloudellisesti itsenäisiä hyödykkeitä, jotka voivat jollakin tavalla olla oikeuksien kohteena. Sama määritelmä on myös yksityisoikeudessa. Toiseen ryhmään kuuluvat luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet, kuten patentit. Nämä erät eivät luonnollisesti voi kuluu. Kolmas ryhmä koostuu substanssihyödykkeistä. Tähän ryhmään kuuluvat kaikki alueet, joiden maasta irrotetaan irtainta ainesta elinkeinotoiminnassa käytettäväksi. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi kivilouhokset ja kaivokset.⁹⁶ Nämä erät puolestaan vähenevät ja ovat siten kuluvia.

Kuten edellä kerrotusta ilmenee, käyttöomaisuuteen kuuluu monenlaisia omaisuuseriä ja niitä voidaan ryhmitellä monin eri tavoin. Omaisuus voi olla kuluva tai kulumatonta, aineetonta tai aineellista tai se voi koostua elävistä tai kuolleista esineistä. Keskeisimmäksi kriteeriksi hyödykkeen kuulumiselle käyttöomaisuuteen on asetettu vaatimus, jonka mukaan sen on palveltava käyttöarvoltaan ensisijaisesti verovelvollisen elinkeinotoimintaa.⁹⁷ Toisin sanoen hyödykkeen on oltava yhtiön pysyvässä käytössä. Käyttöomaisuuden käsitettä määriteltäessä pyrittiin ilmeisesti ennen kaikkea tekemään eroa vaihto-omaisuuteen, kun käyttöomaisuus määriteltiin suhteessa vaihto-omaisuuteen päinvastaisella tavalla eli pysyvään käyttöön tarkoitetuiksi hyödykkeiksi.⁹⁸ Lyhytaikaiset sijoitukset jäävät vastaavasti käyttöomaisuuden ulkopuolelle.⁹⁹ Tämän säännön mukaisesti käyttöomaisuuden rajaaminen edellyttää pysyvän käytön erottamista kulutuksesta. Esimerkiksi erona vaihto-omaisuuteen, joka häviää tai vähenee olennaisesti tuotantoprosessin osana, käyttöomaisuutta voidaan käyttää elinkeinotoiminnassa useita kertoja. Tätä käyttöomaisuuden ratkaisuperiaatetta kutsutaan ensikäyttöperiaatteeksi.¹⁰⁰

Siinä missä käyttöomaisuus voi toisinaan olla hankalasti erotettavissa muista omaisuuslajeista, sitä on myös muita omaisuuslajeja vaikeampi erottaa muun toiminnan tulolähteestä. On tavallista, että yhtiöllä on sekä elinkeinotoiminnassa että yksityistaloudessa käytettyjä

⁹⁵ Mattila 2010, s. 123.

⁹⁶ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 286–289.

⁹⁷ Myrsky – Malmgrén 2014, s. 463.

⁹⁸ Niskakangas 2007, s. 13.

⁹⁹ Kukkonen – Torkkeli 2018, s. 311.

¹⁰⁰ Ossa 2014, s. 140–141.

hyödykkeitä. Hyödykkeen katsotaan kuuluvan käyttöomaisuuteen, jos sitä käytetään pääasiallisesti elinkeinotoiminnassa. Vastaavasti, jos hyödykettä käytetään pääasiassa yksityistaloudessa, sitä ei voida lukea elinkeinotoimintaan. Siten omaisuuden kuuluminen käyttöomaisuuteen muun toiminnan tulolähteen sijaan ratkeaa hyödykkeen pääasiallisuuden mukaan.¹⁰¹ Muun toiminnan tulolähteen alaa käsitellään tutkielmassa myöhemmin tarkemmin.

Edellä on esitelty omaisuuslajit ja niiden jaottelun perusteet. Lopuksi on tärkeää huomauttaa, että jako omaisuuslajeihin ei ole täysin tyhjentävä. Tämä ilmenee elinkeinoverolain 5 §:stä. Sen mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat *vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuudesta sekä muista elinkeinossa käytetyistä aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet*. Muilla hyödykkeillä ei voida viitata rahoitusomaisuuteen, sillä siitä säännellään omassa kohdassaan samaisessa pykälässä. Muilla hyödykkeillä ei voida viitata myöskään tuloverolain tai maatilatalouden tuloverolain mukaiseen varallisuuteen, sillä elinkeinoverolain 5 §:n otsikossa puhutaan veronalaisista elinkeinotuloista, joihin muun toiminnan tulolähteen tai maatilatalouden tulolähteen tulot eivät kuulu. Vaikka omaisuuslajijako ei olekaan tyhjentävä, sillä ei ole suurtakaan käytännön merkitystä, koska elinkeinoverolain tulo- ja menokäsite on laaja.¹⁰² Laajan tulokäsitteen mukaisesti kaikki elinkeinotoiminnan tulot ovat lähtökohtaisesti veronalaisia.¹⁰³ Kaikki tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset puolestaan ovat vähennyskelpoisia, ellei veronalaisuutta tai vähennyskelpoisuutta ole lain nimenomaisella säännöksellä rajoitettu.¹⁰⁴

3.2 Osakkeen kuuluminen omaisuuslajiin

Osake on osuus osakeyhtiöstä. Osake sisältää oikeudet ja velvollisuudet, jotka lainsäädännön, yhtiöjärjestyksen ja osin myös perustamissopimuksen ja mahdollisten merkintäehtojen mukaan liittyvät kuhunkin osakkeeseen. Tavallisesti osakkeeseen liittyvät oikeudet jaetaan kahteen ryhmään, varallisuuspitoisiin oikeuksiin ja hallinnoimisoikeuksiin.¹⁰⁵ Osake voi käyttötarkoituksestaan riippuen kuulua osakeyhtiössä mihin tahansa omaisuuslajiin.¹⁰⁶

¹⁰¹ Salin 2015, s. 71.

¹⁰² Mattila 2010, s. 121.

¹⁰³ Laajan tulokäsitteen mukainen verotus on levinnyt niin anglosaksisessa kulttuuripiirissä kuin Pohjoismaissa. (Kukkonen 1994, s. 650.)

¹⁰⁴ HE 257/2018 vp, s. 6.

¹⁰⁵ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2015, s.186–187.

¹⁰⁶ Ossa 2006, s. 83.

Seuraavassa käsitellään esimerkinomaisesti osakkeen kuulumista edellä käsiteltyihin eri omaisuuslajeihin.

Elinkeinoverolain 9 §:n mukainen rahoitusomaisuus koostuu rahoitusvaroista, joilla yhtiön toimintaa rahoitetaan. Rahoitusomaisuuden keskeisimmät tunnusmerkit ovat sen rahaksi muuttamisen helppous sekä omistuksen lyhytaikaisuus. Näiden päätunnusmerkkien on täytyttävä myös rahoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden kohdalla. Ensimmäinen rahoitusomaisuutta koskeva vaatimus, mahdollisuus muuttaa osakkeet helposti rahaksi, on lähtökohtaisesti aina toteutettavissa puhuttaessa osakkeista, sillä arvopaperit voidaan irrottaa kokonaisuudesta ja luovuttaa edelleen ainakin periaatteessa helposti. Eri kysymys on, onko tämä aina taloudellisesti kannattavaa ja miten hankalaa kokonaisuudesta irrotetun osakkeen arvostaminen on.

Yksi keskeinen nimenomaan osakkeisiin ja muihin arvopapereihin liittyvä kysymys on, luetaanko rahoitusomaisuuteen kuuluvaksi yhtiön väliaikaista varojen sijoittamista varten hankkimat osakkeet. Esitettyä kysymystä on käsitelty esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2013:69. Ratkaisussa selostetun hallinto-oikeuden kannan mukaan yhtiön elinkeinotoiminnan rahoitusomaisuuteen voi kuulua arvopapereita, jotka on hankittu kassareservin eli likvidien varojen sijoittamiseksi. Tällaista tulkintaa pidettiin hallinto-oikeuden linjauksen mukaan kuitenkin poikkeuksellisenä. Sen sijaan korkein hallinto-oikeus suhtautui varojen tilapäiseen sijoittamiseen osakkeisiin toisin. Sen näkemyksen mukaan tällä tavoin sijoitettujen varojen lukeminen rahoitusomaisuuteen on lähtökohtaisesti mahdollista, eikä poikkeuksellista, kuten kysymystä käsitellyt hallinto-oikeus katsoi. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaiseen linjaan on päädytty myös oikeuskirjallisuudessa.¹⁰⁷ Siten varojen tilapäinen sijoittaminen osakkeisiin ei ole ainakaan este tällaisen omaisuuden lukemiseksi rahoitusomaisuuteen.

Toinen keskeinen rahoitusomaisuuteen liittyvä kysymys on, mitä osakeomistuksen lyhytaikaisuudella tai tilapäisyydellä tarkoitetaan nimenomaan osakkeiden yhteydessä. Osakeomistuksen lyhytaikaisuus on osakkeiden helpon rahaksi muutettavuuden ohella rahoitusomaisuuden toinen keskeinen edellytys. Oikeuskirjallisuudessa rahoitusomaisuuteen luettavien osakkeiden omistus on rajattu kestämään enintään yhden tilikauden ajan. Esitettyjen näkemysten mukaan tämän jälkeen kyse ei voisi enää olla rahoitusomaisuudesta.¹⁰⁸ Hallinto-

¹⁰⁷ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 275. Ks. myös KPMG 2005, s. 33.

¹⁰⁸ Ossa 2014, s. 316.

oikeus antoi tukensa tälle tulkinnalle ratkaisussa KHO 2013:69 asettamalla rahoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden omistusajan rajan yhteen tilikauteen.

Korkein hallinto-oikeus ei puolestaan määrittänyt ratkaisevan omistusajan pituutta tapauksessa yhtä tarkasti. Sen mukaan omistuksen on oltava tilapäistä tai lyhytaikaista, eikä puolentoista – kolmen vuoden omistusta voida itsenäisesti arvioiden enää lukea sellaiseksi. Ratkaisussa on erinomaisen tärkeää huomata, että korkein hallinto-oikeus päätyi pitämään arvopapereita rahoitusomaisuuteen kuuluvina, vaikka omistus oli lyhimmilläänkin jopa puolitoista vuotta. Korkein hallinto-oikeus korosti, että yhtiön osakkeisiin sijoittamat varat oli ansaittu nimenomaan elinkeinotoiminnassa ja varoja oli tarvittu tappioiden kattamiseen sekä kalustohankintoihin. Siten omistusajan pituutta tärkeämmäksi nousi omaisuuden käyttötarkoitus. Rahoitusomaisuuteen kuuluvan osakkeen omistusajan enimmäispituutta ei voida määritellä aivan tarkasti, ja kyse on lopulta kokonaisharkinnasta. Tapauksen KHO 2013:69 perusteella voitaneenkin sanoa, että lyhyt omistusaika puoltaa tulkintaa, jonka mukaan kyse on rahoitusomaisuudesta. Toisaalta tätä pidempi omistusaika ei ole este osakkeen lukemiseen rahoitusomaisuuteen, jos muut seikat puhuvat osakkeen rahoitusomaisuusluonteen puolesta.

Eräs erityinen kysymys liittyen osakkeiden rahoitusomaisuusluonteeseen on, voiko verovelvollinen ottaa arvopaperin vastasuorituksena saatavastaan ja lukea sen osaksi rahoitusomaisuuttaan. Tapauksen KHO 2013:69 ratkaisuselosteen mukaan hallinto-oikeus hyväksyi tällaisen arvopaperin voivan kuulua rahoitusomaisuuteen. Korkein hallinto-oikeus ei harkinnut tätä kohtaa erikseen omassa ratkaisussaan. Vaikeneminen ei välttämättä ratkaise mitään esitetyn kysymyksen kannalta, sillä käsillä oleva tapaus ei koske vastasuorituksena saatujen osakkeiden omaisuuslajiluonnetta. Toisaalta korkein hallinto-oikeus ei rajannut kysymyksen käsittelyä tapauksen ulkopuolelle, mikä voi tarkoittaa sen suhtautuvan kysymykseen samoin kuin hallinto-oikeus. Tätä tulkintaa puoltaa muu oikeuskäytäntö, jossa on suhtauduttu vastasuorituksena saatuihin osakkeisiin samoin kuin hallinto-oikeus on linjannut tapauksessa KHO 2013:69. Esimerkiksi keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL 1977:53 vastasuorituksena saatuja osakkeita pidettiin rahoitusomaisuuteen kuuluvina, kun rakennusalan aliurakoitsija oli hyväksynyt vastasuoritukseksi asunto-osakkeet ja hänen aikomuksenaan oli myydä ne pian edelleen.

Rahoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden alaa määriteltäessä joudutaan tekemään rajanvetoa myös tuloverolain mukaan verotettaviin osakkeisiin. Tämä on seurausta rahoitusomaisuuden käsitteen määritelmän väljyydestä. Siten elinkeinoverolain rahoitusomaisuuteen kuuluvan

omaisuuden ja tuloverolain mukaan verotettavan omaisuuden välinen rajanveto ei ole kaikissa tilanteissa aivan selvä. Myös tätä kysymystä pohdittiin tapauksessa KHO 2013:69. Tapauksen ratkaisuselosteen mukaan elinkeinotoiminnassa ansaittu omaisuus kuuluu lähtökohtaisesti elinkeinovarallisuuteen, vaikka varat sijoitettaisiinkin väliaikaisesti arvopapereihin, kuten pörssiosakkeisiin tai obligaatioihin. Tällainen omaisuus on helposti rahaksi muutettavaa ja täyttää rahoitusomaisuuden tunnusmerkit. Vastaavasti varojen pitempiaikainen sijoittaminen voi muodostaa henkilökohtaisen tulolähteen, jos sijoittamisen yhteyden elinkeinotoimintaan katsotaan katkenneen.

Yhtiön tarkoituksena on oltava kaupankäyminen elinkeinoverolain 10 §:n mukaisella vaihto-omaisuudella eli vaihto-omaisuuteen kuuluvan hyödykkeen on kuuluttava yhtiön luovutettavaksi tarkoitamiin omaisuseriin. Toisaalta elinkeinoverolain mukaiseen vaihto-omaisuuteen luetaan myös tarveaineiksi tarkoitetut hyödykkeet. Luonteensa vuoksi osakkeen ei voitane ajatella kuuluvan vaihto-omaisuuden tarveaineisiin, joita käytetään hyödykkeen valmistusprosessissa. Sen sijaan osakkeen kuulumisen luovutettavaksi tarkoitettujen hyödykkeiden ryhmään on mahdollista, jos yhtiö omistaa osakkeet nimenomaisesti niiden myymistä varten.

Osakkeen kuulumisen vaihto-omaisuuteen on käytännössä jossain määrin rajoittunut tietyille toimialoille, koska useimmiten yhtiön nimenomaisena tarkoituksena ei ole käydä kauppaa omistamallaan osakkeilla. Yhtiö saattaa myydä omistamiaan osakkeita, mutta alun perin nämä osakkeet on usein hankittu muuta tarkoitusta varten. Eräillä toimialoilla osakkeita hankitaan kuitenkin nimenomaan myyntiä varten, ja näillä toimialoilla osakeomistuksen lukeminen vaihto-omaisuuteen on toistuvaa. Oikeuskirjallisuudessa arvopaperikauppiaan myytäväksi tarkoittamien osakkeiden lukeminen vaihto-omaisuuteen on yksi useimmin esiintyvistä esimerkeistä.¹⁰⁹ Tämä lienee luonnollista, sillä arvopaperikauppiaan tarkoitus hankkia osakkeita myyntiä varten on sen toiminnan perusta. Samalla osakkeen hankinta myyntiä varten on vaihto-omaisuuden tärkein kriteeri. Siten arvopaperikauppiaan nimenomaan myyntiä varten hankkimat osakkeet luetaan lähes poikkeuksetta vaihto-omaisuuteen. Toisaalta arvopaperikauppiaan osakeomistuksen muuttuminen passiiviseksi voi johtaa omaisuuslajiluonteen muuttumiseen.¹¹⁰

¹⁰⁹ Myrsky – Malmgrén 2014, s. 122; Ks. myös ratkaisu KVL 30/2005.

¹¹⁰ Kukkonen – Walden 2010, s. 66.

Rakennusala on toinen toimiala, jolla osakkeiden on usein katsottu kuuluvan vaihto-omaisuuteen.¹¹¹ Rakennusurakoitsijan toimintaideana on myydä perustettujen osakeyhtiöiden osakkeet rakennuksen valmistumisen jälkeen eteenpäin. Tulkintaongelmia osakkeiden omaisuuslajiluonteesta voi syntyä, jos osakkeita ei saada pian urakan valmistumisen jälkeen myytyä. Esimerkiksi ratkaisussa KHO 1991 T 2277 perustajaurakointia harjoittavan rakennusurakoitsijan omistamat osakkeet katsottiin lopulta kuuluviksi vaihto-omaisuuteen, vaikka toisenlainenkin ratkaisu oli tapauksessa esillä. Kyseisessä tapauksessa rakennusyhtiö oli lukenut vaihto-omaisuuteensa perustamansa kiinteistöyhtiön koko osakekannan.

Kiinteistöyhtiön tilat oli rakennusyhtiön valmistumisen jälkeen vuokrattu seitsemälle eri yhtiölle joko 5 vuodeksi, 10 vuodeksi tai toistaiseksi. Rakennusyhtiön mukaan se oli pyrkinyt hakemaan ostajaa käyttämällä kiinteistönvälittäjää ja tarjoamalla kohdetta kirjeitse eri sijoittajille sekä huoneistojen vuokralaisille. Edelleen yhtiön ilmoituksen mukaan osakkeet tultiin myymään heti, kun sopiva ostaja löytyisi. Yhtiön mukaan myytäessä liikehuoneistoja sijoittajille oli tärkeää, että huoneistot olivat vuokrattuina. Yhtiö itse näki huoneistojen vuokraamisen pakon sanelemana väliaikaisena ratkaisuna.

Asiaa tarkastellut lääninoikeus katsoi vastoin rakennusyhtiön näkemystä, että vuokrausta oli pidettävä myyntitarjouksista huolimatta siinä määrin pysyvänä toimintana, että kiinteistöyhtiön osakkeet oli tässä tapauksessa luettava käyttöomaisuuteen. Lääninoikeus kiinnitti huomiota yhtiön toimialaan sekä vuokraustoiminnan pysyvyyteen ja tuottavuuteen. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin kumosi lääninoikeuden päätöksen ja katsoi, että kiinteistöyhtiön osakkeet olivat rakennusyhtiön vaihto-omaisuutta sen oman näkemyksen mukaisesti. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisusta voitane päätellä, että osakkeiden lukeminen vaihto-omaisuuteen on ainakin jossakin määrin riippuvainen verovelvollisen tarkoituksesta. Jos verovelvollisen tarkoituksena on myydä osakkeet, niiden lukemista vaihto-omaisuuteen ei estä esimerkiksi väliaikainen kysynnän puute. Edelleen ratkaisusta voidaan tehdä päätelmä, etteivät verovelvollisen tarkoitusta mitätöi muunlaiset väliaikaiset toimet, jos ne ovat tarpeellisia esimerkiksi parhaan taloudellisen lopputuloksen saavuttamiseksi.

On huomattava, ettei osakkeiden lukemista vaihto-omaisuuteen ole rajoitettu vain tietyille toimialoille, vaikka joillakin toimialoilla tämä onkin muita tyypillisempää. Esimerkiksi tapaus KHO 2017:44 koski tuulivoimalahankkeita käynnistänyttä ja kehittänyttä yhtiötä. Tämän

¹¹¹ Osakkeiden katsottiin kuuluvan perustajaurakointia harjoittavan rakennusurakoitsijan vaihto-omaisuuteen esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1984 T 1076 sekä keskusverolautakunnan ratkaisuissa KVL 1979/373 ja KVL 73/2009.

yhtiön kaupparekisteriin merkittynä toimialana oli omistaa, kehittää, ostaa ja myydä uusiutuviin energialähteisiin perustuvia hankkeita. Edelleen yhtiön toimialaksi oli merkitty tarkoitus omistaa sekä hankkia ja myydä energian tuotanto-osuuksia omistavien yhtiöiden osakkeita. Yhtiö oli käynnistänyt ja kehittänyt tuulivoimahankkeita, mutta sillä itsellään ei ollut hankkeiden rakennus- ja toteuttamisvaiheissa tarvittavia pääomia. Yhtiön tarkoituksena oli, että kuhunkin hankkeeseen saadaan mukaan ulkopuolinen kumppani, jonka asiantuntemuksella ja rahoituksella hanketta viedään eteenpäin. Yhtiö oli perustanut kahdeksan hankekehitysyhtiötä ja myynyt näistä kahden osakekannan myöhemmin. Yhtiön toimitusjohtaja ja muut yhtiön johtoon kuuluvat henkilöt toimivat hankekehitysyhtiöiden hallinnossa.

Korkein hallinto-oikeus katsoi yhtiön perustaneen hankekehitysyhtiöt, jotta yhtiö voisi myydä uusiutuviin energialähteisiin perustuvia osakeyhtiöiden muodossa harjoitettuja hankkeita. Siten yhtiön liiketoimintamalli tuki mahdollisuutta myydä hankekehitysyhtiön osakekanta helposti. Erityisesti tämä seikka puolsi hankekehitysyhtiöiden osakkeiden lukemista yhtiön vaihto-omaisuuteen. Ratkaisusta on tärkeää huomata, ettei yhtiö ollut sellainen arvopaperikauppaa harjoittava yhtiö, joka ainoastaan ostaa ja myy osakkeita osallistumatta kohdeyhtiöiden kehittämiseen. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan osakkeiden omaisuuslajia ei ollut kuitenkaan arvioitava toisin, vaikka yhtiön johtoon kuuluvat olivatkin osallistuneet hankekehitysyhtiöiden hallintoon. Ratkaisevaa sen sijaan oli, mitä varten osakkeet oli alun perin hankittu. Tässä tapauksessa korkein hallinto-oikeus päätyi tulkintaan, jonka mukaan osakkeet oli hankittu nimenomaan myyntiä varten, ja siten ne oli korkeimman hallinto-oikeuden mukaan luettava vaihto-omaisuuden osaksi.

Edellä kerrotun perusteella voidaan sanoa, että osakkeen kuulumisen vaihto-omaisuuteen näyttäisi olevan melko rajattua ja harkintaa joudutaan tekemään erityisesti suhteessa rahoitusomaisuuteen. Tärkeimpänä kriteerinä osakkeen kuulumiseen vaihto-omaisuuteen on tarkoitus myydä osakkeet edelleen. Vaihto-omaisuuteen kuuluva, myytäväksi tarkoitettu osake ei kuitenkaan saa muistuttaa luonteeltaan liikaa rahaa, tai se luetaan rahoitusomaisuuteen. Mitä enemmän tällaiset arvopaperit muistuttavat rahaa ja ovat arvonmuutoksista vapaita, sitä lähempänä ne ovat rahoitusomaisuutta vaihto-omaisuuden sijaan.¹¹²

Osake kuuluu elinkeinoverolain 11 §:n mukaiseen sijoitusomaisuuteen, jos raha-, vakuutus- tai eläkelaitos on hankkinut sen sijoittaakseen varojaan tai turvatakseen sijoituksiaan. Toisaalta ei ole olemassa kriteereitä, joiden mukaan osakehankinta soveltuisi tai olisi soveltumatta varojen

¹¹² Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 277.

sijoittamiseen tai sijoitusten turvaamiseen. Siten sijoitusomaisuuden kohdalla kyse on korostetusti verovelvollisen tarkoituksesta. Jos raha-, vakuutus- tai eläkelaitoksen osakeomistusten omaisuuslajiluonnetta arvioidaan ulkopuolelta, keskiöön nousee verovelvollisen oman näkemyksen lisäksi kysymys, voisiko osake täyttää paremmin jonkin muun omaisuuslajin edellytykset. Siten osakkeen sijoitusomaisuusluonnetta tarkastellaan ensisijaisesti muiden omaisuuslajien kautta.

Ratkaisussa KHO 1995 T 2805 korkein hallinto-oikeus tarkasteli osakkeen edellytyksiä kuulua toisaalta vaihto-omaisuuteen, toisaalta sijoitusomaisuuteen. Kyseisessä tapauksessa Osuuspankkien keskuspankin osakkeet oli muutettu A-sarjan ja K-sarjan osakkeiksi. A-sarjan osakkeet olivat vapaasti myytävissä myös muille kuin Osuuspankeille. K-sarjan osakkeita voitiin luovuttaa vain toisille Osuuspankeille, ja niillä oli viisinkertainen äänivalta A-sarjan osakkeisiin nähden. Osuuspankit saivat K-sarjan osakkeiden perusteella keskuspankkipalveluja. Osuuspankki X oli hankkinut useilla eri kaupoilla pörssistä kysymyksessä olevia A-sarjan osakkeita. Pankkitarkastus oli antanut ohjeen, jonka mukaan kyseiset A-osakkeet oli tilinpäätöksessä merkittävä Osuuspankkien vaihto- tai sijoitusomaisuuteen. Taseessa osuuspankki X oli kirjannut omistamansa A-sarjan osakkeet vaihto-omaisuuteen.

Arvioidessaan A-sarjan osakkeiden omaisuuslajiluonnetta korkein hallinto-oikeus kiinnitti huomionsa osakkeiden luonteeseen sekä Osuuspankki X:n tarkoitukseen käydä osakkeilla kauppaa. Näiden seikkojen perusteella se katsoi osakkeiden kuuluvan vaihto-omaisuuteen. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan asiassa ei oltu myöskään esitetty sellaista selvitystä, että kysymyksessä olevat osakkeet olisi voitu katsoa hankitun ensisijaisesti osuuspankin sijoitusomaisuudeksi. Ratkaisun lopputulos on luonteva, kun huomioidaan vaihto- ja sijoitusomaisuuden keskeisimmät tunnusmerkit. Vaihto-omaisuuteen kuuluvat osakkeet on hankittu yhtiöön nimenomaisesti kaupankäyntiä varten. Osuuspankki X oli hankkinut A-sarjan osakkeet juuri tätä tarkoitusta varten. Lisäksi Osuuspankki X oli itse pitänyt osakkeita vaihto-omaisuuteen kuuluvina. Näin ollen korkeimmalla hallinto-oikeudella ei ollut perusteita päätyä toisenlaiseen lopputulokseen.

Sijoitusomaisuuteen luettavat erät voivat olla osittain päällekkäisiä rahoitusomaisuuden kanssa. Siten osakkeen luokittelu näiden kahden omaisuuslajin välillä voi toisinaan olla haastavaa. Ratkaisevaa rajanvedossa on jälleen osakkeen käyttötarkoitus. Rahoitusomaisuudella rahoitetaan liiketoimintaa, joten siihen kuuluville osakkeille on ominaista lyhyt omistusaika sekä osakkeiden helppo rahaksi muutettavuus. Sijoitusomaisuuteen luettaville osakkeille

tunnusomaista on puolestaan pitkäaikainen varojen sijoittaminen. Rajanvetoa helpottaa pankeissa saamisten lukeminen rahoitusomaisuuteen.¹¹³

Elinkeinoverolain 12 §:ssä säännellään käyttöomaisuusosakkeen alasta.¹¹⁴ Käyttöomaisuusosake on tarkoitettu pysyvästi käytettäväksi elinkeinotoiminnassa. Tyypillisiä käyttöomaisuusosakkeita ovat esimerkiksi strategiset osakeomistukset, joilla tarkoitetaan samalla alalla tai lähialalla toimivan yhtiön osakkeita. Käyttöomaisuuteen kuuluvaksi luetaan esimerkiksi arvopaperit, joiden tarkoituksena on helpottaa yhtiön tuotteiden menekkiä tai turvata liikkeen toiminnan kannalta tarpeellisten palvelusten saanti.¹¹⁵ Käyttöomaisuusosakkeille on tyypillistä, että ne on hankittu pitkäaikaiseen omistukseen ja niiden omistamisella tavoitellaan ensisijaisesti muita tarkoituksia kuin osinkotuottoja tai lyhyen aikavälin arvonnousuja.¹¹⁶ Esimerkiksi tytär- ja sisaryhtiöiden osakkeet kuuluvat usein käyttöomaisuusosakkeiden piiriin.¹¹⁷

Oikeuskäytännössä ratkaisu osakkeiden kuulumisesta käyttöomaisuuteen on tehty kokonaisarvion perusteella. Osakkeiden on katsottu kuuluvan omistajayhtiön käyttöomaisuuteen ensinnäkin, mikäli yhtiöiden välillä vallitsee toiminnallinen yhteys.¹¹⁸ Myös muita liiketoimintaa palvelevia osakeomistuksia pidetään käyttöomaisuutena. Siten esimerkiksi tytäryhtiön osakkeet kuuluvat yleensä konsernin emoyhtiön käyttöomaisuuteen, vaikka yhtiöt toimisivat eri toimialoilla. Myös sellainen osakeomistus, jonka tarkoituksena on toiminnan laajentaminen uudelle toimialalle, kuuluu käyttöomaisuuteen.¹¹⁹

Ratkaisussa Helsingin HAO 5.12.2008 nro 08/1306/6 hallinto-oikeus katsoi luonnollisen henkilön osakeomistuksen kuuluvan käyttöomaisuuteen. Tapauksessa A Oy oli luonnollisen henkilön kokonaan omistama yhtiö, joka harjoitti tuotannollista toimintaa. Yhtiö oli hankkinut toisen tuotannollista toimintaa harjoittavan yhtiön, B Oyj:n koko osakekannan. Myöhemmin B Oyj:n listautuessa pörssiin kaikki A Oy:n toiminta siirrettiin B Oyj:hin. A Oy:n toimialaksi jäi tämän jälkeen ainoastaan arvopapereiden hallinta, omistaminen ja kauppa. Tästä huolimatta A Oy:n omistamat B Oyj:n osakkeet luettiin osaksi A Oy:n käyttöomaisuutta. Hallinto-oikeuden tekemään päätökseen vaikuttivat sen perustelujen mukaan A Oy:n harjoittaman toiminnan

¹¹³ Kontkanen 2002, s. 85.

¹¹⁴ Tässä yhteydessä ei vielä oteta kantaa EVL 6 b §:n mukaisiin verovapaisiin käyttöomaisuusosakkeisiin.

¹¹⁵ KPMG 2005, s. 35.

¹¹⁶ Myrsky – Malmgrén 2014, s. 463–464.

¹¹⁷ Niskakangas 2004b, s. 243.

¹¹⁸ Elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio, s. 44; Ks. myös KHO 2012:74.

¹¹⁹ HE 257/2018 vp, s. 10.

luonne, yhtiön pitkäaikainen omistus B Oy:ssä sekä yhtiöiden välinen toiminnallinen ja hallinnollinen yhteys.

Tapauksessa KHO 2012:73 korkein hallinto-oikeus arvioi erityisesti vahvan toiminnallisen ja hallinnollisen yhteyden merkitystä osakkeiden omaisuuslajiluonteesta kannalta.¹²⁰ Kyse ei ollut konsernirakenteesta, vaan tapauksessa A Oy omisti 49 prosenttia B Oy:n osakekannasta ja oli ollut mukana perustamassa B Oy:tä. B Oy:n perustamisen syynä oli A Oy:n mukaan liiketoiminnan kasvattaminen ja jalostusarvon nostaminen. Siten B Oy:n perustaminen palveli A Oy:n liiketoimintaa. B Oy:n perustamisen jälkeen A Oy myi liiketoimintansa B Oy:lle, joka jatkoi A Oy:n liiketoimintana ollutta elektronisten piirien valmistusta.

A Oy:lle oli kertynyt B Oy:n perustamisen yhteydessä solmittuun osakkuussopimukseen perustuvia rojalituloja vuoteen 2006 mennessä yhteensä noin 236 000 euroa. B Oy oli toiminut tiloissa, jotka A Oy oli hankkinut, remontoanut ja vuokrannut B Oy:lle. A Oy oli vuokrannut B Oy:n työntekijöille asuntoja ja henkilöautoja. A Oy oli luovuttanut tuotantokoneensa ja -kalustonsa B Oy:n käyttöön veloituksetta kolmen ensimmäisen vuoden ajaksi. B Oy sitoutui maksamaan A Oy:lle tuotantokoneista ja -kalustosta yhteensä 410 000 markan korvauksen. A Oy oli sekä myöntänyt että taannut B Oy:lle lainoja. Siten yhtiöiden toiminnallisen yhteyden voitiin sanoa olevan kiinteä. Yhtiöiden välillä oli olemassa myös hallinnollinen yhteys, sillä A Oy:n ainoa osakkeenomistaja ja hallituksen jäsen oli toiminut B Oy:n toimitusjohtajana sekä hallituksen jäsenenä B Oy:n perustamisesta osakkeiden myyntiin asti. Korkeimman hallinto-oikeuden kokonaisarvion perusteella A Oy:tä oli pidettävä elinkeinotoimintaa harjoittavana yhtiönä ja sen omistamat B Oy:n osakkeet oli luettava edellä kuvatun toiminnallisen ja hallinnollisen yhteyden perusteella A Oy:n käyttöomaisuuteen.

Sen sijaan tapauksessa KHO 2010:50 korkein hallinto-oikeus oli päätenyt toisenlaiseen lopputulokseen. Tapauksessa A Oy oli vaatinut vuonna 2005 myymiensä B Oy:n ja C Oy:n osakkeiden lukemista käyttöomaisuuteensa. A Oy:llä oli ollut selvä toiminnallinen yhteys myymiensä yhtiöiden osakkeisiin vuoteen 1999 asti, ja osakkeet oli tällöin luettu sen käyttöomaisuuteen. Tämän jälkeen A Oy:n toiminnallinen yhteys B Oy:n ja C Oy:n kanssa oli katkennut usean vuoden ajaksi. Siten A Oy:n myymien B Oy:n ja C Oy:n osakkeiden ei katsottu säilyttäneen käyttöomaisuusluonnettaan, vaikka ennen toiminnallisen yhteyden katkeamista näiden osakkeiden katsottiin kuuluvan A Oy:n käyttöomaisuuteen. Ratkaisu ei kuitenkaan vaikuta käyttöomaisuusosakkeiden arviointiin yleisesti, sillä tapaus eroaa selkeästi

¹²⁰ Ratkaisussa KHO 2010:64 korkein hallinto-oikeus perustaa osakkeiden lukemisen osaksi käyttöomaisuutta muun muassa osakkaan aktiiviseen toimintaan yhtiön hallinnossa.

toiminnallisen yhteyden katkeamisen vuoksi muista tapauksista, joissa osakkeiden käyttöomaisuusluonne on perustettu ensisijaisesti toiminnallisen yhteyden olemassaoloon.

Erityisesti käyttöomaisuuden ja sijoitusomaisuuden välillä joudutaan toisinaan tekemään tiukkaa rajanvetoa, sillä kumpaankin omaisuuslajiin kuuluville osakkeille on tyypillistä omistuksen pitkäaikaisuus. Toisaalta käyttöomaisuudelle on asetettu sijoitusomaisuutta tiukempia kriteerejä. Käyttöomaisuuden ja sijoitusomaisuuden välisessä rajanvedossa keskeistä on erityisesti osakeomistuksen suuruus ja omistuksen liityntä osakkeenomistajan omaan liiketoimintaan. Tapauksessa KHO 1976 T 3627 liikepankin omistusosuus yhtiön osakkeista alitti viisi prosenttia, mutta yhtiön toiminta liittyi läheisesti pankin toimintaan. Siten osakkeiden katsottiin kuuluvan liikepankin käyttöomaisuuteen. Samoin ratkaisussa KHO 1993 T 351 korkein hallinto-oikeus kiinnitti huomiota omistuksen käyttötarkoitukseen. Vaikka pankki omisti yhtiön osakkeista vain 7–8 prosenttia, yhtiön toiminnan katsottiin liittyvän olennaisesti pankin toimintaan, ja osakkeet luettiin osaksi pankin käyttöomaisuutta.

Toisaalta ratkaisua käyttö- ja sijoitusomaisuuden välillä ei tehdä pelkän osakeomistuksen suuruuden tai liiketoimintaan liitynnän perusteella. Esimerkiksi ratkaisussa KHO 1992 T 1960 vakuutusyhtiö omisti 26,7 prosenttia yhtiön osakkeista. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan omaisuus oli katsottava käyttöomaisuuden sijasta sijoitusomaisuudeksi, koska osakeomistus ei ollut sellaisessa suhteessa vakuutusyhtiön harjoittamaan toimintaan, että osakkeet olisi katsottu hankitun pysyvään käyttöön elinkeinotoiminnassa.¹²¹

Edellä on käsitelty omaisuuslajien keskeisimpiä tunnusmerkkejä sekä osakkeiden sijoittamista eri omaisuuslajeihin. Luvun perusteella voidaan todeta, että osakkeiden sijoittaminen oikeaan omaisuuslajiin tapahtuu näiden eri omaisuuslajeja koskevien tunnusmerkkien avulla. Toinen asia on, miten näiden eri tunnusmerkkien ilmenemistä osakkeiden kohdalla käytännössä arvioidaan. Oikeuskäytännössä rajan vetäminen eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden välille onkin toisinaan haastavaa, vaikka teoriassa eri omaisuuslajien tunnusmerkit olisivatkin tiedossa. Toisaalta myös lakien tulkinta muuttuu ajan saatossa, joten aina omaisuuslajien tunnusmerkit eivät ole edes teoriassa yhtä selkeitä kuin edellä on esitelty. Kysymys on myös aina kokonaisharkinnasta, eikä siten absoluuttisten ohjeiden antaminen osakkeiden ryhmittelyyn omaisuuslajeittain voida antaa. Esitellyt tunnusmerkit kuvaavatkin lähinnä omaisuuslajien keskeisimpiä piirteitä, joita punnitaan tapauskohtaisesti toisiaan vasten. Seuraavassa luvussa perehdytään tulolähdejaon poistamiseen ja uudistuviin omaisuuslajeihin.

¹²¹ Ks. myös tapaus KVL 11/2005.

4 Uudistuvat omaisuuslajit

4.1 Tulolähdejaon poistaminen

Tulolähde on nykyisen, voimassa olevan lainsäädännön valossa kenties tuloverotuksen keskeisin ja merkittävin käsite.¹²² Tällä hetkellä tulolähteitä on kolme: elinkeinotoiminnan tulolähde, muun toiminnan tulolähde ja maatalouden tulolähde. Peruseriaate on, että verovelvollisen kaikki tulot ja menot on kohdistettava johonkin tulolähteeseen, minkä jälkeen kunkin tulolähteen verotettava tulos lasketaan sitä koskevien verosäännösten mukaan.¹²³ Elinkeinotulolähteen tulos lasketaan elinkeinoverolain, henkilökohtaisen tulolähteen tulos tuloverolain ja maatalouden tulos maatilatalouden tuloverolain mukaan. Tulon veronalaisuus ja menon vähennyskelpoisuus vaihtelevat jonkin verran sovellettavan verolain mukaan. Siten verosubjektin verorasitus riippuu keskeisiltä osin sovellettavasta verolaista.¹²⁴ Kuten huomataan, tulolähdejaottelu osaltaan mutkistaa osakeyhtiöiden verotusta, kun verovelvollisen verotus riippuu sovellettavasta laista.¹²⁵

Elinkeinoverolaki tuli voimaan vuoden 1969 alussa.¹²⁶ Alkuperäisessä muodossaan 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla elinkeinoverolaki oli hyvin pitkälti erilaisia verotuksellisia etuja tarjoava kokonaisuus.¹²⁷ Lain tavoitteena oli helpottaa yritystoimintaa, edistää työllisyyttä ja investointeja sekä mahdollistaa pääomansaanti.¹²⁸ Myös valtiovarainministeriön vuonna 1989 esittämän näkemyksen mukaan verohuojennuksia ja -vähennyksiä oli jo pitkään käytetty keinona toteuttaa erilaisia talous- ja yhteiskuntapoliittisia tavoitteita.¹²⁹ Alkuperäinen elinkeinoverolaki sisälsikin laajan joukon erilaisia varaus- ja poistomahdollisuuksia nojautuen etupainotteisen menojen vähentämisen perusajatukseen. Kokonaisuudessaan silloinen elinkeinoverolaki oli lyhyesti määriteltynä osittain suppean tulokäsitteen mukainen yritysten verolaki melko laajoin verominimointimahdollisuuksin.¹³⁰

Vuoden 1993 verouudistuksen myötä siirryttiin eriytettyyn tuloverojärjestelmään ja laajaan tulokäsitteeseen.¹³¹ Tällöin yritysverotuksessa tavoitteena oli alhainen verokanta, mutta samalla veropohja laajeni huomattavasti ja varaus- ja poistomahdollisuudet vähenivät. Vuoden 1993

¹²² Mattila 2009, s. 131.

¹²³ Järvenoja 2011 s. 579.

¹²⁴ VaVM 29/2018 vp, s. 3.

¹²⁵ Penttilä 2003, s. 3.

¹²⁶ Myrsky 2013, s. 224.

¹²⁷ Kukkonen – Torkkeli 2018, s. 302.

¹²⁸ HE 172/1967 vp, s. 3.

¹²⁹ Valtiovarainministeriö 1989, s. 1.

¹³⁰ Kukkonen – Walden 2010, s. 19.

¹³¹ HE 200/1992 vp, s. 4.

uudistus johti kaiken kaikkiaan yhtiöiden verosuunnittelumahdollisuuksien kaventumiseen.¹³² Seuraavan suuren elinkeinoverolain uudistuksen yhteydessä vuonna 2004 luovuttiin yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä ja alennettiin osakeyhtiön tuloveroprosentti 29 prosentista 26 prosenttiin.¹³³ Samalla veropohjaa kuitenkin kavennettiin kansainvälisen verokilpailun nimissä, kun elinkeinoverolain käyttöomaisuusosakkeiden pitkäaikaiset luovutusvoitot säädettiin verovapaiksi ja vastaavasti luovutustappiot vähennyskelvottomiksi. Uudistus oli sinällään täysin laajan tulokäsittelyn lähtökohtien vastainen.¹³⁴ Siinä missä vuoden 1993 elinkeinoverolain uudistus vähensi verosuunnittelumahdollisuuksia, vuoden 2004 uudistus laajensi niitä merkittävästi.

Alun alkaen tulolähdejako kehitettiin turvaamaan veronsaajien, erityisesti kuntien, oikeutta verotuloihin, mutta nykyisin tällä seikalla ei ole enää merkitystä. Sitä vastoin tulolähdejaotellun keskeinen peruste on viime vuosina ollut verotuksen käytännön toteuttaminen.¹³⁵ Tulolähdejaon taustalla ja olemassaolon perusteluna voidaan nähdä myös lainsäätäjän pyrkimys puuttua verokeinotteluun. Veron minimointia voidaan estää, kun eri tulolähteiden tuloja ja tappioita ei saa kuitata keskenään.¹³⁶

Tulolähdejakoa ei kuitenkaan voida nähdä itsestään selvänä osana verotusta – jo alkuperäistä elinkeinoverolakia säädettäessä asetettiin kyseenalaiseksi tulolähdejaon tarpeellisuus ja mielekkyys.¹³⁷ Oikeusoppineiden keskuudessa onkin käyty jo usean vuosikymmenen ajan keskustelua mahdollisuudesta luopua yhteisöjen tulolähdejaosta. Ehkä tunnetuimpana ja useimmin mainittuna kannanottona tulolähdejaon tarpeellisuudesta voidaan pitää niin kutsuttua Arvelan työryhmämuistiota vuodelta 2002. Muistiossaan työryhmä ehdotti, että osakeyhtiöiden ja osuuskuntien verotusta selkeytettäisiin tulolähdejaosta luopumalla.¹³⁸ Myös esimerkiksi elinkeinoverotuksen asiantuntijaryhmän muistiossa vuonna 2013 todettiin, että osakeyhtiön kaikkea tulonhankkimistoimintaa olisi verotettava yhtenä kokonaisuutena yhtenäisin perustein elinkeinoverolain mukaisesti.¹³⁹ Aikojen saatossa argumentteja on esitetty sekä muutoksen puolesta että sitä vastaan. Lukuisat keskustelut ja tulolähteiden yhdistämisestä laaditut muistiot eivät kuitenkaan ole johtaneet varsinaisiin lakihankkeisiin asti.

¹³² Leppiniemi 1996, s. 20

¹³³ Siikarla 2007, s. 25.

¹³⁴ Kukkonen – Walden 2010, s. 20.

¹³⁵ Ossa 2013, s. 45.

¹³⁶ Kukkonen – Torkkeli 2018, s. 311.

¹³⁷ Voipio 1979, s. 73.

¹³⁸ Valtiovarainministeriön työryhmämuistio 2002, s. 137.

¹³⁹ Valtiovarainministeriön työryhmämuistio 2013, s. 54.

Nyt paljon puhuttu elinkeinoverolain uudistus on otettu osaksi hallituksen lainsäädäntösuunnitelmaa.¹⁴⁰ Alun alkaen pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan vuonna 2015 kirjattiin, että tulolähdejako ei ole sinänsä tarkoituksena poistaa, mutta tappioiden vähennysoikeutta muutetaan siten, että tulolähteen tappiot voi osakeyhtiössä vähentää muiden tulolähteiden tappioista.¹⁴¹ Hallituksen budjettineuvotteluissa 31.8.–1.9.2016 kirjaus korvattiin pöytäkirjamerkinnällä, jonka mukaan syksyllä 2016 käynnistetään lainvalmisteluhanke tulolähdejaon poistamiseksi osakeyhtiöltä tuloverolain ja elinkeinoverolain osalta.¹⁴²

Pöytäkirjaan tehty merkintä johti toimiin, ja ensimmäinen luonnos hallituksen esitykseksi yhteisöjen tulolähdejaon poistamisesta annettiin 22.3.2018.¹⁴³ Toinen, muokattu luonnos aiheesta annettiin 26.10.2018.¹⁴⁴ Hallituksen esitys uudesta elinkeinoverolaista annettiin 29.11.2018. Siinä muutettavaksi ehdotetaan elinkeinotulon verottamisesta annettua lakia (EVL, 360/1968), tuloverolakia (TVL, 1535/1992), konserniavustuksesta verotuksessa annettua lakia (KonsAvL, 825/1986), varojen arvostamisesta verotuksessa annettua lakia (ArvL, 1142/2005), asuintalovarauksesta verotuksessa annettua lakia (AsVL, 846/1986) ja kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta annettua lakia (MenetelmäL, 1552/1995). Lait tulevat voimaan 1. päivänä heinäkuuta 2019.¹⁴⁵ Muutoksia sovelletaan ensimmäisen kerran verovuodelta 2020 toimitettavassa verotuksessa.¹⁴⁶

Elinkeinoverolain uudistuksella on varsin suuri vaikutus yhteisöjen nykyiseen verokohteluun. Suurin elinkeinoverolakia koskeva muutos on, että jatkossa lakia sovelletaan yhteisöjen verotuksessa niiden kaikkeen toimintaan lukuun ottamatta maatalouden tuloverolain mukaan laskettavaa maatalouden tulosta. Siten maatalouden verotus säilyy jatkossakin entisellään.¹⁴⁷ Poikkeuksen muodostavat yhteisöt, joiden toiminta ei täytä elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä. Näiden yhteisöjen toimintaan ei enää uudistuksen jälkeen sovelleta elinkeinoverolakia laisinkaan.¹⁴⁸ Hallituksen esityksen mukaan tällaisten yhteisöjen toimintaan ei olisi tarkoituksenmukaista soveltaa elinkeinoverolakia, sillä elinkeinotoiminta muodostaa vain pienen osuuden niiden koko toiminnasta.¹⁴⁹ Näihin yhteisöihin elinkeinoverolakia

¹⁴⁰ Pääministeri Juha Sipilän hallituksen lainsäädäntösuunnitelma kevätistuntokaudelle 2018, s. 9.

¹⁴¹ Ratkaisujen Suomi – pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015, s. 3.

¹⁴² Pöytäkirjamerkinnät hallituksen budjettineuvotteluista 31.8.–1.9.2016, s. 1.

¹⁴³ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 22.3.2018.

¹⁴⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Luonnos 26.10.2018.

¹⁴⁵ HE 257/2018 vp, s. 1–2.

¹⁴⁶ EV 1/2019 vp, s. 1.

¹⁴⁷ Valtiovarainministeriön muistio 2018, s. 1.

¹⁴⁸ VaVM 29/2018 vp, s. 5.

¹⁴⁹ HE 257/2018 vp, s. 21.

sovelletaan jatkossa kuten nykyisinkin eli ainoastaan, kun tällaiset yhteisöt harjoittavat elinkeinotoimintaa. Tähän kuvattuun poikkeusryhmään kuuluvia yhteisöjä ovat esimerkiksi yleishyödylliset yhteisöt, julkisyhteisöt, asunto-osakeyhtiöt sekä keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt.¹⁵⁰

Toinen keskeinen ehdotus koskee elinkeinoverolain sisältämää omaisuuslajijakoa. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että yhteisöjen elinkeinotulolähteeseen luodaan kokonaan uusi omaisuuslaji.¹⁵¹ Tämän seurauksena rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuus täydentyvät muun omaisuuden omaisuuslajilla. Nykyisin omaisuus, jolla ei ole yhteyttä verovelvollisen elinkeinotoimintaan, kuuluu tuloverolain mukaan verotettavan yhteisön muun toiminnan tulolähteeseen.¹⁵² Jatkossa tällainen omaisuus kuuluu ainakin pääpiirteissään muuhun omaisuuteen yhteisöillä, joilla ei olisi enää lainkaan muun toiminnan tulolähdettä. Hallituksen esityksen mukaan tulolähteiden yhdistämisellä tai uuden omaisuuslajin luomisella ei vaikutettaisi vakiintuneisiin tulkintoihin muiden omaisuuslajien sisällöistä.¹⁵³ Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin elinkeinoverolain uudistuksen vaikutuksia omaisuuslajijakoon.

4.2 Uudistuvat omaisuuslajit

Hallituksen esityksen mukaan vanhoista omaisuuslajeista rahoitusomaisuus kokee eniten muutoksia elinkeinoverolain uudistuksen myötä.¹⁵⁴ Rahoitusomaisuuden määritelmä kirjoitettiin jo alkuperäistä elinkeinoverolakia säädettäessä tarkoituksellisesti väljäksi.¹⁵⁵ Nyt annetun hallituksen esityksen mukaan tulolähdejaon poistamisen yhteydessä tarkoituksena on laajentaa rahoitusomaisuuden käsitettä aiemmasta ottamalla säännöksessä huomioon uudet rahoitusmuodot aikaisempaa paremmin.¹⁵⁶ Uudistetun elinkeinoverolain 9 §:n mukaan jatkossa *rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset ja muut rahoitusvarat*.¹⁵⁷ Muutos tarkoittaa, että uudistetun elinkeinoverolain 9 §:n esimerkkiluettelo lyhenisi nykyisestä¹⁵⁸ ja tulkintaa ohjaisi

¹⁵⁰ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 140–141.

¹⁵¹ Prof. Pekka Nykänen: Yhteisöjen tulolähdejako uudistuu verovuonna 2020, k. 5 Uusi omaisuuslaji: muu omaisuus.

¹⁵² Valtiovarainministeriön työryhmämuistio 2006, s. 51.

¹⁵³ HE 257/2018 vp, s. 25.

¹⁵⁴ HE 257/2018 vp, s. 22.

¹⁵⁵ HE 172/1967 vp, s. 10.

¹⁵⁶ HE 257/2018 vp, s. 25.

¹⁵⁷ EV 222/2018 vp, s. 2.

¹⁵⁸ Voimassa olevan elinkeinoverolain 9 §:n mukaan *rahoitusomaisuutta ovat rahat, pankki- ja tilisaamiset, saamavekselit sekä muut sellaiset rahoitusvarat*.

muotoilultaan entistä väljempi säännös. Kirjoitusasun muutos saattaisi johtaa rahoitusomaisuuden alan laajentumiseen.

Hallituksen esityksen mukaan omaisuuslajin käsitteen väljentämisen seurauksena erityisesti osa nykyisin tuloverolain mukaan verotetusta, rahavaroihin verrattavasta omaisuudesta saatetaan jatkossa lukea rahoitusomaisuuteen.¹⁵⁹ Tämä toteuttaisi lainsäätäjän alkuperäistä tarkoitusta ottaa huomioon uudet rahoitusmuodot entistä paremmin. Toisaalta uusi omaisuuslaji siirtää rajanveto-ongelman tulolähteiden väliltä omaisuuslajien väliseksi.¹⁶⁰ Edellä tutkielmassa on todettu, että rahoitusomaisuuden alaa määritettäessä joudutaan tekemään rajanvetoa paitsi muihin omaisuuslajeihin, myös elinkeinotoiminnan ulkopuoliseen sijoitustoimintaan, jolloin rajanveto-ongelmat ovat tulolähteiden välillä. Toisaalta oikeuskirjallisuuden ja -käytännön perusteella elinkeinotoimintaa harjoittavalle yhtiölle ei pitäisi helposti syntyä erillistä muun toiminnan tulolähdettä, vaan elinkeinotoiminnan tulolähteessä syntyneen varallisuuden pitäisi säilyä samassa lähteessä.¹⁶¹ Edellä sanottu on ollut keskeisin perustelu jaettaessa omaisuuseriä rahoitusomaisuuteen ja muun toiminnan tulolähteeseen. Kun tulolähteiden välistä rajanvetokysymystä ei jatkossa olisi, keskeisin perustelu omaisuuserän lukemiseksi rahoitusomaisuuteen poistuisi. Toisin sanoen tämä muutos osaltaan helpottaa rahoitusvarojen lukemista muuhun omaisuuteen, jos verotuksen toimittaja jatkaa rahoitusomaisuuden käsitteen tulkintaa nykyisten periaatteiden mukaisesti.

Toisaalta edellä sanottua vastaan puhuu lainsäätäjän nimenomainen tavoite laajentaa rahoitusomaisuuden soveltamisalaa nykyisestä. Tämän pitäisi poistaa huoli rahoitusomaisuuden alan kaventumisesta uudistuksen myötä. Lainsäätäjän pyrkimys huomioida uudet rahoitusmuodot aikaisempaa paremmin oli kuitenkin sama jo alkuperäistä elinkeinoverolakia säädettäessä. Tavoite ei ole täytynyt kokonaan nykymuotoisen elinkeinoverolain ollessa voimassa, mikä puoltaa näkemystä, etteivät lainsäätäjän hallituksen esitykseen kirjaamat tavoitteet välttämättä toteudu tosiasiallisesti oikeuskäytännössä. Siten tulevan oikeuskäytännön varaan jää, miten rahoitusomaisuuden soveltamisalan tulkinnalle tosiasiaa käy.

Toinen uudistuksen kohteena oleva omaisuuslaji on käyttöomaisuus. Suurin omaisuuslajia koskeva muutos liittyy sen kirjoitusasuun, kun jatkossa säännöksessä käytetty käsite elinkeino vaihdetaan termiin elinkeinotoiminta. Uudistuksen jälkeen elinkeinoverolain 12 §:ssä

¹⁵⁹ HE 257/2018 vp, s. 23–25.

¹⁶⁰ Suomen Veroasiantuntijat 2018, s. 2.

¹⁶¹ Mattila 2010, s. 121–122.

määriteltyä käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet, patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran- ja hiekanottoaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet. Maa-alue, arvopaperit ja muut sellaiset hyödykkeet ovat kulumatonta käyttöomaisuutta.¹⁶² Siten uuden säännöksen mukaan käyttöomaisuutta on edelleen uudistuksen jälkeenkin elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitettu aineellinen ja aineeton omaisuus, joka palvelee yrityksen elinkeinotoimintaa välittömästi tai välillisesti. Käyttöomaisuuden käsitteen sisältö säilyisi hallituksen esityksen mukaan ennallaan pienestä terminologian muutoksesta huolimatta. Tämän vuoksi aikaisempaa oikeuskäytäntöä sovelletaan edelleen ratkaistaessa, kuuluvatko osakkeet käyttöomaisuuteen. Verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutuksesta syntyneen voiton tai tappion verokohtelu ei hallituksen esityksen mukaan muutu nykyisestä.¹⁶³

Toisaalta ristiriitaisesti edellä kerrotun kanssa hallituksen esityksessä todetaan, että osa nykyiseen muun toiminnan tulolähteeseen kuuluvasta omaisuudesta kuuluisi jatkossa käyttöomaisuuden alaan, jos hyödykkeet vastaisivat paremmin käyttöomaisuuden määritelmää.¹⁶⁴ Uudesta omaisuuslajista julkaistussa oikeuskirjallisuudessa kuitenkin taivutaan näkemykseen, jonka mukaan käyttöomaisuuden ala säilyy jatkossa ennallaan. Niukan oikeuskirjallisuuden mukaan nykyisin muun toiminnan tulolähteeseen kuuluvia varoja ei voitane käsitellä jatkossakaan käyttöomaisuutena, vaikka esimerkiksi vuokraustoiminnan käytössä olevat kiinteistöt ja huoneisto-osakkeet ovatkin luonteeltaan pitkälle käyttöomaisuuteen rinnastettavaa omaisuutta.¹⁶⁵ Vastauksen saaminen jää tulevan oikeuskäytännön varaan.

Samoin kuin rahoitusomaisuuden kohdalla, myös käyttöomaisuuden alaa määriteltäessä joudutaan tekemään rajanvetoa muun toiminnan tulolähteeseen. Tällä hetkellä omaisuuden kuuluminen käyttöomaisuuteen ratkaistaan hyödykkeen pääasiallisen käytön perusteella.¹⁶⁶ Toisin sanoen, jos hyödykettä käytetään pääasiassa elinkeinotoiminnassa, se katsotaan kuuluvaksi elinkeinotoimintaan. Kynnys lukea hyödyke kokonaan toiseen tulolähteeseen on suurempi kuin katsoa se kuuluvaksi toiseen omaisuuslajiin. Siten tulolähdejaon poistamisen

¹⁶² EV 222/2018 vp, s. 2.

¹⁶³ HE 257/2018 vp, s. 25.

¹⁶⁴ HE 257/2018 vp, s. 23.

¹⁶⁵ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 143.

¹⁶⁶ Andersson – Ilkkala – Penttilä 2012, s. 285–286.

jälkeen rajatapauksien lukeminen osaksi muuta omaisuutta on todennäköisempää kuin nykyisin vastaavien hyödykkeiden lukeminen osaksi muun toiminnan tulolähdettä.¹⁶⁷

Muun omaisuuden ja vaihto-omaisuuden väliseen rajanvetoon ei ole otettu kantaa hallituksen esityksessä sen enempää kuin muun omaisuuden ja sijoitusomaisuudenkaan väliseen rajanvetoon. Tämä puoltaa näkemystä, ettei vaihto- tai sijoitusomaisuuden alaa aiota muuttaa nykyisestä. Toisaalta erään näkemyksen mukaan yhtiön arvopaperikauppaan liittyvät arvopaperit olisivat jatkossa luontevasti luettavissa vaihto-omaisuuteen.¹⁶⁸ Nykyisin tällaiset arvopaperit verotetaan tuloverolain mukaan, kuten korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 2003 T 941 osoittaa. Näkemykseen on kuitenkin syytä suhtautua jonkinasteisella varauksella, sillä minkäänlaisia perusteluita väitteen tueksi ei ole teoksessa esitetty. Sijoitusomaisuuden ja muun omaisuuden välisen rajan on puolestaan helppo kuvitella säilyvän nykyisen kaltaisena, sillä sijoitusomaisuuden alan arviointi lähtee muita omaisuuslajeja vahvemmin verovelvollisen omasta näkemyksestä.

Yksi keskeisimmistä tulolähdejaon poistamisen seurauksista on kokonaan uuden omaisuuslajin, muun omaisuuden, luominen. Tulolähteiden yhdistäminen tarkoittaa, että kaikki yhtiön toiminta verotetaan lainmuutoksen jälkeen elinkeinoverolain mukaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki yhtiön toiminta olisi vastaisuudessa luonteeltaan liiketoimintaa. Tällainen toiminta, joka ei vastaa minkään elinkeinotoiminnan nykyisen omaisuuslajin määritelmää, luetaan jatkossa muuhun omaisuuteen. On erinomaisen tärkeää huomata, että muuta omaisuutta on jatkossa ainoastaan sellaisilla yhteisöillä, joiden verotuksessa ei enää uudistuksen jälkeen sovelleta tuloverolain verotettavan tulon laskemista koskevia säännöksiä.¹⁶⁹

Uudistetun elinkeinoverolain 12 a §:n mukaan *muuta omaisuutta ovat 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön toimintaan kuuluvat varat, joita ei ole luettava elinkeinotoiminnan rahoitus-, vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen.*¹⁷⁰ Siten omaisuuslajissa on kyse eräänlaisesta jäännösryhmästä, johon luetaan jatkossa lähtökohtaisesti muu nykyisin tuloverolain mukaan verotettava omaisuus. Uuteen omaisuuslajiin kuuluvat jatkossa ainakin sellaiset hyödykkeet, joita ei käytetä yhteisön tulonhankkimistoiminnassa. Tällaista omaisuutta ovat esimerkiksi ilman käypää vastiketta osakkaan yksityiskäytössä olevat hyödykkeet. Kuvailun kaltainen omaisuus olisi sijoitettava muun omaisuuden omaisuuslajiin, sillä se ei

¹⁶⁷ Ks. esim. Kukkonen – Torkkeli 2018, s. 313.

¹⁶⁸ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 144;

¹⁶⁹ HE 257/2018 vp, s. 22–25.

¹⁷⁰ EV 222/2018 vp, s. 3.

palvele verovelvollisen elinkeinotoimintaa.¹⁷¹ Tällainen elinkeinotoimintaa palvelemaan omaisuus muodostaa ikään kuin oman, epäedullisemmän verokohtelun ryhmän muun omaisuuden sisälle. Tämän ryhmän verokohtelusta kerrotaan jäljempänä tarkemmin. On tärkeää huomata, että muuta omaisuutta voi olla ainoastaan yhteisöillä, joilla ei enää jatkossa ole muun toiminnan tulolähdettä.¹⁷²

Tällä hetkellä keskeiseksi tulkintaongelmaksi on nostettu, mitä omaisuuseriä jatkossa kuuluu elinkeinovarallisuuteen. Tämän lisäksi olisi kuitenkin syytä miettiä myös, onko olemassa sellaisia omaisuuseriä, joiden pitäisi kuulua nimenomaisesti elinkeinovarallisuuden sijasta vuodesta 2020 alkaen muuhun omaisuuteen. Tällaisia varoja on todennäköisesti jonkin verran, koska esimerkiksi osakkeiden kohdalla tulolähdderajalla ei ole yleensä ollut olennaista merkitystä ennen niiden luovutusta, minkä vuoksi osakkeiden tulolähdettä ei ole verotuksessa aina nimenomaisesti tutkittu.¹⁷³ Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin muun toiminnan omaisuuslajin alaa erityisesti osakkeen näkökulmasta.

¹⁷¹ VaVM 29/2018 vp, s. 7.

¹⁷² Penttilä 2019, s. 138.

¹⁷³ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 144.

5 Osakkeen kuulumisen muuhun omaisuuteen

Muun omaisuuden soveltamisalaa ei ole suoraan määritelty uudistuvan elinkeinoverolain 12 a §:ssä. Säännöksen mukaan muuhun omaisuuteen kuuluu uudistuksen jälkeen omaisuus, joka ei täytä muiden omaisuuslajien edellytyksiä.¹⁷⁴ Siten säännöksessä muun omaisuuden määrittely on toteutettu käänteisesti, eikä säännösteksti kerro kovinkaan paljoa muun omaisuuden soveltamisalasta. Oletettavaa on, että muun omaisuuden soveltamisala vastaa ainakin pääosin nykyisen muun toiminnan tulolähteen soveltamisalaa.¹⁷⁵ Olettamusta tukee myös uudistuvan elinkeinoverolain 1.2 §, jonka mukaan muuta omaisuutta on vain pykälässä tarkoitetuilla yhteisöillä. Vastaavasti yhteisöillä, joihin lainmuutoksen jälkeenkin sovelletaan tuloverolain säännöksiä, säilyy muun toiminnan tulolähde muuttumattomana.¹⁷⁶ Siten myös nämä seikat tukevat ajatusta, jonka mukaan muun omaisuuden soveltamisala vastaa ainakin pääasiassa nykyisen muun toiminnan tulolähteen soveltamisalaa. Siten rajattaessa muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluvia osakeomistuksia on vastausta etsittävä hallituksen esityksen linjauksista sekä tämänhetkisen muun toiminnan tulolähteen soveltamisalasta.

Edellisessä luvussa on pohdittu, miten elinkeinoverolain uudistus vaikuttaa muihin omaisuuslajeihin. Edellä kerrotun mukaisesti elinkeinoverolain uudistuksen tarkoituksena ei ole muuttaa muiden kuin enintään rahoitusomaisuuden ja kenties käyttöomaisuuden määritelmiä.¹⁷⁷ Tosiasiassa myös muiden omaisuuslajien soveltamisalat saattavat joko supistua tai laajentua, mikä luonnollisesti vaikuttaisi muun omaisuuden alan määrittelyyn. Tästä huolimatta muun toiminnan tulolähteen nykyinen soveltamisala antaa ainakin suuntaviivat muun omaisuuden tulkinnalle, ja tässä tutkielmassa sitä käytetään pohjana määriteltäessä muun toiminnan tulolähteen alaa.

Tuloverolaissa ei ole juurikaan yritetty määritellä sen alaan kuuluvaa omaisuutta. Yleisesti tuloverolain 29 §:n mukaan *veronalaista tuloa ovat jäljempänä säädetyin rajoituksin verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot*. Säännöksestä ei sen kirjoitusasun perusteella ole mahdollista tehdä merkittäviä johtopäätöksiä.¹⁷⁸ Tuloverolain mukaan verotettavan omaisuuden määrittely tapahtuu käänteisesti määrittelemällä ensin elinkeinoverolain ja maatilatalouden tuloverolain mukaan verotettavat erät.¹⁷⁹ Periaatteessa

¹⁷⁴ EV 222/2018 vp, s. 3.

¹⁷⁵ Olettamus on seurausta hallituksen esityksen linjauksesta, jonka mukaan uusi omaisuuslaji koostuu tällä hetkellä tuloverolain mukaan verotettavasta muun toiminnan tulolähteestä. (HE 257/2018 vp, s. 37.)

¹⁷⁶ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 142.

¹⁷⁷ HE 257/2018 vp, s. 22.

¹⁷⁸ Andersson 2006, s. 34.

¹⁷⁹ Tomperi 2014, s. 29.

osakeyhtiöllä voi olla tuloja samanaikaisesti kaikista kolmesta tulolähteestä.¹⁸⁰ Siten muun omaisuuden pohjana pidettävän muun toiminnan tulolähteen soveltamisala on määriteltävä rajaamalla pois maatilatalouden tuloverolain ja elinkeinoverolain mukaan verotettavat erät.

Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että maatalouden tulolähde säilyy elinkeinoverolain uudistuksesta huolimatta. Rajanveto MVL:n soveltamisalaan määrittää kuitenkin myös muun omaisuuden soveltamisalaa ja on siksi olennainen muun omaisuuden omaisuuslajia rajattaessa. Maataloustulolähteen ja henkilökohtaisen toiminnan tulolähteen välisestä rajanvedosta ei kuitenkaan ole olemassa säännöksiä. Hankalimmat rajanvetokysymykset liittyvät kiinteistönhallintaan ja harrastustoimintaan. Lähtökohtana on, että toimintaan, jota harjoitetaan vakaassa ansiotarkoituksessa, sovelletaan maatilatalouden tuloverolakia.¹⁸¹ Vastaavasti toimintaan, jota harjoitetaan vain harrastuksenomaisesti, sovelletaan tuloverolakia. Harrastuksenomaiselle toiminnalle on tunnusomaista, että pitkällä aikavälillä toiminnan menot ylittävät siitä saadut tulot.¹⁸² Rajanveto maatilatalouden ja muiden tulolähteiden välillä on kuitenkin melko ongelmaton,¹⁸³ joten tässä yhteydessä ei ole tarpeen syventyä edellä kerrottua enempää maatilatalouden tuloverolain soveltamisalaan.

Elinkeinoverolaki sisältää keskeiset säännökset elinkeinotoiminnasta saadun verotettavan tulon määrittämiseksi. Elinkeinoverolain 2 §:n mukaan *elinkeinotoiminnan tulolähteeseen kuuluu kaikki verovelvollisen harjoittama liike- ja ammattitoiminta*. Siten elinkeinoverolaki ei sisällä kattavaa määritelmää elinkeinotoiminnan käsitteelle. Sen sijaan elinkeinotoiminnan käsite on muotoutunut oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa.¹⁸⁴ Säännöksestä on huomattavissa, että elinkeinotoiminnassa voidaan erottaa toisistaan liiketoiminta ja ammattitoiminta. Näiden käsitteinen välinen rajanveto ei kuitenkaan ole olennainen elinkeinotoiminnan ja muun toiminnan välistä rajaa etsittäessä, eikä sitä sen vuoksi analysoida tutkielmassa tämän enempää.

Elinkeinotoiminnalle on asetettu tiettyjä yleisiä kriteerejä, joiden perusteella voidaan ratkaista omaisuuden kuulumisen tulolähteeseen.¹⁸⁵ Yhtenä vaatimuksena on voiton tavoittelu.¹⁸⁶ Riittävää on, että verovelvollisen tarkoituksena on tavoitella voittoa. Tosiasiallisella lopputuloksella ei siten ole merkitystä.¹⁸⁷ Kriteeriä ei voida nähdä kovin merkityksellisenä, sillä ulkopuolisen on haastavaa kiistää voiton tavoittelu. Toinen kriteeri elinkeinotoiminnalle on

¹⁸⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2018, s. 62.

¹⁸¹ Myrsky 2014, s. 144.

¹⁸² Myrsky – Ossa 2008, s. 190.

¹⁸³ Andersson 1998, s. 126–127.

¹⁸⁴ Järvenoja 2002, s. 89.

¹⁸⁵ Penttilä 2001, s. 11.

¹⁸⁶ Myrsky – Rabinä 2014, s. 169.

¹⁸⁷ Kulovaara 2010, s. 388.

liiketoimintariskin olemassaolo ja toiminnan itsenäisyys.¹⁸⁸ Käytännössä nämä kriteerit sisältyvät aina yritystoimintaan, eikä riskin mittaamiseen ole olemassa yleispätevää tapaa.¹⁸⁹ Kolmas elinkeinotoiminnan kriteeri on toiminnan laajuus, suunnitelmallisuus sekä jatkuvuus. Nämä kriteerit ovat luonteeltaan hyvin avoimia, eikä niiden yhdenmukainen mittaaminen ole siten mahdollista.¹⁹⁰ Neljänneksi elinkeinotoiminnalta edellytetään aktiivisuutta.¹⁹¹ Muut kriteerit liittyvät keskeisesti tai jopa sisältyvät tähän vaatimukseen, minkä takia sitä voidaan pitää parhaiten elinkeinotoimintaa kuvaavana kriteerinä.¹⁹² Siten omaisuutta, joka ei sovi edellä esiteltyyn elinkeinotoiminnan määritelmään, ei voida sijoittaa elinkeinoverolain alaisuuteen. Mikäli omaisuus ei myöskään täytä maatilatalouden tuloverolain kriteerejä, se kuuluu muun toiminnan tulolähteeseen.¹⁹³

Verohallinnon ohjeen mukaan arvioitaessa verovelvollisen toiminnan luonnetta kiinnitetään huomiota toiminnan harjoittajan omaan käsitykseen.¹⁹⁴ Siten toiminnan harjoittajan omalle käsitykselle annetaan Verohallinnon mukaan ainakin jonkinlainen arvo. Oikeuskirjallisuudessa on annettu Verohallintoa suurempi merkitys verovelvollisen omalle näkemykselle. *Ossan* näkemyksen mukaan tuloverolakien soveltamisessa lähtökohtana on, että verotuksen kannalta merkityksellisiä seikkoja arvioidaan verovelvollisen omasta toiminnasta ja oloista käsin. Sovellettava verolaki ei siten hänen mukaansa määräydy verovelvollisen statuksen mukaan.¹⁹⁵ Toisaalta *Ossan* mukaan eräissä erityistilanteissa oikeuskäytännössä on huomioitu verovelvollisen toiminta laajassa taloudellisessa kokonaisuudessa. Tällöin elinkeinotoiminnan alue muodostuu laajemmaksi kuin se muodostuisi, jos kysymystä arvioitaisiin vain verovelvollisen omien olojen kannalta.¹⁹⁶

Elinkeinotoiminnan yleisten kriteerien ja verovelvollisen oman näkemyksen lisäksi myös esimerkiksi toiminnan laajuudella voi olla joissakin tapauksissa merkitystä arvioitaessa, onko kyse elinkeinotoiminnasta vai muun toiminnan tulolähteeseen kuuluvasta toiminnasta.¹⁹⁷ Esimerkiksi tapauksissa KHO 11.4.2003 T 941 ja KHO 4.3.2010 T 411 verovelvollisen toiminta katsottiin niin pienimuotoiseksi, ettei sitä voitu lukea elinkeinotoiminnan piiriin.¹⁹⁸

¹⁸⁸ Myrsky 2012, s. 211.

¹⁸⁹ Myrsky – Svensk 2016, s. 173.

¹⁹⁰ Kulovaara 2013, s. 107.

¹⁹¹ Isomaa-Myllymäki 2018, s. 7.

¹⁹² Kulovaara 2013, s. 100.

¹⁹³ Mattila 2009, s. 132.

¹⁹⁴ Verohallinnon ohje: Dnro A206/200/2014, k. 3 Luonnollisen henkilön arvopaperisijoittaminen.

¹⁹⁵ Ossa 2013, s. 45.

¹⁹⁶ Ossa 2013, s. 46.

¹⁹⁷ Nykänen – Rabinä 2013, s. 17–18

¹⁹⁸ Toisaalta toiminnan laajuuden huomioiminen arvioitaessa, onko kyse elinkeinotoiminnasta, on kyseenalaistettu laajalti oikeuskirjallisuudessa.

Samoin myös toiminnan muodollisille tunnusmerkeille, kuten kirjapidon pitämiselle ja kaupparekisterimerkinnöille, on annettu oikeuskäytännössä rajatapauksissa painoarvoa. Muodolliset tunnusmerkit kertovat omalta osaltaan verovelvollisen omasta näkemyksestä.¹⁹⁹

Kysymys osakkeiden, kuten muidenkin hyödykkeiden, lukemisesta elinkeinotoiminnan varoihin ratkaistaan elinkeinoverolain 53.2 §:n perusteella. Säännöksen mukaan osake kuuluu elinkeinotoiminnan varoihin, jos sitä käytetään yksinomaan tai pääasiallisesti elinkeinotoiminnassa. Lähtökohtaisesti yrityksen harjoittamaa liiketoimintaa palvelevat osakeomistukset kuuluvat elinkeinotuloverolain mukaan verotettavaan omaisuuteen. Tällaiset osakkeet eivät rajoitu vain yhtiön toimialaan, vaan myös eri toimialalta hankittuja osakkeita voidaan pitää elinkeinotoimintaan kuuluvina.²⁰⁰ Tällöin tehtyä sijoitusta ei katsota sijoitukseksi elinkeinotoiminnan ulkopuolelle, vaan sitä pidetään yhtiön toiminnan välillisenä laajentamisena. Esimerkiksi vähemmistöosakkuuden hankkiminen toisesta yhtiöstä eri toimialalta on katsottu elinkeinoverolain mukaan verotettavaksi. Tällaiseen ratkaisuun päädyttiin esimerkiksi keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL 11/2005.

Toisaalta joissakin tapauksissa yhtiön tekemät osakesijoitukset on arvioitu elinkeinotoiminnaksi, vaikka ne eivät liity millään tavalla yhtiön omaan toimintaan tai merkitse toiminnan välillistä laajentamista. Edellytyksenä tällaisen arvion tekemiseen kuitenkin on, että osakesijoitus on tarkoitettu melko lyhytaikaiseksi ja kyse on likvidien varojen sijoittamisesta. Osakkeita pidetään tällöin rahoitusomaisuuteen kuuluvina, ja niiden verotus tapahtuu tällöin elinkeinoverolain mukaan. Arvioinnin lopputulos voi olla toinen, jos osakehankintaa pidetään passiivisena sijoituksena. Tällöin osakesijoitusta verotetaan tuloverolain mukaan.²⁰¹

Tässä yhteydessä, eli tuloverolain ja elinkeinoverolain välistä rajaa haettaessa, on tarpeen huomioida kirjanpitolaki, vaikka muutoin lain käsittely onkin jätetty tutkielman ulkopuolelle. Kirjanpitolain 1.1 §:n mukaan jokainen liike- tai ammattitoimintaa harjoittava on kirjanpitovelvollinen. Siten elinkeinoverolain ja kirjanpitolain soveltamisalat näyttävät olevan yhtenevät. Oikeuskäytännössä on kuitenkin joitakin tapauksia, joissa verovelvollista on verotettu elinkeinoverolain mukaan, vaikka hän ei ole ollut kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollinen.²⁰² Tästä esimerkkinä on tapaus KHO 1999 T 2207. Ratkaisussa korkein

¹⁹⁹ Nykänen – Rabinä 2013, s. 18

²⁰⁰ Niskakangas 2007, s. 12.

²⁰¹ Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2018, k. Passiiviset sijoitukset.

²⁰² Andersson 2008, s. 470.

hallinto-oikeus arvioi, että luonnollisen henkilön omistamien kiinteistöjen myyntihinta on elinkeinotulona hänen veronalaista tuloaan, vaikka henkilö ei ollut kirjanpitovelvollinen.

Kirjanpitolain ja elinkeinoverolain erilaista soveltamista tukevaan ratkaisuun korkein hallinto-oikeus päätyi myös esimerkiksi tapauksessa KHO 1994 B 531. Ratkaisussa Lääkäri A oli pitänyt vastaanottoa ja harjoittanut ammattiaan Lääkäriasema X Oy:n ylläpitämällä lääkäriasemalla. A oli vuonna 1991 myynyt omistamistaan Lääkäriasema X Oy:n 19 osakkeesta 18 osaketta. Lääkäriasema X Oy:llä oli asemalle palkatulla työvoimalla toimivat laboratorio ja lääkärin vastaanotto, ja vastaanottotilojaan se vuokrasi sekä osakkeenomistajilleen että muille lääkärin ammattia harjoittaville. Vaikka vastaanottotiloja oli vuokrattu kaikille samoilla perusteilla, korkein hallinto-oikeus katsoi, että A:lla yhtiön osakkeenomistajana oli oikeus vaikuttaa vuokrauksen perusteisiin samoin kuin vuokralaisina olleiden lääkärin valintaan. A oli myös ainakin kahtena vuonna vähentänyt myytyjen osakkeiden hankintaa varten ottamansa lainan korot ammattinsa tuottamasta tulosta. Kuvatun laisissa oloissa myytyjen osakkeiden katsottiin kuuluneen A:n ammattitoiminnan käyttöomaisuuteen, ja sen vuoksi osakeluovutukseen sovellettiin elinkeinoverolakia vastoin A:n omaa näkemystä. Siten kirjanpitolaki antaa ainakin joitakin viitteitä elinkeinoverolain soveltamisalasta, mutta täysin kirjanpitolain mukaisiin ratkaisuihin ei voida luottaa.

Oikeuskäytännössä erityisesti holdingyhtiön osakkeet ovat aiheuttaneet ongelmia, ja rajanveto EVL:n ja TVL:n soveltamisen välillä on näiden yhtiöiden kohdalla haastavaa.²⁰³ Yleisluontoisesti holdingyhtiö on yhtiö, joka on perustettu hallinnoimaan ja omistamaan arvopapereita yhtiön taustalla olevien henkilöiden tai muiden tahojen puolesta.²⁰⁴ Yksinkertaisimmillaan holdingyhtiössä on kyse emo- ja tytäryhtiön muodostamasta konsernista, jossa emoyhtiö hallinnoi omistuksia ja tytäryhtiö harjoittaa liiketoimintaa.²⁰⁵ Holdingyhtiölle niin elinkeinoverolain kuin tuloverolain mukainen verotus on mahdollinen.²⁰⁶ Huomiota on annettu arvioinnissa järjestelyn keinotekoisuudelle ja veroetujen tavoittelulle.²⁰⁷ Lopulta oikean verolain valinta tehdään edellä käsiteltyjen elinkeinotoiminnan yleisten kriteerien perusteella.²⁰⁸

²⁰³ Mattila 2008, s. 77.

²⁰⁴ Raitasuo 2011, s. 311.

²⁰⁵ Kukkonen – Walden 2010, s. 23.

²⁰⁶ Andersson – Linnakangas – Frände 2016, s. 9.

²⁰⁷ Kukkonen 2009, s. 149.

²⁰⁸ Myrsky – Svensk 2016, s. 176.

Holdingsyhtiöt on oikeuskirjallisuudessa jaoteltu karkeasti kolmeen luokkaan: omistuksia hallinnoiviin holdingsyhtiöihin, konsernin emoyhtiöihin ja konsernin apuyhtiöihin.²⁰⁹ Jos holdingsyhtiön ainoa tarkoitus on passiivisesti hallinnoida ja omistaa osakkeita, ne luetaan kuuluviksi useimmiten TVL:n varoihin ratkaisujen KHO 1978 II 559 ja KHO 1979 II 514 mukaisesti.²¹⁰ Elinkeinoverolain mukaiseen verotukseen voidaan päätyä, jos kyse on esimerkiksi vanhasta rakenteesta ja konsernin liiketoimintojen kehittämisestä.²¹¹ Toisaalta jos tytäryhtiö harjoittaa liiketoimintaa ja kyse on konsernin emoyhtiöstä, elinkeinoverolain katsotaan soveltuvan myös tällöin ja mahdollisia osakeluovutuksia verotetaan sen mukaan.²¹² Näin tehdään ainakin, kun emoyhtiö toimii konsernin keskuselimenä. Tällöin emoyhtiö huolehtii konsernin yhteisistä palvelutoiminnoista, kuten hallinto- ja rahoituspalveluista, henkilöstö- ja tietohallinnosta tai markkinoinnista.²¹³ Konsernin apuyhtiötä puolestaan voidaan pitää elinkeinoverolain mukaan verotettavana, jos kyse on emoyhtiön liikeomaisuudesta ja EVL-verotus päätisi edelleen, vaikka holdingsyhtiö ”otettaisiin pois”.²¹⁴

Keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL 2007/31 oli kyse omistuksia hallinnoivasta holdingsyhtiöstä. Ratkaisussa holdingsyhtiön osakeomistuksien ei katsottu kuuluvan elinkeinovaroihin. Tapauksessa X ja Y omistivat yhdessä arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittavan A Oy:n koko osakekannan. A Oy:n verotuksessa oli sovellettu elinkeinoverolakia. A Oy omisti vaihto-omaisuuteen kuuluvien arvopaperien lisäksi noin 40 prosenttia elinkeinotoimintaa harjoittavan B Oy:n osakkeista. Nämä osakkeet oli yhtiön kirjanpidossa kirjattu taseen pysyviin vastaaviin eli yhtiön pitkäaikaisiin varoihin. B Oy:n osakkeiden omistamisen katsottiin palvelevan yksityishenkilöiden osakeomistuksen hallinnointia. Toimintaa ei tämän vuoksi pidetty A Oy:n elinkeinotoimintana, eikä B Oy:n osakkeiden siten katsottu liittyvän A Oy:n harjoittamaan elinkeinotoimintaan.

Toinen keskeinen rajanveto liittyy arvopaperikaupan verokohteluun. Verohallinnon ohjeistuksen mukaan arvopaperikauppaa voidaan pitää elinkeinotoimintana, jos se on jatkuvaa, aktiivista, suunnitelmallista, taloudellista riskiä ottavaa ja voittoa tavoittelevaa.²¹⁵ Samaan lopputulokseen on päädytty myös oikeuskirjallisuudessa.²¹⁶ Toisin sanoen arvopaperikaupan kuulumista elinkeinoverolain alaisuuteen arvioidaan holdingsyhtiötoiminnan tavoin yleisten

²⁰⁹ Tikka 1979, s. 153.

²¹⁰ Järvenoja 1999, s. 24.

²¹¹ Kukkonen 2009, s. 149.

²¹² Ossa 2014, s. 118.

²¹³ Immonen 2018, s. 84.

²¹⁴ Kukkonen 2009, s. 149.

²¹⁵ Verohallinnon yhtenäistämisohje: Dnro 1204/32/2009, s. 25.

²¹⁶ Viitala 2018, s. 155.

liiketoiminnan kriteerien valossa.²¹⁷ Pääsääntö on, että pääasiassa riskittömistä arvopapereista koostuvan arvopaperisalkun arvopaperit saatetaan lukea henkilökohtaiseen tulolähteeseen.²¹⁸

Osakeyhtiö voi harjoittaa arvopaperikauppaa joko päätoimisesti tai sivutoimisesti.²¹⁹ Verohallinnon ohjeen mukaan arvopaperikauppaa varten perustettu yhtiö harjoittaa aina elinkeinotoimintaa. Merkitystä ei ole arvopaperikaupan volyymin tai kauppojen lukumäärällä.²²⁰ Päätoimisesti harjoitetun arvopaperikaupan verotus elinkeinotuloverolain mukaan vaatii, että yhtiöllä on sitä varten toiminimi ja kirjanpito.²²¹ Sivutoimisesti²²² harjoitettu arvopaperikauppa on puolestaan lähtökohtaisesti elinkeinotoimintaa.²²³ Yksittäistapauksessa tulkinta voi olla toisenlainen.²²⁴ Osakeyhtiön harjoittaman sivutoimisen arvopaperikaupan verokohtelu riippuu toiminnan luonteesta. Aktiivisen arvopaperikaupan verotus EVL:n mukaan on selvää. Sen sijaan, jos toiminta on luonteeltaan passiivista sijoitustoimintaa, tuloverolain mukainen verotus on mahdollista, vaikka yhtiön muu toiminta verotettaisiinkin elinkeinoverolain mukaan.²²⁵ Todennäköisyys verottaa tuloverolain mukaan kasvaa, jos salkku koostuu riskittömistä sijoituksista ja osakkeet on omistettu pitkään.²²⁶

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä KHO 2003 T 941 A Oy harjoitti tervanvälitystä ja grillihiilien myyntiä sekä arvopaperikauppaa. Verovuonna 1999 yhtiön tervanvälityksen ja grillihiilien myynnin liikevaihto oli 61 116 markkaa. Yhtiön tulos olisi ollut tappiollinen, jos se ei olisi hankkinut osakkeenomistajaltaan korotta lainaksi saamallaan varoilla, 931 377 markalla, 2000 Oyj Nokia Abp:n osaketta ja luovuttanut niitä myöhemmin 1 010 774 markalla. Muita osakkeiden ostoja ja myyntejä yhtiöllä ei verovuonna ollut. Vuonna 2000 osakkeita oli ostettu kuudella kaupalla yhteensä 1 150 000 markalla, ja myyty noin 550 000 markalla. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei verovuonna yhdellä kaupalla tapahtunut osakkeiden osto ja myynti pankin välityksellä ollut elinkeinotoimintaa, sillä korkein hallinto-oikeus arvioi toiminnan luonteeltaan passiiviseksi. Osakkeiden luovutuksesta saatua voittoa oli siten verotettava tuloverolain mukaan.

²¹⁷ Ossa 2006, s. 35.

²¹⁸ Verohallinnon ohje: Dnro A206/200/2014, kohta 4 Yhteisön tai yhtymän harjoittama arvopaperikauppa.

²¹⁹ Veronmaksajain Keskusliitto 2018b, s. 47.

²²⁰ Manninen 2000, s. 251.

²²¹ Fasoúlas – Manninen – Niiranen 2014, s. 129.

²²² Arvopaperikaupan sivutoimisuudella tarkoitetaan, että arvopaperikauppa on yhtiölle vain yksi toimiala muiden joukossa. (Tikka 2001, s. 125.)

²²³ Verohallinnon yhtenäistämisohje: Dnro 1204/32/2009, s. 24.

²²⁴ Koponen 2013, s. 19.

²²⁵ Myrsky – Rabinä 2014, s. 170.

²²⁶ Kulovaara 2013, s. 36.

Kolmas rajanvetokysymys liittyy keskinäisten kiinteistöosakeyhtiöiden ja tavallisten osakeyhtiöiden kiinteistöosakeomistuksiin. Nykyisen elinkeinoverolain ollessa voimassa keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt ovat lähtökohtaisesti tuloverolain piirissä. Niiden toiminta ei täytä elinkeinoverolain soveltamisen edellytyksiä, sillä pelkkää tilojen omistamista ja hallintaa ei pidetä elinkeinotoimintana. Toisaalta jos keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö harjoittaa passiivisen toiminnan ohella aktiivista toimintaa, kuten räätälöi vuokraamiaan huoneistoja asiakkaiden tarpeisiin sopiviksi, toiminta voidaan tulkita elinkeinoverolain mukaan verotettavaksi.²²⁷ Jatkossa keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt kuuluvat ryhmään, johon sovelletaan pääasiassa tuloverolakia ja elinkeinoverolakia kuten nykyisinkin eli ainoastaan, kun nämä yhtiöt harjoittavat elinkeinotoimintaa.²²⁸ Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan oteta kantaa, mihin omaisuuslajiin elinkeinoverolain mukaan verotettavat kiinteistöosakeomistukset kuuluisivat.

Sen sijaan tavallisen osakeyhtiön harjoittama kiinteistöjen vuokraustoiminta ja kiinteistöosakeomistukset kuuluisivat jatkossa elinkeinotoiminnan piiriin, lähinnä muun omaisuuden omaisuuslajin alle. Hallituksen esityksen mukaan kiinteistön omaisuuslajilla ei olisi verorasituksen kannalta ratkaisevaa merkitystä, sillä osana muuta omaisuutta kiinteistöt kuuluisivat elinkeinoverolain ja sen verotusratkaisujen piiriin.²²⁹ Tosiasiassa tavallisen osakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön verokohtelussa voi jatkossa olla eroja, vaikka kyse olisi identtisestä osakeomistuksesta omistavan yhtiön piirteiden ollessa hieman erilaiset, sillä kaikkia omaisuuslajeja ei kohdella täysin yhdenmukaisesti.

Keskeisin kriteeri osakkeen kuulumiseen muuhun omaisuuteen näyttäisi edellä esitellyn oikeuskirjallisuuden ja -käytännön perusteella olevan osakeomistuksen passiivisuus. Merkitystä ei niinkään ole, liittyykö osake yhtiön toimialaan vai ei. Olennaista on yhtiön toiminnan aktiivisuus omistettujen osakkeiden suhteen. Aktiivisuus voi tarkoittaa tilanteesta riippuen joko aktiivisia toimia pitkäkestoisten osakeomistusten suhteen tai lyhyitä osakesijoituksia niitä aktiivisesti halliten. Kaiken kaikkiaan tällaisella osakeomistuksella on oltava jokin merkitys yhtiön toiminnalle esimerkiksi sitä laajentaen tai rahoittaen. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että osakeyhtiön muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluvat osakkeet, jotka yhtiö omistaa passiivisesti ja jotka eivät palvele yhtiön liiketoimintaa.

²²⁷ Kulovaara 2013, s. 27–28.

²²⁸ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 140–141.

²²⁹ HE 257/2018 vp, s. 22.

Mahdollisen poikkeuksen aktiivisen toiminnan periaatteesta muodostavat keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt, joiden kiinteistöosakeomistukset kuuluvat jatkossakin lähtökohtaisesti tuloverolain piiriin, ellei kyse ole yhtiön elinkeinoverolain mukaisesta toiminnasta. Kuten edellä on todettu, hallituksen esityksessä ei ole otettu kantaa, mihin omaisuuslajiin tällaiset osakkeet kuuluvat. Voidaan kuitenkin olettaa, ettei tällaisia osakeomistuksia voitaisi ainakaan pelkän lain sanamuodon mukaisen tulkinnan perusteella sijoittaa muun omaisuuden omaisuuslajiin, sillä perusteluna tällaisen osakeomistuksen lukemiseen elinkeinotoiminnan tulolähteeseen on nimenomaisesti toiminnan elinkeinoverolain mukaisuus. Siten johdonmukaista olisi, ettei keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön osakeomistuksia voitaisi ainakaan niiden luonteen vuoksi sijoittaa muun omaisuuden omaisuuslajiin, koska muu omaisuus vastaa pääpiirteittäin muun toiminnan tulolähdettä, jonka alaisuudesta nämä osakeomistukset on nimenomaisesti siirretty ulkopuolelle. Jos tällaisia keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön elinkeinoverolain mukaan verotettavia osakeomistuksia sijoitettaisiin muuhun omaisuuteen, tarkoittaisi se poikkeusta omaisuuslajiin muutoin kuuluvan varallisuuden luonteesta. Edellä keskinäisten kiinteistöosakeyhtiöiden verokohtelusta todettu näyttäisi kuitenkin olevan ainoastaan poikkeus aktiivisen toiminnan vaatimuksesta osakkeiden kuulumiselle toisiin elinkeinotoiminnan omaisuuslajeihin kuin muuhun omaisuuteen. Seuraavassa käsitellään osakkeen hankintamenon määräytymistä.

6 Osakkeen hankintamenon määräytyminen

Hankintameno koostuu hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta syntyneistä menoista.²³⁰ Elinkeinoverolaissa on omat säännöksensä sekä vastikkeellisesti että vastikkeettomasti²³¹ tai lahjanluontoisella kaupalla saadun omaisuuden hankintamenon määrittämiseksi. Näistä ensimmäisen, liikeomaisuuden vastikkeellisen luovutuksen verokohtelusta, säädetään elinkeinoverolain 14 §:ssä. Säännöksen mukaan *vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden hankintameno on hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta johtuneiden muuttuvien menojen määrä*. Säännös itsessään ei kerro kovinkaan paljoa osakkeen hankintamenon laskemisesta.²³² Siten hankintamenon määrittäminen jää pääasiassa oikeuskirjallisuuden varaan.

Muuttuvilla menoilla tarkoitetaan oikeuskirjallisuuden perusteella menoja, jotka ovat riippuvaisia hankittavien tai valmistettavien hyödykkeiden määrästä. Tällaisia menoja ovat esimerkiksi kuljetusvakuutukset, rahdit, raaka-aineet, tullit, valmistuksen vaatima energia, satamamaksut ja huolintamenot. Hankintamenoon sisällytetään pääsäännön mukaan kaikki muuttuvat menot, jotka ovat tarpeen hyödykkeen saamiseksi käyttövalmiiksi tuotantoprosessissa. Muuttuvat menot on aktivoitava hankintameno, eikä niitä saa vähentää vuosikuluina.²³³

Osakkeiden hankintamenoa määriteltäessä muuttuvina menoina pidetään ainakin osakkeiden kauppahintaa mahdollisine oikaisuerineen, varainsiirtovero ja muita vastaavia kuluja, osakkeiden hankintaan liittyneitä asianajokuluja sekä oston yhteydessä maksettavia asiantuntijapalkkioita.²³⁴ Tällaisia kuluja ei olisi syntynyt ilman osakkeiden hankintaa, minkä vuoksi niitä voidaan pitää hyödykkeen hankinnasta johtuneina muuttuvina menoina.²³⁵ Ryhmittely muuttuviin menoihin ei ole kaikissa tilanteissa yksinkertaista, ja suurin epäselvyys

²³⁰ Kukkonen – Walden 2014, s. 144.

²³¹ Elinkeinoverolain 15 §:ssä määritellään hankintamenon suuruus, kun omaisuus on saatu vastikkeetta. Tällaiset vastikkeettoman luovutuksen tilanteet ovat melko harvinaisia saajan ollessa osakeyhtiö (Juusela – Tuominen 2018, s. 68). Säännöksen mukaan vastikkeettomasti saadun *rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden vähennyskelpoiseksi hankintamenoksi katsotaan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta saannon hetkellä tai sitä alempi todennäköinen luovutushinta sinä ajankohtana, jona hyödyke otetaan elinkeinotoiminnan käyttöön. Jos verovelvollinen on saanut koko liikkeen tai ammatin vastikkeetta, vähennetään saadun rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden hankintameno samalla tavalla kuin se olisi vähennetty saantomiehen tuloista*. Toisin sanoen yksittäisen hyödykkeen tapauksessa hankintamenona voidaan pitää joko hyödykkeen todennäköistä luovutushintaa saantohetkellä tai sitä alemmaa todennäköistä luovutushintaa ajankohtana, jona hyödyke otetaan elinkeinotoiminnan käyttöön. Edellytyksenä on, että saantomiehen poistamattomat hankintamenot siirtyvät sellaisinaan omaisuuden saajan poistamattomiksi hankintamenoiksi. (Ossa 2007, s. 528.) Siten EVL 15 § muuttaa hankintamenon määrittämisen käyvän arvon määrittämiseksi. (Kukkonen 2007, s. 86.) Vastikkeettomasti saadun osakkeen verokohtelu on rajattu tutkielman ulkopuolelle, joten tässä yhteydessä ei ole siten syventyä tarkemmin vastikkeettomasti saadun osakkeen hankintamenon määrittämiseen.

²³² Mattila 2012, s. 82.

²³³ Myrsky – Linnakangas 2003, s. 119.

²³⁴ Honkamäki – Pennanen 2010, s. 92.

²³⁵ Ossa 2018, s. 154.

liittynee osakkeiden hankintaan liittyviin asiantuntijakuluihin. Keskeinen kysymys on, minkälaisista toimista asiantuntijapalkkioita on maksettu ja kuinka läheisesti ne liittyvät osakkeiden hankintaan. Lähtökohtaisesti asiantuntijapalkkioiden katsotaan kuuluvan hankintamenon osaksi, jos muuta luotettavaa selvitystä ei ole annettu.²³⁶

Osakeyhtiöllä on muuttuvien menojen lisäksi myös kiinteitä menoja. Näihin lukeutuvat esimerkiksi muusta kuin suorittavasta työstä maksetut palkat ja tuotantovälineistä aiheutuneet menot. Jako muuttuviin ja kiinteisiin menoihin perustuu kustannusten lyhyen aikavälin sopeutumisjäykkyyteen yhtiön tuotannon toiminta-asteen vaihdellessa. Kiinteisiin menoihin lukeutuvat menot, joiden määrä pysyy tuotantokyvyn puitteissa samana riippumatta yhtiön kulloisestakin toiminta-asteesta. Tuotantokyvyllä eli kapasiteetilla tarkoitetaan yhtiön enimmäissuorituskykyä. Toiminta-aste puolestaan tarkoittaa yhtiön tiettyä ajanjaksona tuottamaan suoritemäärää kapasiteetin pysyessä muuttumattomana.²³⁷

Muuttuvista menoista poiketen kiinteät menot kirjataan ensisijaisesti vuosikuluiksi.²³⁸ Elinkeinoverolain 14 §:n mukaan kiinteät menot on ainoastaan poikkeuksellisesti mahdollista kirjata hankintamenon osaksi. Säännöksen mukaan hankintamenoon luetaan tietyn edellytyksin muuttuvien menojen lisäksi kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla hyödykkeen hankintamenoon kirjanpidossa luetut kiinteät menot ja korkomenot²³⁹. Mahdollisuus kiinteiden menojen aktivointiin hankintamenon osaksi koskee vain vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuutta. Vaatimuksena kiinteiden menojen lukemiseen hankintamenon osaksi on, että niiden määrä on olennainen suhteessa muuttuvat menot sisältävään hankintameno²⁴⁰ ja että aktivointi on kirjanpitovelvollisen toiminnan laajuuteen nähden perusteltua.²⁴¹ Lisäksi kiinteiden menojen aktivoinnin on tapahduttava kirjanpitolain sallimalla tavalla.²⁴² Valittua menettelyä on noudatettava jatkuvasti saman sisältöisenä kaikkien hyödykkeiden osalta.²⁴³

²³⁶ Verohallinnon ohje Dnro A67/200/2018, k. 2.1 Asiantuntijamenot osakkeen hankintamenoon aktivoitavina menoina.

²³⁷ Myrsky – Linnakangas 2003, s. 119.

²³⁸ Ossa 2014, s. 144.

²³⁹ Korkomenojen aktivointimahdollisuus hankintameno²⁴⁰on koskee ainoastaan käyttö- ja sijoitusomaisuutta. Vastaavasti vaihto- tai rahoitusomaisuuden kohdalla tällaista aktivointimahdollisuutta ei ole. Korkomenojen aktivointimahdollisuus rajoittuu kuitenkin ainoastaan valmistusaikaisiin lainan korkomeneihin. (Andersson – Penttilä 2014, s. 390.) Osakkeiden kohdalla tällä mahdollisuudella ei siten ole merkitystä, koska osakkeisiin ei voi liittyä valmistusaikaisia lainan korkomenoja.

²⁴⁰ Kirjanpitolautakunta 2006, s. 5.

²⁴¹ Ossa 2011, s. 132.

²⁴² Kiinteiden menojen lukemisesta hankintamenon osaksi säädetään kirjanpitolain 4 luvun 5 §:ssä.

²⁴³ Andersson – Penttilä 2014, s. 390.

Kiinteiden menojen kirjaamisella osakkeen hankintamenon osaksi tai niiden lukemisella vaihtoehtoisesti vuosikuluksi on merkitystä verotuksessa kulun vähentämisen ajankohdan kannalta. Mikäli kiinteä meno kirjataan vuosikuluksi, yhtiön täytyy vähentää se juoksevasti saman tilikauden tuloksesta. Tällöin yhtiön kyseisen verovuoden verotaakka vähenee, kun sen verotettava tulos pienenee.²⁴⁴ Samalla yhtiö varmistaa, että kulu tulee lopulta vähennetyksi ja siten hyödynnetyksi verotuksessa. Voidaan väittää, että kirjaaminen vuosikuluksi on yhtiölle edullisempaa sen etupainotteisuuden takia. Tällainen ajattelu pätee kuitenkin ainoastaan voitollisen tilikauden yhteydessä. Yhtiölle ei aina ole kannattavaa vaatia muuttuvia menoja luettavaksi tietyn osakkeen hankintamenon osaksi, vaan katsoa muuttuvan menon kuuluvan yleisiin menoihin. Tällainen tilanne saattaa syntyä, jos yhtiö haluaa varmistaa, että esimerkiksi asiantuntijakulu tulee vähennettäväksi ja yhtiölle on syntynyt kyseisellä tilikaudella voittoa, josta se voi vähentää muuttuvan menonsa.

Toisaalta, jos yhtiö kirjaa kiinteitä menoja osaksi hankintamenoaan, yhtiön tase ja nettovarallisuus kasvavat vastaavalla tavalla.²⁴⁵ Tämä on hyödyksi esimerkiksi osingonjaon yhteydessä suuremman pääomatulo-osuuden muodossa. Ongelmia tässä yhteydessä voi muodostua, jos osakkeen luovutuksen yhteydessä syntyy luovutusvoiton sijasta luovutustappiota, jota ei voida vähentää puuttuvien voittojen takia. Käytännössä tällaisten kulujen kohdistaminen osakkeille on hankalaa ja työlästä, eikä kiinteitä menoja kirjattane kuin hyvin harvoin hankintamenon osaksi. On tärkeää muistaa, että eri yhtiöillä on erilaiset mahdollisuudet ja resurssit verosuunnittelulle.²⁴⁶ Edellä sanottu pätee myös muuttuvien menojen lukemista hankintamenoan tai yleisiin menoihin.

Uudistuvan elinkeinoverolain 14 §:n mukaan muun omaisuuden hankintameno määritellään samalla tavalla kuin muiden omaisuuslajien hankintameno määritellään tällä hetkellä. Näin ollen muun omaisuuden hankintamenon verokohteluun pätee kaikki edellä kerrottu pois luettuna mahdollisuus kirjata kiinteät menot osaksi hankintamenoa. Muutoksena nykyiseen uuden elinkeinoverolain 14 §:ssä puhutaan kirjanpitolaissa tunnetuista välittömistä ja välillisistä menoista. Kuten jo tutkielmassa aiemmin on todettu, termillä välitön meno korvataan käsite muuttuva meno ja termillä välillinen meno korvataan käsite kiinteä meno. Uudistuksen tarkoituksena on lähentää kirjanpitolaissa ja elinkeinoverolaissa käytettyjä

²⁴⁴ Kiinteiden menojen aktivoinnilla on samanlainen vaikutus kuin poistoilla verovuodelta vahvistettavan verotettavan tulon määrään. (Mattila 2010, s. 467.)

²⁴⁵ Kyse on kohdistamisesta, jolla ratkaistaan verotuksessa relevantteja tekijöitä, kuten miten puheena olevat kiinteät menot aktivoidaan. Tuloverotuksessa tehdyt kohdistamisratkaisut heijastuvat yleensä myös nettovarallisuuteen. (Mattila 2008, s.114.)

²⁴⁶ Keskitalo 2012, s. 94.

käsitteitä toisiinsa. Muutosta perustellaan myös käsitteiden välitön ja välillinen meno yleiskielisellä ymmärrettävyydellä.²⁴⁷ Siten käsitteiden sisällöllistä muutosta uudistuksella ei tavoiteltane.

Pääsääntöisesti omaisuuslajien hankintameno määritellään yksilöllisesti.²⁴⁸ Muista omaisuuslajeista poiketen nykyisen elinkeinoverolain 14.2 §:ssä säädetään erikseen vaihto-omaisuuden hankintamenon suuruuden määrittämisestä. Säännöksen mukaan verovelvollisella verovuoden päättyessä olevan vaihto-omaisuuden hankintamenon suuruus määritetään olettaen, että samanlaiset hyödykkeet on luovutettu tai kulutettu niiden hankkimisjärjestyksessä. Menettelyä kutsutaan FIFO-periaatteeksi, ja se soveltuu ainoastaan vaihto-omaisuuteen.²⁴⁹ Vaihto-omaisuuteen kuuluvien osakkeiden katsotaan ensisijaisesti luovutetun siinä järjestyksessä kuin verovelvollinen on ne hankkinut. Toisenlaiseen lopputulokseen voidaan päätyä ainoastaan, jos verovelvollinen niin nimenomaisesti vaatii. Tällöin verovelvollisen on näytettävä toteen vaatimuksensa perusteluiden todenmukaisuus.

Pääsääntöisesti vaihto-omaisuuden vähentämiseen sovellettavalla periaatteella ei ole merkitystä. Vaihto-omaisuusosakkeisiin sovellettavalla FIFO-periaatteella on vaikutusta verotuksen kannalta lähinnä, jos osakkeita on hankittu useassa erässä ja näiden erien hankintamenot ovat keskenään eri suuret. Säännöksen soveltamisella voi olla merkitystä esimerkiksi, jos osakkeita on ostettu toisena hetkenä kahdella eurolla ja toisena kymmenellä eurolla ja osakkeiden käypä arvo on luovutushetkellä viisi euroa. Tällaisessa tilanteessa valittava hankintameno vaikuttaa luovutuksessa syntyvään voittoon tai tappioon. Siten valittava vähennysperiaate voi vaikuttaa yhtiön verotettavaan tulokseen lykkäämällä voiton verotusta tai tappion vähentämistä.

Rahoitusomaisuuden yhteydessä nykyisessä elinkeinoverolaissa ei puhuta hankintamenosta tai luovutushinnasta. Laissa on ainoastaan säädetty rahoitusomaisuudesta saadut voitot yleisesti veronalaisiksi.²⁵⁰ Elinkeinoverolain 5 §:n mukaan *veronalaisia elinkeinotuloja ovat muun ohessa rahoitusomaisuudesta saadut voitot*. Verohallinnon ohjeen mukaan rahoitusomaisuuden hankintameno määritellään todellisen hankintamenon perusteella yksilöllisesti, koska rahoitusomaisuuden hankintamenolle ei ole määritelty erityisiä säännöksiä.²⁵¹ Siten edellä sanottu hankintamenon määrittelystä muiden omaisuuslajien yhteydessä pätee myös

²⁴⁷ HE 257/2018 vp, s. 37.

²⁴⁸ Ossa 2014, s. 147.

²⁴⁹ Mattila 2012, s. 127–128.

²⁵⁰ Niskakangas 2014, s. 85.

²⁵¹ Verohallinnon ohje: Dnro A49/200/2018, k. 3.4 Virtuaalivaluutan hankintamenon määrittäminen.

rahoitusomaisuuden hankintamenoon luettavien erien määrittelyyn pois luettuna kiinteiden menojen aktivointimahdollisuus hankintamenoon.²⁵²

Uudella elinkeinoverolailla on tarkoitus selkeyttää rahoitusomaisuuden hankintamenoon liittyvää epäselvyyttä lisäämällä rahoitusomaisuuden hankintamenot vähennyskelpoisten hankintamenojen luetteloon. Uuden elinkeinoverolain 8 §:n mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat muun ohessa rahoitusomaisuuden, vaihto-omaisuuden, sijoitusomaisuuden ja muun omaisuuden hankintamenot eräin poikkeuksin sekä sijoitusomaisuuden arvonorotus. Hallituksen esityksen mukaan rahoitusomaisuuteen saattaa kuulua esimerkiksi osakkeita, joiden hankintamenoa on käsitelty vähennyskelpoisena menona ja luovutushintaa veronalaisena tulona.²⁵³ Siten rahoitusomaisuuden osalta uudistuksessa on kyse ainoastaan selventävästä lisäyksestä, jolla ei tavoitella muutosta nykyiseen tilanteeseen.

Edellä esitellyn perusteella voidaan todeta, että sijoitusomaisuuden ja vähennettävissä olevan käyttöomaisuuden hankintameno määritellään täysin yhdenmukaisesti. Samoin menetellään uudistetun elinkeinoverolain voimaantulon jälkeen muun omaisuuden hankintameno määrittelyn yhteydessä. Edellä mainitut omaisuuslajit eroavat vaihto-omaisuuden hankintameno määrittelyä ainoastaan edellä esitellyin tavoin FIFO-periaatteen osalta, kun muiden mainittujen omaisuuslajien hankintameno määritellään aina yksilöllisesti. Rahoitusomaisuuden hankintamenoa ei puolestaan ole säädetty voimassa olevassa elinkeinoverolaissa, mutta elinkeinoverolain uudistuksen yhteydessä rahoitusomaisuuden hankintameno lisätään vähennettävien hankintamenojen listaan. Lisäyksellä ei kuitenkaan ole käytännön merkitystä rahoitusomaisuuden hankintameno määrittämiseen. Nyt ja myös tulevaisuudessa rahoitusomaisuuden hankintameno määritellään todellisen hankintameno perusteella yksilöllisesti. Eroa omaisuuslajien hankintameno muodostumiseen voi syntyä, mikäli yhtiössä päätetään kirjata vaihto-, käyttö- tai sijoitusomaisuuden kiinteitä menoja osaksi hankintamenoa. Tällöin edellä mainittujen omaisuuslajien hankintamenoa voidaan kasvattaa erillä, joita rahoitusomaisuuden hankintamenoon ei voida missään tilanteessa lukea. Seuraavassa käsitellään verotuksessa vastikkeellisena luovutuksena syntyneen tulon veronalaisia ja menon tai menetyksen vähennyskelpoisia eräitä sekä näiden jaksottamista.

²⁵² Kaisanlahti – Jänkälä – Björklund 2009, s. 139.

²⁵³ HE 257/2018 vp, s. 36.

7 Veronalaiset erät osakkeen omistusaikana

7.1 Tulon veronalaiset erät

Elinkeinoverolain 4 §:ssä on säädetty elinkeinotulon yleisestä veronalaisuudesta. Säännöksen mukaan *veronalaisia elinkeinotuloja ovat elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot*. Kuten jo edellä on todettu, elinkeinoverolaissa sovelletaan laajaa veronalaisen tulon käsitettä. Siten lähtökohtana on, että kaikki elinkeinotoiminnan harjoittamisen kokonaisuudesta syntyvät tulot ovat veronalaisia elinkeinotoiminnan tuloja, ellei nimenomaisesti toisin ole säädetty.²⁵⁴ Seuraavassa käydään läpi näitä tulon veronalaisten erien erityiskysymyksiä. Luvussa ei ole tarkoituksena ottaa kantaa tulon veronalaisuuden vaikutukseen eri omaisuuslajien verokohtelun eroavaisuuksien kannalta kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan eritellä tulon veronalaisia eriä omaisuuslajeittain. Tulon veronalaisten erien merkitystä osakeluovutusten kannalta arvioidaan tutkielman myöhemmissä luvuissa.

Veronalaisiin elinkeinotuloihin on voimassa olevan elinkeinoverolain 5 §:n 1 kohdassa katsottu kuuluvan vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuudesta sekä muista elinkeinossa käytetyistä aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet eräin poikkeuksin. Mainitun poikkeuksen muodostavat käyttöomaisuusosakkeet, mikäli ne täyttävät verovapauden edellytykset. Edelleen EVL 5 §:n 5 kohdassa on säädetty erikseen veronalaiseksi rahoitusomaisuudesta saadut voitot. Näihin voittoihin katsotaan kuuluvan myös rahoitusomaisuuteen luettavista osakkeista saadut luovutusvoitot.²⁵⁵ Siten kaikki osakeluovutuksista saadut tulot ovat omaisuuslajista riippumatta lähtökohtaisesti veronalaisia. Uudella elinkeinoverolailla ei ole tarkoituksena muuttaa edellä esitettyä tilannetta tosiasiallisesti. Uudistuksen jälkeen erona aiempaan on, että hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä selkeämmin kaikista omaisuuslajeista EVL 5 §:n kohdassa 1. Sen mukaan veronalaisiin elinkeinotuloihin katsotaan kuuluvaksi jatkossa rahoitus-, vaihto-, sijoitus-, käyttö- ja muusta omaisuudesta sekä muista elinkeinossa käytetyistä aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet eräin poikkeuksin.²⁵⁶

Osakkeesta syntyvän tulon veronalaisiin eriin lukeutuvat oikaisuerät, joista säädetään elinkeinoverolain 5 a §:ssä. Oikaisuerillä palautetaan vaihto-, sijoitus- sekä rahoitusomaisuuteen ja veronalaiseen käyttöomaisuuteen kuuluviin eriin tehdyt kulukirjaukset vastaamaan näihin omaisuuslajeihin kuuluvien hyödykkeiden, kuten osakkeiden, käypiä arvoja.

²⁵⁴ Mähönen – Villa 2009, s. 168.

²⁵⁵ Andersson – Penttiä 2014, s. 133.

²⁵⁶ EV 222/2018 vp, s. 2.

Kyse ei varsinaisesti ole tulosta, mutta oikaisun vaikutus elinkeinotulon lähteeseen on tuloa vastaava.²⁵⁷ Siten näitä elinkeinoverolain mukaisia oikaisueriä käsitellään tulon veronalaisten erien yhteydessä. Koska sama säännös koskee yhtäläisesti kaikkia omaisuuslajeja, voidaan tässä yhteydessä ottaa säännöstä selventäväksi esimerkiksi yksi omaisuuslaji, vaihto-omaisuus.

Tarkasteluun otetun vaihto-omaisuuden arvostus perustuu alimman arvon periaatteelle.²⁵⁸ Tämän vuoksi vaihto-omaisuuteen voidaan joutua tekemään epäkuranttiusvähennys, jolla sen arvo alennetaan vastaamaan vaihto-omaisuuteen kuuluvan hyödykkeen käypää arvoa. Epäkuranttiusvähennystä vastaavasti vaihto-omaisuushyödykkeeseen voidaan joutua tekemään EVL 5 a §:n 3 kohdan mukainen oikaisu, jolla palautetaan aiemmin tehty, aiheettomaksi osoittautunut kulukirjaus vastaamaan vaihto-omaisuuden käypää arvoa.²⁵⁹ Säännöksellä oikaistaan vaihto-omaisuuteen epäkuranttisuuden perusteella tehty vähennys vastaamaan hyödykkeen, esimerkiksi osakkeen, käypää arvoa, jos hyödykkeen todennäköinen hankintameno tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukainen nettorealisointiarvo ylittää verovuoden päättyessä hyödykkeen jäljellä olevan hankintamenon.²⁶⁰ Kuten edellä on todettu, samaa periaatetta sovelletaan kaikkiin omaisuuslajeihin. Toisaalta oikaisun kohteena olevat erät vaihtelevat omaisuuslajeittain.

Verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden oikaisuerät eroavat muista omaisuuslajeista, sillä niiden verokohtelu on riippuvainen tehtyjen poistojen ajankohdasta. Käyttöomaisuusosakkeisiin tehtävistä oikaisuista säädetään elinkeinoverolain 5 a §:n 5 kohdassa. Elinkeinoverolain 6 b §:n edellytykset täyttävien käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot säädettiin vuonna 2004 verovapaiksi.²⁶¹ Kuitenkin ennen verovuotta 2004 tehty elinkeinoverolain 42.1 §:n mukainen arvonalentumispoisto palautuu tuloon siltä osin kuin omaisuuden käypä arvo on verovuoden päättyessä sen poistamatonta hankintamenoa olennaisesti suurempi. Toisinaan vasta osakkeista saatu luovutushinta osoittaa arvon palautuneen, sillä aina verovuoden päättyessä ei ole tietoa arvon olennaisesta palautumisesta. Luovutuksen yhteydessä myös määrältään epäolennaisen poiston palautumisen katsotaan

²⁵⁷ Mähönen – Villa 2009, s. 99.

²⁵⁸ Tässä yhteydessä on syytä viitata lyhyesti arvostamislakiin (ArvL, 2005/1142), jossa määritellään, miten eri omaisuuslajeihin kuuluvat hyödykkeet on arvostettava verotuksessa. Esimerkiksi vaihto-omaisuuden arvonalentumisvähennyksestä säädetään ArvL 3.2 §:ssä. Omaisuuslajien erilainen arvostaminen aiheuttaa eroja osakkeiden verotukseen niiden omistusaikana, mutta vastikkeellisen luovutuksen yhteydessä arvostamislakilla ei ole merkitystä muutoin kuin siltä osin, miten arvostamisen perusteella tehdyt oikaisut ja vähennykset palautuvat verotettavaan tuloon. Toisin sanoen arvostamisratkaisut näkyvät osakkeen vastikkeellisen luovutuksen tapauksessa jaksottamisessa, minkä vuoksi lakia ei tässä yhteydessä käsitellä enempää.

²⁵⁹ Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2018, k. Sovellettavat säännökset.

²⁶⁰ Andersson – Penttiä 2014, s. 147.

²⁶¹ HE 92/2004, s. 2.

olevan veronalaista tuloa.²⁶² Tähän säännökseen ei liity aikarajaa ja siten ennen verovuotta 2004 arvonalentumisen nojalla tehdyt poistot tulee palauttaa verotettavaan tuloon, kun käyvän hinnan on osoitettu olennaisesti kohonneen.²⁶³ Verovuoden 2004 jälkeen käyttöomaisuusosakkeista ei ole voitu tehdä poistoja arvonalentumisen perusteella. Toisin sanoen ennen verovuotta 2004 hankittuja käyttöomaisuusosakkeisiin soveltuu sama oikaisueroa koskeva säännös kuin muihinkin omaisuuslajeihin. Puolestaan verovuoden 2004 jälkeen hankituista käyttöomaisuusosakkeista ei ole voitu tehdä poistoja, joten palautettavia oikaisueroja ei ole.

Elinkeinoverolain 5 §:n 8–10 sekä 13 kohdat sääntelevät, milloin rahoitusvälineiden realisoitumaton arvonnousu on tuloutettava verotuksessa. Mainitut lainkohdat tiivistyvät periaatteeseen, jonka mukaan kirjattaessa rahoitusvälineitä käypään arvoon niiden arvonnousut ja -laskut on huomioitava verotuksessa. Käsitellyt lainkohdat voivat periaatteessa koskea mitä tahansa omaisuuslajeja, eikä niistä aiheudu siten muutoin omaisuuslajien välisiä eroja. Toisaalta käytännössä säännökset soveltuvat lähinnä rahoitus-, vaihto- ja sijoitusomaisuuteen niiden omaisuuslajiluonteen ja EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohtien kirjoitusasuun vuoksi.²⁶⁴ Tutkielman kysymyksenasettelun kannalta tällä seikalla ei kuitenkaan ole merkitystä, sillä mainitut lainkohdat eivät nimenomaisesti rajaa pois mitään omaisuuslajeja, ja säännösten soveltaminen on riippuvainen lähinnä omaisuserän laadusta ja tilinpäätöstavasta. Tämän vuoksi tutkielmassa katsotaan, että mainitut lainkohdat kohtelevat kaikkia omaisuuslajeja yhdenmukaisesti. Näin ollen EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohdat johtavat eroavaisuuksiin lähinnä tulon veronalaisia eria tarkasteltaessa. Seuraavassa käydään tarkemmin läpi elinkeinoverolain 5 §:n 8–10 ja 13 kohtia.

Elinkeinoverolain 5 §:n 8 kohdan mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä kirjanpitolain tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut. Toisin sanoen, mikäli rahoitusvälineen arvonnousut kirjataan tulosvaikutteisesti käypään arvoon, tilinpäätöksessä realisoituva tulo katsotaan tuloksi myös verotuksessa. Kirjanpitolain mukaan kirjaaminen käypään arvoon ei ole pakollista, mutta kansainvälisten tilinpäätösstandardien

²⁶² Andersson – Penttilä 2014, s. 236.

²⁶³ Verohallinnon ohje: Dnro A54/200/2016, k. Käyttöomaisuusosakkeiden arvonalentumispoisto.

²⁶⁴ Esimerkiksi vaihto-omaisuuteen tarkoitettujen hyödykkeiden omistamisen tarkoituksena on oltava kaupankäynti, mitä myös edellytetään esimerkiksi EVL 5 §:n 8 kohdassa. Vastaavasti esimerkiksi käyttöomaisuus on tarkoitettu yhtiön pysyvään käyttöön, eivätkä EVL 5 §:n 8 kohdan edellytykset kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä tällöin täyty ainakaan tavallisesti. Yhtiö voi puolestaan sijoittaa varoja väliaikaisesti rahoitusomaisuuteen kuuluviin rahoitusvälineisiin, jolloin ne on hankittu kaupankäyntitarkoituksessa ja tällöin EVL 5 §:n 8 kohta voi soveltua niihin. Saman periaatteen mukaisesti EVL 5 §:n 9–10 sekä 13 kohdat soveltuvat käytännössä ainoastaan sijoitusomaisuuteen, sillä mainituissa lainkohdissa ja EVL 11 §:ssä tarkoitettujen omistajien ja omistuksen kohteena olevat erät ovat yhteneviä.

nojalla se on pakollista.²⁶⁵ Kirjanpitolain mukaan yhtiön, jolla on julkisesti noteerattuja arvopapereita, on laadittava konsernitilinpäätöksensä kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan. Muutoin kirjanpitovelvollisella on oikeus valita, laatiiko hän kirjanpitonsa kirjanpitolain vai kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan.²⁶⁶ Elinkeinoverolain 5 §:n 8 kohta koskee kaikkia yhtiöitä, joilla on kaupankäyntitarkoituksessa pidettyjä rahoitusvälineitä. Tällaiseksi rahoitusvälineeksi katsotaan varoihin tai velkoihin kuuluva erä, joka on hankittu pääasiallisesti myyntitarkoituksessa tai aikomuksella ostaa kyseinen erä takaisin lyhyen ajan kuluessa. Erä voi myös olla osa lyhyttä sijoitussalkkua tai se voi olla muu kuin suojaustarkoituksessa²⁶⁷ pidetty johdannainen.²⁶⁸ Siten tällaiseksi rahoitusvälineeksi voidaan lukea esimerkiksi rahoitusomaisuuteen kuuluva osake.

Elinkeinoverolain 5 §:n 9 ja 10 kohdat soveltuvat lähinnä erityistapauksiin ja -toimialoihin. EVL 5 §:n 9 kohdan mukaan veronalaisena tulona pidetään luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen sekä rahoituslaitoksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattuja rahoitusvälineitä ja käyvän arvon suojauksesta luottolaitostoiminnasta annetun lain tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkittyjä arvonnousuja. Sijoituspalveluyrityksille kansallinen lainsäädäntö sallii kirjaamisen käypään arvoon ainoastaan kaupankäyntitarkoituksessa pidetyille rahoitusvälineille.²⁶⁹ Elinkeinoverolain 5 §:n 10 kohdan mukaan veronalaisena tulona pidetään vakuutus- ja eläkelaitoksen kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä vakuutus- ja eläkelaitoksia koskevan lainsäädännön nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkittyjä arvonnousuja.

Elinkeinoverolain 5 §:n 13 kohdassa veronlaiseksi elinkeinotuloksi katsotaan sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olleiden sijoitusten arvonnousut, jotka on merkitty tuloslaskelmaan tuotoksi. Sijoitussidonnaisten vakuutusten vastuuelkaa kattavat sijoitukset esitetään taseessa erikseen arvostettuina käypään arvoon, ja tämän arvon muutokset merkitään tuotoksi tai kuluksi tuloslaskelmaan. Omaisuuden siirrot sijoitusten ja sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten välillä on tehtävä käyvillä arvoilla. Katteelle on voitava määrittää jatkuvasti arvo. Tällaisena katteena käytetään esimerkiksi osakkeita.²⁷⁰

²⁶⁵ Andersson – Penttiä 2014, s. 142.

²⁶⁶ Kukkonen – Walden 2010, s. 191.

²⁶⁷ Suojaamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa yhtiö suojaaa tiettyä tase-erää, positiota tai rahavirtaa tulevaisuuden arvonmuutoksia vastaan (KPMG 2013, s. 286).

²⁶⁸ Andersson – Penttiä 2014, s. 142–143.

²⁶⁹ Andersson – Penttiä 2014, s. 143.

²⁷⁰ HE 176/2008 vp, s. 40.

Kuten luvusta huomataan, kaikkien omaisuuslajien tuloerien, paitsi EVL 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeiden, käsittely on verotuksessa varsin yhdenmukaista. Eroja eri omaisuuslajien välille saattaa syntyä ainoastaan esimerkiksi oikaistavien erien vaihdellessa omaisuuslajeittain. Myös EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohdat koskevat vain tietynlaisia omaisuuseriä, mutta tällöinkin eroa syntyy ainoastaan erilaisten omaisuuserien eikä omaisuuslajien välille. Ainoa omaisuuslajijakoon perustuva ero liittyy sijoitusomaisuuden arvonkorotuksen realisoimiseen. Lähtökohtaisesti realisointiperiaatteen ja elinkeinoverolain 19.1 §:n pääsäännön nojalla *tulo on sen verovuoden tuottoa, jonka aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuna rahanarvoisena etuutena*. Poikkeuksena edellä sanotusta vakuutuslaitosten sijoitusomaisuuden arvonkorotus on säädetty elinkeinoverolain yleisperiaatetta vastoin veronalaiseksi tuloksi jo ennen tulon realisoitumista. EVL 5 §:n 6 kohdan mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat *vakuutusyhtiöiden, vakuutusyhdistysten, vakuutuskassojen ja muiden niihin rinnastettavien vakuutuslaitosten sekä eläkesäätiöiden kirjanpidossaan tekemä sijoitusomaisuuden arvonkorotus*. Siten vakuutuslaitosten sijoitusomaisuuden käyvän arvon muutokset verotetaan jo ennen hyödykkeen luovutusta, mikä on poikkeus edellä mainitusta realisointiperiaatteesta. Seuraavassa alaluvussa käsitellään menon ja menetysten vähennyskelpoiset erät tätä lukua vastaavalla tavalla.

7.2 Menon ja menetysten vähennyskelpoiset erät

Tulon veronalaisuutta vastaamaan elinkeinoverolaissa on säädetty menon ja menetysten vähennyskelpoisuudesta. Elinkeinoverolaissa käytetty käsite meno kuvastaa tuotannontekijöistä suoritettua vastiketta.²⁷¹ Yhtiön tulosta määritettäessä pitäisi periaatteessa kaikki tuotannontekijöistä suoritettut vastikkeet huomioida. Elinkeinoverolaissa tämä periaate toteutuu lähtökohtaisesti täydellisenä.²⁷² Tässä luvussa käydään edellistä lukua vastaavasti läpi näitä menon ja menetysten vähennyskelpoisia eriä koskevia erityiskysymyksiä. Tässäkään yhteydessä ei ole tarkoituksena ottaa kantaa menon ja menetysten vaikutukseen eri omaisuuslajien verokohtelun eroavaisuuksien kannalta kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan eritellä menon ja menetysten vähennyskelpoisia eriä omaisuuslajeittain.

Ajatus menon vähennyskelpoisuudesta ilmaistaan elinkeinoverolain 7 §:ssä, jonka mukaan *vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet*

²⁷¹ Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2019, k. Menot.

²⁷² Andersson – Penttiä 2014, s. 255.

menot ja menetykset. Meno on aina vähennyskelpoinen, vaikka se ei olisikaan johtanut tosiasiallisesti tulon syntymiseen. Riittävää on, että meno on todellisuudessa suoritettu vakaassa tulonhankkimis- tai säilyttämistarkoituksessa.²⁷³ Toisaalta, jos meno on kerryttänyt tai säilyttänyt tuloa, meno on vähennyskelpoinen, vaikka sitä ei olisikaan suoritettu tulon hankkimiseksi tai säilyttämiseksi.²⁷⁴ Siten lähtökohtaisesti menon vähennyskelpoisuutta arvioidaan subjektiivisesti.²⁷⁵

Myös menetyksen vähennyskelpoisuudesta säädetään elinkeinoverolain 7 §:ssä. Säännöksen mukaan vähennyskelpoisia ovat kaikki elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. EVL 17 §:ssä on lueteltu erikseen esimerkinomaisesti vähennyskelpoiset erät. Menetyksen ala on kuitenkin menosta poiketen tarkoitettu suppeaksi, ja menon voidaan katsoa olevan ensisijainen suhteessa menetykseen. Esimerkiksi EVL 41 §:n mukaan menetetyistäkin omaisuudesta saadusta luovutushinnasta vähennetään poistamatta oleva hankintamenon osa. Menetys on lisäksi rajoitettu yhteen omaisuuslajiin, sillä sen kohteena voi olla ainoastaan yhtiön rahoitusomaisuus.²⁷⁶ Ero menon ja menetyksen välille voidaan tehdä suurpiirteisesti määrittelemällä meno vapaaehtoiseksi suoritukseksi, kun taas menetys syntyy vastoin verovelvollisen tahtoa.²⁷⁷

Elinkeinoverolain 8 § sisältää esimerkkiluettelon tulosta tehtävistä luonnollisista vähennyksistä. On erinomaisen tärkeää huomata, että kyse on nimenomaisesti esimerkkiluettelosta. Vaikka menoa ei olisi nimenomaisesti mainittu tässä luettelossa, se voi olla vähennyskelpoinen edellä esitellyn elinkeinoverolain 7 §:n menon yleisen vähennyskelpoisuuden nojalla.²⁷⁸ Säännös ilmaisee menon vähennyskelpoisuuden peruseriaatteen ja laajentaa elinkeinotoiminnassa syntyneestä tulosta vähennettävien erien määrää. EVL 8 § koostuu esimerkeistä, joiden ei ole tarkoitettu muodostavan tyhjentävää listaa. Siten meno saattaa olla vähennyskelpoinen, vaikka sitä ei olisi erikseen mainittu EVL 8 §:ssä, jos se on tosiasiallisesti tarkoituksellisesti tai tahattomasti kerryttänyt tai säilyttänyt tuloa. Elinkeinoverolain 16 §:ssä on puolestaan lueteltu erät, joita nimenomaisesti ei voida katsoa vähennyskelpoisiksi.

Luonnollisten vähennysten listaan kuuluvan elinkeinoverolain 8 §:n kohdat 2 a – 2 c sekä 17 vastaavat symmetriaperiaatteen mukaisesti edellä käsitellyn EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohtia. Kuten

²⁷³ Äimä 2009, s. 356.

²⁷⁴ Kukkonen – Walden 2010, s. 88.

²⁷⁵ Villa – Ossa – Saarnilehto 2007, s. 178.

²⁷⁶ Mattila 2013, s. 122.

²⁷⁷ Penttilä 2018, s. 582.

²⁷⁸ Myrsky – Svensk – Voutilainen 2014, s. 147.

edellisessä alaluvussa kerrottiin, elinkeinoverolain 5 §:ssä säädetään, milloin rahoitusvälineiden realisoitumaton arvonnousu on veronalaista. Vastaavasti EVL 8 §:n 2 a – 2 c ja 17 kohdissa säädetään vähennyskelpoisiksi erät, joiden arvonaleneminen ei ole realisoitunut. Aiemmassa luvussa omaisuuslajeista EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohtiin liittyen kerrottu soveltuu myös EVL 8 §:n 2 a – 2 c sekä 17 kohtiin. Toisin sanoen myös nämä arvonalaskujen vähentämistä koskevat säännökset soveltuvat mihin tahansa omaisuuslajiin, eikä tässä yhteydessä siten synny eroja eri omaisuuslajien välille. Seuraavassa käydään läpi edellistä lukua vastaavasti elinkeinoverolain 8 §:n 2 a – 2 c sekä 17 kohdat.

Elinkeinoverolain 8 §:n 2 a kohdan mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä johtuneet tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonalaskut. Näihin kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviin rahoitusvälineisiin voi kuulua lähinnä avopaperimuotoisia saamisia.²⁷⁹ Kohta vastaa EVL 5 § 8 kohdassa säädettyä. Siten elinkeinoverolain 8 §:n 2 a kohtaa sovellettaessa kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvarojen ja -velkojen piiri on sama kuin EVL 5 §:n 8 kohdassa.

Elinkeinoverolain 5 §:n 9 kohtaa vastaavan EVL 8 §:n 2 b kohdan mukaan veronalaisena menona pidetään luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen sekä rahoituslaitoksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvälineiden tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonalaskut. Myös osakkeen käyvän arvon suojaukseen käytettävän johdannaisen arvonalaskut ovat veronalaista menoa, mutta tämä veronalainen meno on osakkeesta erillään oleva erä. Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kohdalla suojaustilanteet otetaan huomioon muita yhtiöitä laajemmin.

EVL 8 §:n 2 c kohdan mukaan vähennyskelpoista on vakuutus- ja eläkelaitoksen kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonalaskut. Säännös vastaa EVL 5 §:n 10 kohtaa ja siinä käytettyä rahoitusvälineiden määritelmää. Tilinpäätökseen merkityt, kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvälineiden realisoitumattomat arvonalaskut ovat vähennyskelpoista menoa myös, jos vakuutus- tai eläkelaitos laatii tilinpäätöksen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla.²⁸⁰

Elinkeinoverolain 8 §:n 17 kohdassa on säädetty EVL 5 §:n 13 kohtaa vastaavasti vähennyskelpoiseksi menoksi sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten

²⁷⁹ Lahdenperä 2012, s. 442.

²⁸⁰ HE 176/2008 vp, s. 42.

tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonlaskut. Säännös koskee ainoastaan sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia ja vapaaehtoisia eläkevakuutuksia myöntäviä vakuutusyhtiöitä sekä ulkomaisten yhtiöiden Suomessa olevia sivuliikkeitä. Vähennyskelpoista menoa kerryttäviä sijoituksia olisivat samat sijoitukset kuin EVL 5 §:n 13 kohdan mukaan veronalaista tuloa tuottavat sijoitukset.²⁸¹

Luonnollisiin vähennyksiin kuuluvat myös elinkeinoverolain 8 §:n 1 kohdan mukaan vaihto- ja sijoitusomaisuuden hankintamenot. Vaihto- ja sijoitusomaisuuden hankintamenoja on luonnehdittu yleisimmin esiintyviksi ja tyyppillisimmiksi luonnollisiksi vähennyksiksi. Oikeuskirjallisuudessa esitettyjen näkemysten perusteella näiden menojen vähennyskelpoisuudesta ei juuri voikaan syntyä epäilyksiä.²⁸² Edelleen lainkohdan mukaan vähennyskelpoisiin menoihin kuuluu vaihto- ja sijoitusomaisuuden hankintamenojen lisäksi edellä käsitelty, 5 §:n 6 kohdassa tarkoitettu sijoitusomaisuuden arvonkorotus. Sijoitusomaisuuden arvonkorotuksen vähennyskelpoisuus ilmenee muun muassa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisusta KHO 2010:43. Ratkaisun mukaan sijoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden hankintamenoon tehty arvonkorotus saatiin vähentää, kun kyseinen yhtiö sulautui vastaanottavaan vakuutusyhtiöön. Arvonkorotusta ei siten katsottu osaksi verotukseen vaikuttamatonta sulautumistulosta.

Sijoitusomaisuudesta voidaan hankintamenojen lisäksi vähentää sen omaisuuslajiluonteeseen liittyen muitakin eriä, sillä elinkeinoverolaissa on erikseen säädetty eräistä sijoitusomaisuuteen kuuluvien vakuutus- ja eläkelaitosten sijoitusten arvonalenemisista. EVL 17 §:n 3 kohdan mukaan sijoitusomaisuuden vähennyskelpoisena menona pidetään vakuutus- ja eläkelaitosten vakuutusmaksusaamisista tuloslaskelmaan kuluksi merkittyjä arvonalentumistappioita sekä muiden saamisten lopullisiksi todettuja arvonalenemisiä. Arvonalentumistappioilla tarkoitetaan sekä odotettavissa olevia että lopullisia tappioita. Arvonalentumistappion vähennyskelpoisuus verotuksessa edellyttää saman vähennyksen tekemistä myös tuloslaskelmassa.²⁸³

Kuten edellä on todettu, meno voi olla vähennyskelpoinen, vaikka sen vähennyskelpoisuudesta ei olisikaan erikseen laissa säädetty. Siten rahoitusomaisuuden hankintameno on vähennyskelpoinen elinkeinoverolain 7 §:n menojen ja menetysten yleisen vähennyskelpoisuuden perusteella. Elinkeinoverolain uudistuksen jälkeen rahoitusomaisuuden hankintameno lisätään vähennyskelpoisten hankintamenojen luetteloon. Kyse on ainoastaan

²⁸¹ HE 176/2008 vp, s. 42.

²⁸² Andersson – Penttiä 2014, s. 277.

²⁸³ HE 176/2008 vp, s. 43.

selventävästä lisäyksestä, jolla ei ole hallituksen esityksen mukaan tarkoitus muuttaa nykyisin vallitsevaa tilannetta.²⁸⁴

Koska rahoitusomaisuudelle ei ole laissa säädetty hankintamenoa, rahoitusomaisuuden arvonalenemisista on säädetty laissa erikseen. Elinkeinoverolain mukaan rahoitusomaisuuden arvonalenemiset voidaan vähentää verotuksessa. Elinkeinoverolain 17 §:n 2 kohdan mukaan vähennyskelpoisia menetyksiä ovat myyntisaamisten arvonalenemiset sekä muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset. Muulla rahoitusomaisuudella viitataan rahoitusarvopapereihin, joihin myös osakkeet kuuluvat.²⁸⁵ Myyntisaamisella puolestaan tarkoitetaan yhtiön varsinaiseen toimintaan liittyvien suoritteiden luovutuksista syntyneitä tappioita.²⁸⁶ Siten osakkeet eivät kuulu myyntisaamisten ryhmään. Myyntisaamiset voidaan vähentää, kun suoritusta ei perustellusti voida enää odottaa tapahtuvan. Muun rahoitusomaisuuden arvonalenemiset voidaan sen sijaan vähentää vasta, kun menetys on todettu lopulliseksi, esimerkiksi kun osake kuuluu konkurssipesään.²⁸⁷ Syynä myyntisaamisten erityiskohteluun on, että niitä vastaava erä on jo suoriteperusteisesti tuloutettu verotuksessa. Vähennyskelpoisuus merkitsee siten vain tuloutuksen oikaisemista.²⁸⁸ Rahoitusomaisuuden yhteydessä on huomioitava elinkeinoverolain 8 §:n 2 a kohta, jonka mukaan tulosvaikutteisesti käypään arvoon arvostettujen rahoitusvälineiden arvonlaskut voidaan vähentää verotuksessa jo ennen arvonlaskun lopullisuutta.

Rahoitusomaisuuden vähennyskelpoisiin menetyksiin kuuluvat myös rikoksesta johtuneet menetykset. Elinkeinoverolain 17 §:n 1 kohdan mukaan vähennyskelpoisia menetyksiä ovat rahoitusomaisuuteen kohdistuvasta kavalluksesta, varkaudesta tai muusta rikoksesta johtuneet menetykset. Merkitystä ei ole rikoksenteijällä tai tehdyllä rikoksella. Riittävää on, että rikos on johtanut esimerkiksi osakkeen menetykseen rikollisen teon myötä.

Elinkeinoverolain 8 §:n luonnollisten vähennysten listan 2 kohdassa on säädetty vähennyskelpoiseksi käyttöomaisuuden hankintamenot 6 b §:ssä säädetyin poikkeuksin. Pääsääntönä on, että käyttöomaisuusosakkeen hankintameno on vähennyskelvoton, jos käyttöomaisuusosakkeesta saatava voitto on verovapaa. Myös käyttöomaisuuden hankinnasta ja valmistuksesta johtuneet kiinteät menot voivat olla vähennyskelpoisia, vaikka niitä ei

²⁸⁴ HE 257/2018 vp, s. 36.

²⁸⁵ Leppiniemi 2014a, s. 208.

²⁸⁶ Lahdenperä 2012, s. 435.

²⁸⁷ Niskakangas 2014, s. 85.

²⁸⁸ Mattila 2013, s. 128.

olisikaan luettu hankintamenon osaksi.²⁸⁹ Tutkielman myöhemmässä luvussa käydään tarkemmin läpi EVL 6 b §:n hankintamenon vähennyskelpoisuutta.

Veronalaisen käyttöomaisuuden hankintamenon vähennysoikeutta on rajoitettu siltä osin kuin verovelvollinen on saanut avustusta julkiselta yhdyskunnalta käyttöomaisuuden hankkimiseen tai käyttöomaisuus on hankittu yhdessä usean verovelvollisen kesken. Kuten edellä on todettu, käyttöomaisuuden hankintamenoon liittyvät erät ovat pääsääntöisesti vähennyskelpoisia.²⁹⁰ Elinkeinoverolain 8 §:n 2 kohdan mukaan avustusta julkiselta yhdyskunnalta ei kuitenkaan lueta vähennyskelpoiseen hankintamenoon. Elinkeinoverolain 8 §:n 2 kohdassa säädellään menon vähennyskelpoisuudesta myös, jos joku toinen on osallistunut elinkeinotoiminnassaan hankintamenon suorittamiseen. Kaksi tai useampi verovelvollista voivat hankkia yhdessä elinkeinotoimintaansa varten käyttöomaisuushyödykkeen. Myös osakkeen hankkiminen yhdessä usean verovelvollisen kesken on mahdollista, vaikka tällainen menettely ei liene tyypillistä. Tällainen tilanne saattaisi syntyä esimerkiksi, jos kaksi yhtiötä hankkisi osakkeen asunto-osakeyhtiöstä ja tämä osake luettaisiin yhtiöiden käyttöomaisuuteen. Säännöksen mukaan vähennyskelpoisena menona ei pidetä toisen osuutta vastaavaa osaa hankintamenoista.

Uudistuvassa elinkeinoverolaissa EVL 8 §:ää on tarkoitus muuttaa lisäämällä luonnollisten vähennysten esimerkkiluetteloon rahoitusomaisuuden lisäksi myös muun omaisuuden hankintamenot tietyin poikkeuksin.²⁹¹ Siten pääsääntönä muun omaisuuden hankintamenon tapauksessa on muiden omaisuuslajien tavoin hankintamenon yleinen vähennyskelpoisuus, kuten tutkielmassa aiemmin on kerrottu. Kuitenkin elinkeinoverolain 42.2 a §:n mukaan muuhun omaisuuteen kuuluvan muun kuin tulonhankkimistarkoituksessa käytettävän hyödykkeen hankintameno on vähennyskelpoinen ainoastaan luovutushintaa vastaavalta osalta. Aiemmin esimerkiksi osakkeenomistajan yksityiskäytössä olevaa omaisuutta ei ole katsottu hankitun tulonhankkimistarkoituksessa, eikä tällaisesta omaisuudesta aiheutuneiden menojen ole siten katsottu olevan vähennyskelpoisia. Kun elinkeinoverolain uudistuksen seurauksena myös muun omaisuuden luovutuksesta syntyneet voitot ovat veronalaisia, vastaavasti myös tällaisen omaisuuden hankintameno on katsottava osittain vähennyskelpoiseksi.²⁹² Tällainen elinkeinotoimintaa palvelemaan omaisuus muodostaa ikään kuin oman, epäedullisemmän verokohtelun ryhmänsä muun omaisuuden sisälle.

²⁸⁹ Andersson – Penttiä 2014, s. 279.

²⁹⁰ Myrsky – Svensk – Voutilainen 2014, s. 147.

²⁹¹ EV 222/2018 vp, s. 2.

²⁹² Prof. Pekka Nykänen: Yhteisöjen tulolähdejako uudistuu verovuonna 2020, k. 5.2. Muun omaisuuden luovutustappioiden vähennyskelpoisuuden rajoitukset.

Kuten tutkielmassa on useasti todettu, ainoastaan yhtiön tulonhankkimiseen liittyvät menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia. Selvyyden vuoksi uuteen elinkeinoverolakiin lisätään nimenomainen säännös, EVL 16 § 10 kohta, jolla rajataan vähennyskelpoisten menojen ja menetysten ulkopuolelle osakaslainat ja muussa kuin tulonhankkimistarkoituksessa annettujen saamisten menetykset. Sen sijaan yhtiön tulonhankkimistarkoitukseen liittyvät muun omaisuuden saamiset ovat uudessa elinkeinoverolaissa vähennyskelpoisia. EVL 17 § 2 kohdan mukaan vähennyskelpoisia menetyksiä ovat tietyin poikkeuksin muun ohessa myyntisaamisten arvonalenemiset, muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset sekä muuhun omaisuuteen kuuluvien saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset.²⁹³

Luvussa läpikäydyistä ilmenee, että siinä missä eri omaisuuslajien tulon veronalaiset erät ovat varsin yhdenmukaisia, menon ja menetyksen vähennyskelpoisuudessa on joitakin eroavaisuuksia. Kuitenkin olennaisilta osiltaan menojen ja menetyksen vähennyskelpoisuus on yhdenmukaista kaikissa omaisuuslajeissa. Seuraavassa luvussa yhdistetään eri omaisuuslajien tulot ja menot verotettavan voiton tai tappion muodostamiseksi.

7.3 Tulon ja menon jaksottaminen

Elinkeinoverolaissa puhutaan jaksottamisesta, jolla tarkoitetaan yhtiön tulojen ja menojen sekä menetyksen kohdistamista ajallisesti oikeaan verovuoteen.²⁹⁴ Tulon jaksottamisesta säädetään elinkeinoverolain 19 §:ssä. Pääsääntönä on, että *tulo on sen verovuoden tuottoa, jonka aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuna rahanarvoisena etuutena*. Mikäli osakkeen luovutuksesta saatu voitto on yhtiölle tuloa, se verotetaan sinä verovuonna, jona osakkeesta on saatu luovutusvoitto. Vastaavasti elinkeinoverolain 22 §:n mukaan *meno on sen verovuoden kulua, jonka aikana sen suorittamisvelvollisuus on syntynyt*. Menetys puolestaan *on sen verovuoden kulua, jonka aikana se on todettu*. Siten osakkeeseen liittyvä meno vähennetään sinä verovuonna, jona se on syntynyt. Menetys puolestaan vähennetään osakkeesta sinä verovuonna, jona menetys on todettu. Edellä esitetyt säännökset toteuttavat elinkeinoveron pääsäännön mukaista suoriteperiaatetta.²⁹⁵

Osa osakkeeseen liittyvistä menojen perusteista on syntynyt jo osakkeen omistusaikana, kuten vaihto-omaisuuden arvonalenemisesta johtuva oikaisu, minkä vuoksi tällaiset erät jaksotetaan

²⁹³ EV 222/2018 vp, s. 3.

²⁹⁴ Klemetilä 2012, s. 546.

²⁹⁵ Rabinä – Myllymäki 2016, s. 516.

vähennettäväksi jo ennen osakkeen luovutusta edellä esiteltyjen sääntöjen mukaisesti. Kun hankintamenosta on vähennetty omistusaikana nämä erät, osakkeen luovutuksen tapahtuessa ja luovutusvoittoa tai -tappiota laskettaessa vähennettäväksi hankintamenoksi jää ainoastaan verotuksessa vielä vähentämättä oleva hankintamenon osa. Osa hankintamenosta aiemmin vähennetyistä eristä puolestaan tuloutuu luovutuksen yhteydessä kasvattaen luovutusvoiton määrää. Siten luovutusvoitto tai -tappio on aina luovutushinnan ja verotuksessa vähentämättä olevan hankintamenon erotus.²⁹⁶ Hankintamenon muodostumista on käsitelty edellä tutkielman luvussa kuusi. Tuloverolaista poiketen elinkeinoverolain mukaan verotettavan osakeyhtiön luovutusvoitto lasketaan nimenomaisesti aina todellisen hankintamenon perusteella. Hankintameno-olettamia ei voida missään olosuhteissa soveltaa, sillä hankintameno-olettaman käyttö on rajattu ainoastaan luonnollisiin henkilöihin ja kuolinpesiin.²⁹⁷ Siten osakeluovutusten yhteydessä on aina kyse todellisen hankintamenon vähentämisestä.

Elinkeinovalain 28 §:ssä säädetään vaihto-omaisuuden jaksottamisesta. Säännöksen mukaan vaihto-omaisuuden hankintameno vähennetään sinä verovuonna, jona omaisuus on luovutettu, kulutettu tai menetetty. Siten vaihto-omaisuuden hankintamenon jaksottaminen noudattaa menon jaksottamisen yleisiä periaatteita. Säännös vastaa elinkeinovalain 5 a §:ssä säädettyä vaihto-omaisuuteen tehtävän oikaisuerän veronalaisuutta. Säännöksen mukaan omaisuuslajin hankintamenosta jaksotetaan verovuoden kuluksi osa, joka ylittää vastaavan omaisuuden hankintaan verovuoden päättyessä todennäköisesti tarvittavan hankintamenon tai siitä saatavan luovutushinnan tai kansainvälisissä tilinpäätösstandardeissa tarkoitetun nettorealisointiarvon²⁹⁸. Mainittujen arvioitujen menojen vähentäminen vaihto-omaisuuden arvostamisen yhteydessä merkitsee poikkeusta menojen vähennyskelpoisuudelta yleensä edellytettyyn realisointiperiaatteeseen.²⁹⁹ Merkitystä elinkeinovalain 28 §:llä on, jos hyödykkeen arvo alenee eri vuonna kuin hyödyke luovutetaan. Esimerkiksi arvopaperikauppialla tämä voisi ilmetä, kun vaihto-omaisuuteen kuuluvan osakkeen arvo on alentunut luovutusvuotta edeltävän vuoden tilinpäätöshetkellä. Tällöin arvon alentuminen huomioidaan verotuksessa sinä vuonna, jona aleneminen on tapahtunut, eikä vasta arvonalenemisen realisoituessa osakkeen luovutushetkellä.

²⁹⁶ Korpela 2016, s. 30.

²⁹⁷ Kulovaara 2013, s. 53.

²⁹⁸ Nettorealisointiarvo tarkoittaa kansainvälisissä tilinpäätösstandardeissa hyödykkeen arvioitua myyntihintaa, josta on vähennetty arvioidut hyödykkeen valmiiksi saattamisesta johtuvat menot sekä arvioidut myynnin toteuttamiseksi välttämättömät menot.

²⁹⁹ HE 176/2008 vp, s. 46.

Vaihto-omaisuuden tavoin myös sijoitusomaisuuden hankintamenon jaksottaminen noudattaa elinkeinoverolain mukaisia menon jaksottamisen yleisiä periaatteita. Elinkeinoverolain 5 a §:n veronalaisia oikaisueriä vastaa EVL 29 §, jonka mukaan sijoitusomaisuuden hankintameno vähennetään sinä verovuonna, jona omaisuus on luovutettu tai menetetty. Säännösten mukaan omaisuuslajin hankintamenosta jaksotetaan verovuoden kuluksi osa, joka ylittää vastaavan omaisuuden hankintaan verovuoden päättyessä todennäköisesti tarvittavan hankintamenon tai siitä saatavan luovutushinnan. Sijoitusomaisuuden arvonalentuminen voidaan siten joustavasti vähentää verotuksessa samoin periaattein kuin vaihto-omaisuudenkin arvonalentuminen.³⁰⁰

Elinkeinoverolain 42.2 §:ssä säädetään puolestaan käyttöomaisuuteen kuuluvan osakkeen jaksottamisesta. Säännöksen mukaan arvopaperin ja muun kulumattoman käyttöomaisuuden veronalaiset luovutushinnat ja muut vastikkeet tuloutetaan ja hankintameno tai sen vähennyskelpoinen osa poistetaan sinä verovuonna, jona käyttöomaisuus on luovutettu, tuhoutunut tai vahingoittunut. Käyttöomaisuusosakkeiden hankintamenosta ei voi tehdä poistoja, joten normaalitilanteessa alkuperäinen hankintameno on hankintameno myös luovutushetkellä.³⁰¹ Kuitenkin ennen verovuotta 2004 tehdyt arvonalentumispoistot palautuvat verotettavaan tuloon, kuten edellä on esitetty.

Kuten aiemmin on kerrottu, verovelvollisen on mahdollista saada avustusta käyttöomaisuuteen kuuluvan hyödykkeen hankintaan julkiselta yhdyskunnalta tai toisen verovelvollisen on mahdollista osallistua elinkeinotoiminnassa käytetyn hyödykkeen hankintamenon suorittamiseen. Elinkeinoverolain 8 §:n 2 kohdan mukaan julkiselta yhdyskunnalta saatu avustus tuloutetaan epäsuorasti vähentämällä sitä vastaava summa todellisesta hankintamenosta. Kun poistot joudutaan tekemään avustusta vastaavalla summalla vähennetystä hankintamenosta ja kun avustusta vastaava osa hankintamenosta jää vähentämättä, avustus tuloutuu vuosien mittaan epäsuorasti.³⁰² Säännöksen merkitystä käytännössä voisi kuvata esimerkinomaisesti siten, että yhtiö saa avustusta julkiselta yhdyskunnalta käyttöomaisuuteen kuuluvan koneen hankintaan. Mikäli koneen hinta on 1000 euroa ja avustuksen määrä 500 euroa, avustus poistetaan samassa ajassa kuin hankittu kone. Tällöin koneen ja avustuksen yhteenlasketut kumulatiiviset poistot ja siten myös verotuksessa vähennettävä summa on 500 euroa alkuperäisen hankintahinnan 1000 euroa sijaan. On

³⁰⁰ Lahdenperä 2012, s. 443.

³⁰¹ Kukkonen 2010, s. 387.

³⁰² Andersson – Penttiä 2014, s. 279.

kuitenkin syytä muistaa, että osakkeita varten avustuksen saaminen julkiselta yhdyskunnalta on äärimmäisen harvinaista.

Saman säännöksen, elinkeinoverolain 8 § 2 kohdan, mukaan myös toisen osallistuminen hankintamenon suorittamiseen elinkeinotoiminnassaan tuloutetaan epäsuorasti. Jos kukin verovelvollinen suorittaa osuutensa osakkeen hankkimisesta suoraan myyjälle, jokainen vähentää oman osuutensa menosta veronalaisista tuloistaan. On myös mahdollista, että yksi hankkii käyttöomaisuusosakkeen ja muut osaketta elinkeinotoiminnassaan hyödyntävät suorittavat hänelle osuuttaan vastaavan hinnan. Tällöin toisen osuutta vastaavaa osaa ei lueta koko hankintamenon suorittaneen verovelvollisen vähennyskelpoiseen menoon. Vastaavasti menoon, jonka verovelvollinen on elinkeinotoiminnassaan suorittanut osallistuakseen toiselle kuuluvan käyttöomaisuuden hankintaan ja käyttöön, sovelletaan vastaavia käyttöomaisuuden hankintamenoa koskevia säännöksiä. Toisen osuutta vastaavaa osaa hankintamenosta ei katsota vähennyskelpoiseksi, jos joku muu on elinkeinotoiminnassaan osallistunut hankintamenon suorittamiseen, mutta hänellä ei ole oikeutta käyttää käyttöomaisuusosaketta elinkeinotoiminnassaan. Tällöin suoritusta arvioidaan itsenäisesti ja erillisenä saajan veronalaisena tulona. Vaatimuksena siten on, että hankintamenon suorittajalla on oikeus käyttää käyttöomaisuusosaketta elinkeinotoiminnassaan.³⁰³

Uudistuvan elinkeinoverolain 42.2 a §:n mukaan muun omaisuuden osakkeen hankintameno saadaan vähentää sinä verovuonna, jona omaisuus on luovutettu tai menetetty. Vähennyskelpoista on tällöin enintään veronalaista luovutushintaa tai muuta vastiketta vastaava määrä. Käytännössä muuta tarkoitusta kuin tulonhankkimista palvelevan omaisuuden luovutusvoitto on yhteisön veronalaista tuloa. Kuitenkaan luovutustappio ei olisi vähennyskelpoinen, koska tällaisen omaisuuden hankintamenon vähennyskelpoisuus on rajattu luovutushintaa vastaavaan määrään.³⁰⁴

Mitä tahansa omaisuuslajia koskevassa elinkeinoverolain 27 e §:ssä säädetään EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohtien sekä EVL 8 §:n 2 a – 2 c ja 17 kohtien jaksottamisesta. Kuten aiemmin on selostettu, EVL 5 §:n 8–10 ja 13 kohdissa säädetään rahoitusvälineiden sekä sijoitusomaisuuteen kuuluvien sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten arvonnousujen veronalaisuudesta. EVL 8 §:n 2 a – 2 c kohdissa säädetään vastaavasti näiden menojen vähennyskelpoisuudesta edellä esitellyin tavoin. Elinkeinoverolain 27 e §:n mukaan rahoitusvälineiden ja sijoitusten arvonnousut ovat sen verovuoden veronalaista tuloa ja

³⁰³ Andersson – Penttiä 2014, s. 279.

³⁰⁴ EV 222/2018 vp, s. 3.

arvonlaskut sen verovuoden vähennyskelpoista menoa, jonka aikana ne on merkitty tuloslaskelmaan tuotoiksi ja kuluiksi. Edellä mainittujen rahoitusvälineiden ja sijoitusten verotuksessa poistamatta olevana hankintamenona pidetään omaisuuden alkuperäistä hankintamenoa lisättynä ja vähennettynä edellä tarkoitetuilla verotuksessa tuotoiksi tai kuluiksi luetuilla määrillä.

Elinkeinoverolain 27 e §:ää soveltaen, mikäli osake on arvostettu tulosvaikutteisesti käypään arvoon ja kyseinen tulosvaikutteinen erä on hyväksytty myös verotuksen tulosta laskettaessa, tulee osakkeen hankintamenoa korjata vastaavalla erällä. Esimerkkitalanteessa verovelvollisen hankkiman rahoitusomaisuuteen kuuluvan osakkeen hankintameno on vuonna 2015 100 euroa ja osake on arvostettu vuoden 2016 tilinpäätöksessä osakkeen senhetkiseen käypään arvoon 90 euroon. Tämän jälkeen verovelvollinen myy osakkeen vuonna 2017 90 eurolla. Osakkeen myyntivuonna EVL 27 e §:n mukaisesti osakkeen hankintamenoksi katsotaan 90 euroa, jolloin luovutuksen yhteydessä ei realisoidu luovutustappiota, vaan kyseinen tappio on huomioitu jo verovuoden 2016 verotuksessa, kun osake on arvostettu käypään arvoonsa.

Käsillä oleva luku osoittaa, että jaksottamisen avulla voidaan siirtää osa tulosta tai menosta verotettavaksi jo ennen luovutusvuotta. Tällä voi olla vaikutusta verotettavan tulon määrään kulloisenakin verovuotena sekä yhtiön nettovarallisuuteen.³⁰⁵ Jaksottamisen myötä voitto tai tappio voi siirtyä verovuodelta toiselle, millä voi myös olla vaikutusta esimerkiksi kulloisenakin verovuotena maksettavan veron määrän tai tappioiden hyödyntämisen kannalta. Seuraavassa luvussa siirrytään osakkeen omistusaikaisten tulojen ja menojen sekä arvon vaihtelun käsittelemisestä osakkeen luovutuksessa syntyvän voiton ja tappion muodostumiseen. Luvun alussa käsitellään, mitä luovutuksella tarkoitetaan vero-oikeudessa.

³⁰⁵ Viitala 2014 s. 52.

8 Osakeluovutuksen verokohtelu

8.1 Vastikkeellinen luovutus

Luovutuksessa on kyse omistusoikeuden siirrosta eli johdannaisesta saannosta, jolloin uuden omistajan omistusoikeus perustuu edeltäjän omistusoikeuteen. Luovuttaja siirtää omistusoikeuden toiselle, jonka omistusoikeus on riippuvainen luovuttajan oikeudesta. Omistajan vaihdosta kutsutaan tällöin seuraannoksi. Kyse voi olla erityisseuraannosta, esimerkiksi kaupasta, jos luovutettavat varat ovat yksilöityjä. Toisaalta kyse voi olla yleisseuraannosta, jolloin henkilön koko omaisuus siirtyy yhdellä kertaa toiselle. Yleisseuraantoja ovat esimerkiksi yhtiön sulautuminen toiseen tai omaisuuden siirtyminen perinnönjättäjältä sen saajalle.³⁰⁶

Siviilioikeudessa luovutus on mahdollista suorittaa joko vastikkeellisesti tai vastikkeettomasti. Arviointi suoritetaan oikeustoimen pääasiallisuuden perusteella, ja vaihtoehtoja oikeustoimen muodolle ovat vain kaksi edellä mainittua.³⁰⁷ Vastikkeellisessä luovutuksessa on tavallisimmin kyse kaupasta tai vaihdosta.³⁰⁸ Vastikkeettomalla luovutuksella puolestaan tarkoitetaan lahjana tai perintönä saatua luovutusta.³⁰⁹ Siviilioikeudessa lahjalle on ominaista, että varallisuutta siirtyy yksipuolisella oikeustoimella lahjan antajalta sen saajalle. Vaatimuksena luovutuksen lukemiselle lahjaksi on, että lahjalla on varallisuusarvoa. Lisäksi lahjan antaminen vaatii aina lahjoittajalta lahjoitustahtoa.³¹⁰ Esimerkiksi osakkeen vastikkeettomassa luovutuksessa on kyse lahjasta.³¹¹ Myös perintöä, ennakkoperintöä ja suosiolahjaa arvioidaan verotuksessa lahjana.³¹²

Verolainsäädännön kontekstissa luovutus on mahdollista tulkita myös osittain vastikkeellisesti, jolloin luovutusta kutsutaan lahjanluonteiseksi kaupaksi. Siviilioikeudessa tällaisen määrittelyn mahdollisuutta ei ole olemassa, vaan kyse on luovutuksen pääasiallisuudesta riippuen joko vastikkeellisesta tai vastikkeettomasta luovutuksesta. Luovutusta pidetään verotuksessa lahjanluonteisena, jos maksettu vastike on enintään kolme neljäsosaa hyödykkeen käyvästä arvosta. Lahjanluonteisessa kaupassa lahjana pidetään käyvän arvon ja kauppahinnan välistä erotusta.³¹³ Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n huojennussäännöksessä lahjaa arvioidaan muusta

³⁰⁶ Hoppu – Hoppu 2011, s. 83.

³⁰⁷ Immonen – Lindgren 2013, s. 90.

³⁰⁸ Verohallinnon ohje: Dnro A192/200/2016, k. 2.2 Luovutusvoiton tai -tappion syntyminen.

³⁰⁹ Immonen – Lindgren 2013, s. 44.

³¹⁰ Lindholm 2017, s. 15.

³¹¹ Norros 2018, s. 72.

³¹² Immonen – Lindgren 2013, s. 93.

³¹³ Ossa 2009, s. 62.

verolainsäädännöstä poiketen ja sen mukaan vastikkeen ollessa alle 50 prosenttia käyvästä arvosta kyse on lahjanluonteisesta kaupasta.

Luovutuksen vastikkeellisuuden arviointi ei siviili- ja vero-oikeudessa ole edellä esiteltyin tavoin täysin yhdenmukaista. Vero-oikeudessa kyse voi olla samanaikaisesti osittain vastikkeellisesta ja osittain vastikkeettomasta luovutuksesta. Pääsääntöisesti rajana vastikkeellisessa luovutuksessa on kolme neljäsosaa omaisuuden käyvästä arvosta. Siten vero-oikeudessa kyse on aina vastikkeellisesta luovutuksesta, jos käytetty hinta ylittää kolme neljäsosaa käyvästä arvosta. Jos tuo raja alitetaan, kyse on vastikkeellisesta luovutuksesta maksetun hinnan osalta ja vastikkeettomasta luovutuksesta maksetun hinnan ja käyvän hinnan erotuksen osalta. Kyse on kokonaan vastikkeettomasta luovutuksesta, jos luovutetusta omaisuudesta ei makseta lainkaan vastiketta. Seuraavassa käsitellään luovutuksen yhteydessä muodostuvia veroseuraamuksia.

8.2 Luovutusvoiton verokohtelu

Luovutusvoitto lasketaan vähentämällä luovutushinnasta omaisuuden todellisen hankintamenon poistamatta oleva osa sekä voiton hankkimisesta syntyneet menot.³¹⁴ Luovutusvoittoa syntyy, jos osakkeesta vähennettävä hankintameno ja muut erät ovat pienempiä kuin osakkeen luovutuksessa saatu luovutusvoitto. Luovutuksesta mahdollisesti syntyvän voiton määrä on peruste yhtiön maksettavaksi tulevan veron määrälle. Tuloverolain 124.2 §:n mukaan yhteisön tämänhetkinen tuloveroprosentti on 20. Yhtiön osakeluovutuksesta syntynyt voitto lisätään yhtiön verovuoden verotettavaan tulokseen. Tästä tuloksesta veroa maksetaan tuloverolaissa säädetyn 20 prosentin yhteisöverokannan mukaan.

Lähtökohtaisesti osakeluovutus on veronalainen, ellei luovutusvoiton verovapaudesta ole nimenomaisesti säädetty. Näin on menetelty EVL 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeiden kohdalla. Siten luovutusvoittoverotuksen kannalta keskeinen kysymys on, mihin omaisuuslajiin luovutettava omaisuus kuuluu. Jos tarkasteltavana on vaihto-, rahoitus-, tai sijoitusomaisuuteen kuuluvat osakkeet, kysymykseen tulee aina elinkeinoverolain pääsäännön mukainen verotus. Tällöin osakkeen luovutushinta on veronalaista elinkeinotuloa ja vastaavasti osakkeen poistamaton hankintameno on vähennyskelpoinen meno. Elinkeinoverolain pääsäännön mukainen verotus tulee kysymykseen myös käyttöomaisuusosakkeiden osalta, jos EVL 6 b §

³¹⁴ Kukkonen – Walden 2010, s. 353.

edellytykset eivät täyty, eivätkä tällaisia osakkeita koskevat säännökset sovellu.³¹⁵ Myös muun omaisuuden osakkeiden luovutusvoiton verokohtelu on yhtäläinen muiden elinkeinoverolain pääperiaatteen mukaan verotettavien osakeluovutusten kanssa.³¹⁶ Puolestaan EVL 6 b §:n mukaan yhteisön saamien käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutushinta ei ole veronalaista tuloa, eikä osakkeiden hankintameno ole vähennyskelpoinen meno, jos osakkeet ovat verovapaasti luovutettavia. Pykälä ilmaisee verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden verokohtelun pääsäännön. Seuraavassa käydään läpi verovapaasti luovutettavalle käyttöomaisuusosakkeelle EVL 6 b §:ssä asetetut edellytykset.

Ensinnäkin osakkeen on kuuluttava käyttöomaisuuteen, jotta sen luovutus olisi verovapaa. Tätä on käsitelty edellä luvussa kolme. Kuitenkaan pelkkä osakkeen kuuluminen elinkeinoverolain 12 §:ssä määriteltyyn käyttöomaisuuteen ei tee eroa muiden omaisuuslajien mukaiseen verokohteluun. Jotta käyttöomaisuusosakkeen luovutus olisi verovapaa, sen on täytettävä kaikki elinkeinoverolain 6 b §:ssä säädettyt kriteerit. Jos luovutuksen kohde tai luovuttaja eivät täytä säännöksen edellytyksiä, realisoituu osakeluovutusvoitto kokonaisuudessaan. Näin vastakkain ovat täysi verovapaus ja täysi veronmaksuvelvollisuus.

Elinkeinoverolain 6 §:n mukaan veronalaista tuloa eivät ole muun kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön tai osuuskunnan sekä säästöpankin ja keskinäisen vakuutusyhtiön saamat käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutushinnat siten kuin 6 b §:ssä säädetään. Siten verovapaiden osakemyyntien piiriin kuuluvat niin liiketoimintaa harjoittavien osakeyhtiöiden osakkeet kuin EVL-sääntöjen piiriin kuuluvien liiketoiminnallisten osuuskuntien, säästöpankkien ja keskinäisten vakuutusyhtiöiden osakeluovutukset. Sen sijaan laissa erikseen mainitsemattomia yhtiöitä, kuten henkilöyhtiöitä tai yksityisiä liikkeenharjoittajia, säännös ei missään olosuhteissa koske.³¹⁷

Elinkeinoverolain 6 §:stä selviää, että verovapaus ei koske pääomasijoitustoimintaa harjoittavia yhtiöitä, vaan tällaisten yhtiöiden osakeluovutukset ovat aina veronalaisia. Pääomasijoitustoimintaa ei kuitenkaan ole elinkeinotuloverolaissa erikseen määritelty. Hallituksen esityksen mukaan toiminnalla tarkoitetaan varojen sijoittamista kohdeyrityksiin, joilla on kehitysmahdollisuuksia.³¹⁸ Sijoitus tehdään usein oman pääoman ehtoisena osakesijoituksena. Pääomasijoittaja ei lähtökohtaisesti ole pysyvä omistaja, vaan se irtautuu kohdeyrityksestä tietyn määräajan kuluessa. Pääomasijoittajan toiminnan tarkoituksena on

³¹⁵ KPMG 2017, s. 521.

³¹⁶ VaVM 29/2018 vp, s. 7.

³¹⁷ Kukkonen – Walden 2010, s. 388.

³¹⁸ HE 64/2005 vp, s. 6.

kasvattaa ostettujen yhtiöiden arvoa ja saada siten toiminnalleen tuotto myytävän yhtiöiden arvonnousun muodossa. Lisäksi pääomasijoittajat omistavat tyypillisesti vain vähemmistöosuuden yhtiön pääomasta.³¹⁹

Rajanvedon tekeminen pääomasijoitustoimintaa ja muuta toimintaa harjoittavien yhtiöiden välillä ei ole helppoa. Verohallinnon ohjeen mukaan konsernien tytär- ja emoyhtiöitä voidaan vain poikkeustapauksissa pitää pääomasijoitustoimintaa harjoittavina yhtiöinä, jos konsernin strategiset osakeomistukset on keskitetty tytäryhtiöön ja jos emoyhtiöt omistavat eri toimialoilla toimivien tytär- tai osakkuusyhtiöiden osakkeita. Koska pääomasijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt perustetaan tavallisesti vain yhtä toimintaa varten, on poikkeuksellista, että pääomasijoitustoimintaa harjoittava yhtiö harjoittaisi useaa toimintaa.³²⁰

Nykyisen lainsäädännön ollessa voimassa on erinomaisen tärkeää huomata, että osakkeiden verovapaa luovutus ulottuu ainoastaan elinkeinoverolain mukaan verotettaviin yhtiöihin, sillä tuloverolaissa ei ole elinkeinoverolain 6 b §:ää vastaavaa verovapaussäännöstä. Toistaiseksi keskeinen kysymys arvioitaessa osakeluovutusten verovapautta onkin rajanveto EVL:n ja TVL:n välillä.³²¹ Näiden tulolähteiden välistä rajanveto-ongelmaa on käsitelty edellä. Siirryttäessä uuteen elinkeinoverolakiin tulolähteiden välinen rajanveto-ongelma siirtyy omaisuuslajien välille, mikäli kyse on yhteisöstä, jonka toiminta täyttää elinkeinotoiminnan kriteerit. Tällöin pohdittavaksi tulee, kuuluvatko luovutettavat osakkeet yhtiön muun omaisuuden omaisuuslajiin vai käyttöomaisuuteen. Näiden kahden omaisuuslajin välistä rajanvetoa tehtäessä vanhaa tulolähteiden välistä rajanvetoa koskenut oikeuskäytäntö soveltuu edelleen.³²² Muun omaisuuden alaa on käsitelty tutkielman luvussa viisi.

Edellä käsiteltyjen edellytysten lisäksi elinkeinoverolaissa esitetään kolme vaatimusta osakeluovutuksen verovapauden toteutumiseksi. Ensimmäinen edellytys on, että verovelvollinen on omistanut vähintään kymmenen prosentin osuuden luovutettavan yhtiön osakepääomasta yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Verovapauteen ei oikeuta pelkkä kymmenen prosentin ylittävä äänivaltaosuus, vaan kyseessä on oltava nimenomaisesti osuus yhtiön osakepääomasta, jolla tarkoitetaan käytännössä kymmenen prosentin osuutta osakekannasta. Toisaalta omistuksen säilyessä yli kymmenen prosentin voidaan osakkeita

³¹⁹ Penttilä 2010, s. 258.

³²⁰ Verohallinnon ohje: Dnro A32/200/2017, k. 3.5 Muut tulkintaa ohjaavat kannanotot lain esitöissä.

³²¹ Andersson – Penttilä 2014, s. 229–230.

³²² HE 257/2018 vp, s. 25.

myydä useassa erässä.³²³ Lisäksi omistuksen on oltava välitöntä, joten esimerkiksi välillistä omistusta muiden tytäryhtiöiden kautta ei voida huomioida.³²⁴

Elinkeinoverolain 6 b §:n mukaan verovapauden edellytyksenä on, että luovutetut osakkeet on omistettu yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ajanjaksona, joka on päättynyt enintään vuotta ennen luovutusta. Osakeomistuksen vähimmäisajan laskemiseen ei kuitenkaan ole säännöksiä laissa tai sen esitöissä, joten omistusaika ratkaistaan yleisten osakeluovutuksen ajankohdan määrittämistä koskevien periaatteiden mukaan.³²⁵ Vuoden omistusajan täyttymiseen ei riitä, että verovelvollinen on joskus aikaisemmin omistanut osakkeet yli vuoden, jos yhtäjaksoinen osakeomistus on kestänyt alle vuoden lahjoitushetkellä. Verovapaasti luovutettujen osakkeiden on myös kuuluttava vuoden ajan omistettuihin osakkeisiin.³²⁶ Yhden vuoden omistusaikavaatimus on keskeinen elementti, sillä se rajaa yhtiöiden verosuunnittelumahdollisuuksia.³²⁷

Toisena edellytyksenä on, että luovutuksen kohteena oleva yhtiö ei ole kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö taikka osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Keskinäiset kiinteistöyhtiöt ovat kiinteistön tuottamien tulojen osalta yhdenkertaisen verotuksen piirissä. Myös nämä yhtiöt on rajattu säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle, sillä toisenlainen kohtelu johtaisi kiinteistöluovutusten yleiseen verovapauteen. Samalla erilainen verokohtelu suhteessa tavallisiin kiinteistöyhtiöihin johtaisi verotuksen eriarvoisuuteen ja kannustaisi muuttamaan yhtiömuotoa keskinäiseksi pelkän veroedun saamiseksi. Tulkinta- ja rajanveto-ongelmia saattaa kuitenkin syntyä, jos myytävässä yhtiössä on kiinteistön ohella myös muuta omaisuutta ja toimintaa. Verovapauden soveltuminen ratkaistaan kokonaisarvion perusteella, jolloin huomioidaan kohdeyhtiön kiinteistöomistuksen ja muun omaisuuden käypien arvojen keskinäinen suhdetta ja osuutta, kiinteistöistä saatavien tulojen osuutta yhtiön kokonaisliikevaihdosta sekä yhtiön työntekijöiden lukumäärää.³²⁸

EU-oikeus edellyttää, ettei EU:n jäsenvaltioissa asuvia kohdeyhtiöitä aseteta kotimaisia yhtiöitä huonompaan asemaan.³²⁹ Tämän vuoksi säännöksen kolmantena vaatimuksena on, että luovutuksen kohteena oleva yhtiö on kotimainen tai sellainen yhtiö, jota tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen neuvoston eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta

³²³ Kukkonen 2007, s. 269–270.

³²⁴ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 148.

³²⁵ KPMG 2017, s. 527.

³²⁶ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 148.

³²⁷ Kukkonen – Walden 2010, s. 405.

³²⁸ Raunio – Romppainen – Ukkola – Kotiranta 2014, s. 44.

³²⁹ Helminen 2018, s. 96.

yhteisestä verotusjärjestelmästä antaman direktiivin 2 artiklassa, eli emo-tytäryhtiödirektiivissä, taikka että yhtiön asuinvaltion ja Suomen välillä on kyseisenä verovuonna voimassa kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskeva sopimus, verosopimus, jota sovelletaan yhtiön jakamaan osinkoon. Emo-tytäryhtiödirektiivin 2 artiklassa on määritelty yhtiöt, joihin direktiiviä sovelletaan. Säännöksen soveltamisalaan kuulumisen edellytyksenä on muun muassa, että yhtiö on ilman valinnan mahdollisuutta velvollinen maksamaan jotakin direktiivin 2 artiklan c kohdassa mainittua veroa.

Kuten edellä on todettu, elinkeinoverolain 6 b §:n verovapaan osakeluovutuksen täyttävien osakkeiden luovutusvoitto on verovapaa. Vastaavasti luovutustappio on vähennyskelvoton, mikä ilmenee hankintamenon vähennyskelvottomuutena. Tätä kysymystä tarkastellaan jäljempänä luovutustappion verokohtelun yhteydessä. Eräissä tapauksissa verovapaidenkin käyttöomaisuusosakkeiden luovutushintaan on kuitenkin tehtävä oikaisuja, jotka pienentävät verovapaata voittoa, suurentavat tappiota tai muuttavat voiton tappioksi.³³⁰ Elinkeinovalain 6.3 b §:n mukaan verovapaasti luovutettavien osakkeiden luovutushinta on veronalaista tuloa siltä osin kuin luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotus johtuu EVL 42.1 §:ssä säännellystä aikaisemmin tehdystä arvonalentumispoistosta, hankintamenosta vähennetystä varauksesta, EVL 8.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettua julkisesta avustuksesta. Näiden erien muodostumista ja verokohtelua on jo käsitelty edellä.

Edelleen elinkeinoverolain 6.3 b §:n mukaan luovutushinta on veronalaista tuloa siihen määrään asti, joka vastaa osakkeiden aikaisemmin konserniyhtiöiden välillä tapahtuneesta luovutuksesta toiselle konserniyhtiölle syntyneitä verotuksessa vähennyskelpoista luovutustappiota. Säännös perustuu aiempaan sääntelyyn, jonka mukaan aiemmin voitiin realisoida EVL 42.2 §:n nojalla vähennyskelpoinen tappio myymällä konsernin sisäisesti esimerkiksi heikosti menestyneen tytäryhtiön osakekanta muun muassa toiselle tytäryhtiölle. Tappio saatiin vähentää verotuksessa, jos hinnoittelu oli hyväksyttävää. Nykyisin järjestely ei ole mahdollinen, koska tappiot on verovapaan luovutuksen yhteydessä tuloutettava. Tällöin tappio joko pienentää verovapaata luovutusvoittoa tai suurentaa vähennyskelpoista tappiota.³³¹ Siten myös verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitoista voi joissakin tilanteissa muodostua verotettavaa tuloa.

Kootusti voidaan sanoa, että osakkeiden luovutuksesta syntyvän voiton verokohtelu on kaikkien muiden paitsi elinkeinoverolain 6 b §:n edellytykset täyttävien

³³⁰ Kellas 2004, s. 15.

³³¹ Andersson – Penttilä 2014, s. 237.

käyttöomaisuusosakkeiden tapauksessa yhdenmukaista. Toisin sanoen tällaisten osakkeiden luovutuksesta syntynyt voitto on aina omaisuuslajin näkökulmasta tarkasteltuna veronalaista. Tässä yhteydessä on vielä syytä muistuttaa, että käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus koskee vain pientä osaa käyttöomaisuudesta, ja muiden omaisuuslajiin kuuluvien osakkeiden verokohtelu tapahtuu normaalisti elinkeinoverolain periaatteiden mukaisesti. Toisin sanoen tällaisten osakkeiden luovutuksesta syntynyt voitto on kokonaisuudessaan veronalaista. EVL 6 b §:n mukaisten osakkeiden luovutuksesta saatu voitto on puolestaan pääsääntöisesti kokonaisuudessaan verovapaata, ellei osakkeista saatua luovutushintaa jouduta oikaisemaan siten, että osa luovutusvoitosta tulkitaan veronalaiseksi.

8.3 Luovutustappion verokohtelu

Yhtiön osakeluovutus voi johtaa voiton syntymisen sijasta tappion muodostumiseen. Tällöin osakeluovutuksen verokohtelu riippuu keskeisesti osakkeen omaisuuslajista ja joissakin tapauksissa myös sen omistusajasta. Yhtiöllä on lähtökohtaisesti oikeus vähentää osakeluovutuksesta syntynyt tappio luovutusvoitostaan. Luovutustappiota syntyy, jos poistamattoman hankintamenon osa sekä voiton hankkimisesta aiheutuneet kulut ovat suuremmat kuin osakkeesta saatu luovutushinta. Poikkeuksen luovutustappion vähentämistä koskevaan pääsääntöön muodostavat EVL 6 b §:n edellytykset täyttävät käyttöomaisuusosakkeet. Tällaisten osakkeiden tappio ei ole vähennyskelpoinen, jos vastaava luovutusvoitto olisi ollut verovapaa. Samalla vähennyskeltottomia ovat muut käyttöomaisuusosakkeisiin liittyvät menot.³³² Myös eräiden muiden käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden verokohtelu eroaa elinkeinoverolain tappion laajasta vähennysoikeudesta.

Osakeyhtiön vaihto-, sijoitus- ja rahoitusomaisuuden osakeluovutusten tappiot ovat aina kokonaisuudessaan vähennyskelpoisia muusta liike tulosta. Verovelvollisen oikeus vähentää poistamattoman hankintamenon osa luovutushinnan ylittävältä osalta perustuu elinkeinoverolain 42.2 §:ään. Sen mukaan muiden kuin verovapaasti luovutettavien osakkeiden hankintameno on vähennyskelpoinen luovutustappiota koskevien säännösten mukaan, kun osakkeet on luovutettu tai lopullisesti menetetty. Tämän lisäksi myös EVL 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla pääomasijoitustoimintaa harjoittavalla yhtiöllä on oikeus vähentää

³³² KHO 2012:129.

luovutustappiot rajoituksetta. Vähennysoikeuden rajoitus ei koske myöskään kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiön eikä yhtiön, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista ja hallintaa, osakkeiden luovutuksessa syntyneitä tappioita.³³³

Jos osakeluovutuksesta syntyy luovutustappiota, yhtiölle ei synny verotettavaa tuloa. Sen sijaan yhtiöllä on oikeus vähentää syntynyt tappio liikutulostaan. Elinkeinotoiminnan tappion vähentämisestä säädetään tuloverolaissa. TVL 119.1 §:n mukaan elinkeinotoiminnan tappio vähennetään elinkeinotoiminnan tulosta seuraavan 10 verovuoden aikana sitä mukaa kuin tuloa syntyy. Sääntö toteuttaa elinkeinoverolain poikkeuksetonta perusajatusta, jonka mukaan tappio vahvistetaan tulolähteittäin, eikä toisessa tulolähteessä syntyneitä tappiota voida vähentää toisen tulolähteen tappiosta.³³⁴ Tuloverolain mukaan elinkeinotoiminnan tappiolla tarkoitetaan elinkeinoverolain mukaan laskettua tappiollista tulosta. Vahvistetut tappiot vähennetään samassa järjestyksessä kuin ne ovat syntyneet sitä mukaa kuin voittoja muodostuu. Siten verovelvollinen ei voi päättää vahvistetun tappion vähentämisvuotta. Tappion vähentämistä koskeva säännös rajautuu ainoastaan vaihto-, sijoitus- ja rahoitusomaisuuteen sekä muihin kuin EVL 6 b §:ssä säädelyihin käyttöomaisuusosakkeisiin.

Veronalaisten osakeluovutusten luovutusvoiton ja -tappion verokohtelu vaikuttaa pikaisella arviolla olevan yhdenmukaista ja täysin symmetristä. Näin ei kuitenkaan todellisuudessa ole, vaan yhtiön mahdollisuus vähentää tappiot kymmenen verovuoden aikana johtaa tosiasiasa voittojen ja tappioiden epäsymmetriseen kohteluun. Tämä on seurausta siitä, että yhtiö ei voi laskea korkoa tulevaisuudessa vähennettäville tappioille. Koska korkoa ei huomioida, verottaja vähentää tappiot tosiasiasa alhaisemmalla verokannalla kuin se verottaisi voittoja.³³⁵ Näin ollen luovutusvoiton ja -tappion verokohtelusta aiheutuva rasitus yhtiölle ei ole sama.

Muun omaisuuden hankintamenojen vähennyskelpoisuutta rajoitetaan uudistuvan elinkeinoverolain 8 a §:ssä ja 42 a §:ssä.³³⁶ Elinkeinoverolain 8 a §:n mukaan muuhun omaisuuteen kuuluvan osakkeen luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuotena. EVL 8 a §:n rajoitus ei kuitenkaan koske kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön eikä osakeyhtiön, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, osakkeita. Edelleen rajoitus ei koske myöskään

³³³ KPMG 2017, s. 823.

³³⁴ Immonen 2018, s. 126.

³³⁵ Ylä-Liedenpohja 2007, s. 188.

³³⁶ EV 222/2018 vp, s. 2–3.

esimerkiksi passiivisesti omistettuja osakkeita, jos toiminta ei täytä arvopaperikaupan edellytyksiä eikä omistusta muutoinkaan voitaisi pitää elinkeinotoimintana.³³⁷

Uuden elinkeinoverolain 42 a §:ssä rajataan muuhun omaisuuteen kuuluvan, muussa kuin elinkeinotoiminnassa käytetyn omaisuuden luovutustappion vähennyskelpoisuutta. Tällainen elinkeinotoimintaa palvelematon omaisuus muodostaa ikään kuin oman, epäedullisemmän verokohtelun ryhmänsä muun omaisuuden sisälle. Säännös on linjassa nykyisen elinkeinoverolain 7 §:n kanssa, jonka mukaan ainoastaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuvat menot ovat vähennyskelpoisia. Esimerkiksi osakkaan yksityiskäytössä olevan omaisuuden hankintamenoa ei ole suoritettu tulonhankkimistarkoituksessa. Tällaisen omaisuuden osalta uuden EVL 42 a §:n mukaan vähennyskelpoista on enintään veronalaista luovutushintaa tai muuta vastiketta vastaava määrä. Siten tällaisen omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio ei ole kokonaisuudessaan vähennyskelpoinen. Säännös asettaa muuhun omaisuuteen kuuluvan elinkeinotoimintaa palvelemattoman omaisuuden luovutustappiot merkittävästi huonompaan asemaan kuin muiden omaisuuslajien.

Kuten edellä on todettu, osakkeiden luovutusvoittoverotuksen yleisenä lähtökohtana on, että vain käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet ovat verovapauden piirissä. Sääntö on poikkeus elinkeinoverolain laajoista tulon ja menon käsitteistä.³³⁸ Käyttöomaisuusosakkeen luovutuksen verovapautta vastaa symmetriaperiaatteen mukainen tappion vähennyskeltvottomuus.³³⁹ Siten jos verovapaasti luovutettavan käyttöomaisuusosakkeen luovutuksessa syntyy voiton sijaan luovutustappiota, tämä tappio ei ole lainkaan vähennyskelpoinen yhtiön liiketulosta. Tällaisessa tilanteessa luovutustappio menetetään kokonaisuudessaan. Hankintameno vähennyskeltvottomuus tarkoittaa samanaikaisesti kaikkien osakkeeseen aktivoitavien menojen vähennyskeltvottomuutta.³⁴⁰ Periaatteen mukaisesti elinkeinoverolain 16 §:n 2 kohdan mukaan verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneita menoja ei pidetä tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneina menoina. Siten EVL 16 § johtaa myös luovutuksesta aiheutuneiden kulujen vähennyskeltvottomuuteen, vaikka EVL 6 b § ei tähän lopputulokseen yksinään johdakaan. Verovapaan tulon ylittävä osa sen sijaan katsotaan vähennyskelpoiseksi.

Elinkeinoverolaissa on rajoitettu myös muiden kuin verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden tappion vähennyskelpoisuutta. Tämän mukaisesti elinkeinoverolain 6 b §:n 4 momentissa on

³³⁷ HE 257/2018 vp, s. 36.

³³⁸ Mattila 2013, s. 100.

³³⁹ Juusela 2004, s. 166–167.

³⁴⁰ KHO 2012:129.

säädetty rajoitetusti vähennyskelpoisista eristä. Säännöksen mukaan muiden kuin verovapaasti luovutettavien käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksessa syntynyt luovutustappio on vähennyskelpoinen mutta ainoastaan rajoitetusti. Ilmaisulla viitataan käyttöomaisuusosakkeisiin, jotka eivät täytä verovapaasti luovutettavien osakkeiden edellytyksiä. Esimerkiksi käyttöomaisuusosakkeet, jotka verovelvollinen on omistanut juuri alle vuoden kuuluvat rajoitetusti vähennyskelpoisten erien ryhmään.³⁴¹ Säännöksen mukaan tällaisten osakkeiden luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia ainoastaan käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutuksesta saaduista veronalaisista voitoista. Vähennysoikeus on rajoitettu verovuoteen ja viiteen sitä seuraavaan vuoteen. Siten tietyissä tilanteissa käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappiolle on myönnetty vähennysoikeus rajoitetusti samalla tavoin kuin tuloverolain 50 §:ssä on rajoitettu henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuuluvien luovutustappioiden vähennysoikeutta. Käytännössä näissä tilanteissa säännöksen seurauksesta luovutustappiota ei voida vähentää lainkaan, vaikka vastaava luovutusvoitto olisikin ollut veronalainen, sillä vastaavaa luovutusvoittoa syntyy harvoin tappion vähennysaikana.

EVL 6 b §:n 4 momentti ei estä vähentämästä pykälässä tarkoitettuja tappioita asunto- ja kiinteistöosaakeyhtiöiden osakkeiden luovutuksista syntyneistä voitoista, sillä tällaisten yhtiöiden omistamiin osakkeisiin ei voida muutoinkaan soveltaa verovapaussäännöstä. Tällaisten osakkeiden tappiot voidaan vähentää muista elinkeinotuloista normaalilla tavalla. Myöskään TVL 122 §:n³⁴² säännöksellä omistajanvaihdoksen vaikutuksesta tappioiden vähentämiseen ei ole merkitystä tappion vähennysoikeuden kannalta, vaan tappiot saadaan vähentää laissa mainittuna viiden vuoden ajanjaksona.³⁴³ Siten merkitystä ei ole, ovatko osakkeet vaihtaneet omistajaa luovutustappion syntyvuonna tai sen jälkeen.

Elinkeinoverolain 6 b §:n 5 momentti kohdistuu ainoastaan yhtäjaksoisesti alle vuoden ajan omistettuihin osakkeisiin. Säännöksen mukaan tällaisten osakkeiden vähennyskelpoista luovutustappiota laskettaessa vähennyskelpoisesta erästä vähennetään verovelvollisen luovutetulta yhtiöltä osakkeiden perusteella omistusaikana saama osinko, konserniavustus tai muu niihin verrattava erä, joka on vähentänyt yhtiön varallisuutta. Yhden vuoden omistusaajan pitäisi riittää säännöksen soveltumattomuuteen, mutta myös tämän ajan jälkeen järjestelyä

³⁴¹ KPMG 2017, s. 804.

³⁴² TVL 122.1 §:n mukaan yhteisön ja elinkeinoyhtymän tappiota ei vähennetä, jos tappiovuoden aikana tai sen jälkeen yli puolet sen osakkeista tai osuuksista on muun saannon kuin perinnön tai testamentin vuoksi vaihtanut omistajaa tai yli puolet sen jäsenistä vaihtunut. Jos tappiota tuottaneen yrityksen osakkeista tai osuuksista vähintään 20 prosenttia omistavassa yhteisössä tai yhtymässä on tapahtunut vastaava omistajanvaihdos, viimeksi mainitun yhteisön tai yhtymän omistamien osakkeiden tai osuuksien katsotaan vaihtaneen omistajaa.

³⁴³ Andersson – Penttilä 2014, s. 239.

voidaan arvioida veronkierron näkökulmasta, jos toimenpiteelle ei ole esitettävissä liikeloudellisia perusteita.³⁴⁴ Säännöksen tavoitteena on estää yhtiön tyhjennystoimenpiteet, sillä ilman EVL 6 b §:n 5 momentin asettamaa rajoitusta symmetriaperiaatteen mukaisesti yhtiöllä olisi oikeus vähentää alle vuoden omistettujen osakkeiden luovutuksesta syntynyt tappio rajoituksesta. Tämä voisi kannustaa esimerkiksi etuyhteydessä olevien yhtiöiden välisiin alihintaisiin luovutuksiin, joilla lisättäisiin vähennyskelpoisten erien määrää.³⁴⁵

Jos kohdeyhtiö ei ole kotimainen tai emo-tytäryhtiödirektiivissä tarkoitettu yhtiö eikä verosopimusvaltioyhtiö, osakeluovutukset ovat kokonaan veronalaisia. Tästä huolimatta luovutustappio ei ole vähennyskelpoinen EVL 6 b §:n 6 momentin mukaan. Siten tällaisten yhtiöiden verokohtelu on erityisen ankaraa. Säännöstä ei kuitenkaan voida soveltaa, jos kohdeyhtiö ei rinnastu osakeyhtiöön eikä osuuden luovutuksessa siten ole kyse osakkeen luovuttamisesta.³⁴⁶

Kuten alaluvusta 8.2 huomattiin, luovutusvoiton verokohtelussa ei ole juurikaan omaisuuslajikohtaisia eroavaisuuksia. Ainoan erilaisen verokohtelun ryhmän muodostavat verovapaasti luovutettavat käyttöomaisuusosakkeet. Toisaalta näiden osakkeiden verokohtelun edullisuus on muiden omaisuuslajien osakkeisiin verrattuna merkittävä. Luovutusvoiton verokohtelusta poiketen luovutustappion vähennyskelpoisuus vaihtelee omaisuuslajeittain tai jopa niiden sisällä suurestikin. Luovutustappion erilainen kohtelu verotuksessa aiheuttaa suuria eroavaisuuksia eri omaisuuslajien verokohteluun. Luovutustappion yhteydessä huonossa asemassa ovat EVL 6 b §:n tarkoittamat käyttöomaisuusosakkeet ja erityisesti säännöksen 6 kohdassa tarkoitettut käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet sekä muun omaisuuden elinkeinotoimintaa palvelemattomat osakeluovutukset, joiden tappion vähennysoikeus on rajattu muun omaisuuden luovutuksesta syntyneen voiton määrään.

Pelkkä luovutusvoiton ja -tappion verokohtelu ei kerro kaikkea osakeluovutuksen verokohtelun edullisuudesta, vaan keskeinen merkitys tässä yhteydessä on myös osakkeeseen liittyvien tulojen ja menojen jaksottamisella. Näiden kaikkien edellä mainittujen tekijöiden yhteisvaikutusta tarkastellaan seuraavassa luvussa yhtiön verosuunnittelumahdollisuuksien näkökulmasta.

³⁴⁴ HE 92/2004 vp, s. 34.

³⁴⁵ KPMG 2017, s. 815.

³⁴⁶ Penttilä 2010, s. 511.

9 Omaisuuslajien käytettävyys osakeluovutusten verosuunnittelussa

Kuten tutkielman alussa on kerrottu, yhtiöllä on mahdollisuus vaikuttaa sille aiheutuvaan verorasitukseen verosuunnittelun avulla. Verosuunnittelulla tarkoitetaan yleisesti yhtiön toimia, jotka ovat hyväksyttäviä myös verolainsäädännön tarkoituksiin nähden.³⁴⁷ Sen avulla yhtiö voi pienentää sille maksettavaksi määräytyvän veron määrää tai siirtää verotusta myöhempään ajankohtaan saaden etua verotuksen lykkääntymisestä. Muut yhtiön veron välttämistarkoituksessa suorittamat toimet, veronkierto ja veropetos, ovat kiellettyjä, eikä yhtiö voi ryhtyä tällaisiin toimiin ilman pelkoa sille muodostuvista vahingollisista seuraamuksista. Tässä luvussa käsitellään kuhunkin omaisuuslajiin kuuluvan osakkeen käyttökelpoisuutta verosuunnittelun näkökulmasta. Lisäksi luvussa käsitellään yleisesti osakeluovutusten verosuunnitteluun liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita omaisuuslajijaon näkökulmasta.

Tarkasteltaessa eri omaisuuslajien hankintamenojen muodostumista huomataan, etteivät ne eroa toisistaan juurikaan. Lähtökohtaisesti kaikkien omaisuuslajien osakkeiden hankintameno koostuu osakkeen hankintaan liittyvistä kustannuksista.³⁴⁸ Eroa omaisuuslajien välille voi syntyä mahdollisuudessa lukea vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden hankintameno osaksi kiinteät menot muuttuvien menojen lisäksi.³⁴⁹ Tällaista mahdollisuutta ei sisälly rahoitus- eikä muuhun omaisuuteen. Lisäksi vaihto-omaisuuteen sovelletaan muista omaisuuslajeista poiketen ensisijaisesti FIFO-periaatetta, jolloin sen hankintameno määritellään todellisten lukujen sijaan oletusten kautta. Vaihtoehtoisesti osakkeiden todellisen luovutusjärjestyksen soveltaminen on mahdollista³⁵⁰, minkä vuoksi valitulla periaatteella voi olla merkitystä vaihto-omaisuuden hankintameno suuruuteen. Siten vaihto-omaisuus on osakkeiden hankintameno määrittelyssä käytettävyydeltään joustavin omaisuuslaji. Tästä huolimatta voitaneen väittää, ettei edellä mainituilla lainsäädännön suomilla mahdollisuuksilla saada ainakaan tavallisesti tehtyä suurtakaan eroa eri omaisuuslajien hankintamenojen välille.

Tulon ja menon jaksottamisella voidaan vaikuttaa syntyvän verorasituksen suuruuteen osakkeen omistusaikana. Tehdyllä jaksottamisella on merkitystä myös luovutuksen yhteydessä maksettavien verojen suuruuteen, sillä osakkeiden omistusaikana tehdyt vähennykset tai tuloutuvat erät vaikuttavat luovutuksen yhteydessä vähennettävän hankintameno suuruuteen. Edellä tutkielmassa todetun perusteella voidaan sanoa, että kaikkien omaisuuslajien tulo-

³⁴⁷ Lautjärvi 2017, s. 244.

³⁴⁸ Kukkonen – Walden 2014, s. 144.

³⁴⁹ EVL 14.1 §.

³⁵⁰ EVL 14.2 §.

veronalaiset erät ovat pääpiirteissään yhdenmukaiset, lukuun ottamatta EVL 6 b §:ssä tarkoitettuja erä³⁵¹.

Sen sijaan eroa eri omaisuuslajien välillä on jonkin verran menon ja menetyksen vähennyskelpoisuudessa, kun eri omaisuuslajeissa näyttäisi olevan mahdollista vähentää erilaisia erä. Toisaalta jokaisessa omaisuuslajissa on joitakin vähennettäviä erä, joten lopullisissa vähennettävissä olevissa euromäärissä ei syntyne tosiasiassa ainakaan useimmissa tapauksissa juurikaan eroa eri omaisuuslajien välille. Lisäksi kaikkien omaisuuslajien vähennettävät erät, lukuun ottamatta hankintamenoa, ovat varsin rajattuja ja koskevat usein vain tiettyä kyseisen omaisuuslajin instrumenttia. Esimerkiksi sijoitusomaisuuden vähennyskelpoisena menona pidetään vakuutus- ja eläkelaitosten vakuutusmaksusaamisista tuloslaskelmaan kuluksi merkityjä arvonalentumistappioita. Siten omaisuuslajeista tehtävät, keskenään erilaiset vähennykset ovat lopulta melko merkityksettömiä ja siirtävät huomion omaisuuslajien väliltä kyseisen omaisuuslajin sisälle, eri instrumentteihin. Omaisuuslajijaon merkityksettömyys näkyy samoin myös yleisesti tulon ja menon jaksottamisessa. Jaksottamisessa muodostuu enemmän eroavaisuuksia omaisuserittäin kuin omaisuuslajeittain edellä tutkielmassa todetun mukaisesti. Kootusti voidaan sanoa, että jaksottaminen voidaan ottaa huomioon, mutta siitä saatava veroetu ei perustu niinkään omaisuuslajien välisille eroille, vaan yleisesti verolainsäädännön suomille mahdollisuuksille omaisuuslajien sisällä. Tällöin kyse ei enää ole verosuunnittelusta omaisuuslajijaon avulla.

Eri omaisuuslajien osakkeiden luovutusvoitto on elinkeinoverolain tulon veronalaisuuden pääsäännön mukaisesti veronalaista. Tätä vastaavasti luovutuksessa syntynyt tappio on laajasti vähennyskelpoinen lähes kaikissa omaisuuslajeissa. Hienoista eroa luovutusvoittoon tai -tappioon voi syntyä ainoastaan edellä käsiteltyjen erilaisten hankintamenojen ja jaksottamisen kautta. Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa verovapaiden EVL 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeiden muodostamasta poikkeuksesta, jota käsitellään erikseen jäljempänä. Mainittujen osakkeiden lisäksi muun omaisuuden osakkeet muodostavat merkittävän poikkeuksen luovutustappioiden yhdenmukaisesta kohtelusta. Uudistuvan elinkeinoverolain mukaan muuhun omaisuuteen kuuluvan osakkeen luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuotena. Lisäksi mikäli osake ei palvele

³⁵¹ Elinkeinoverolain 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeet muodostavat ikään kuin oman alaryhmänsä käyttöomaisuusosakkeiden alle. Näihin osakkeisiin eivät sovellu juuri mitkään muiden omaisuuslajien osakkeisiin soveltuvat säännökset. Tämän vuoksi ja tekstin luettavuuden parantamiseksi jatkossa EVL 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeet mainitaan erikseen, mikäli puheena oleva säännös soveltuu niihin.

elinkeinotoimintaa, siitä syntyvästä tappiosta vähennyskelpoista on enintään veronalaista luovutushintaa tai muuta vastiketta vastaava määrä. Siten tällaisen omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio ei ole kokonaisuudessaan vähennyskelpoinen. Verosuunnittelun näkökulmasta käyttökelpoisin keino on lähinnä muun omaisuuden välttäminen, mikäli tämä on mahdollista.

Verosuunnittelunäkökulmasta elinkeinoverolain 6 b §:ssä tarkoitettut käyttöomaisuusosakkeet ovat omaisuuslajeista kiinnostavimpia niiden selkeän veroedun, luovutusvoiton verovapauden, ja helppouden ansiosta. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että verovapaille käyttöomaisuusosakkeille on laissa säädetty tiukat edellytykset, joten verovapaus ei suinkaan ulotu kaikkiin käyttöomaisuuteen kuuluviin osakkeisiin. Joka tapauksessa verovapaista käyttöomaisuusosakkeista mahdollisesti saatava veroetu on kiistatta merkittävin suhteessa muista omaisuuslajeista saataviin verohyötyihin. Säästetty verokustannus on verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden kohdalla suurin paitsi absoluuttisesti myös suhteellisesti säästöä varten tarvittavaan työmäärään verrattuna. Käyttöomaisuusosakkeista saatava veroetu ei vaadi jatkuvaa seurantaa niiden omistusaikana samalla tavoin kuin muiden omaisuuslajien osakkeet säästön kohdistuessa vasta osakkeen luovutushetkeen.

Toisaalta siinä missä verovapaista käyttöomaisuusosakkeista on mahdollista saada merkittävin veroetu suhteessa muihin omaisuuslajeihin, niihin liittyy myös suurin riski tämän edun täydellisestä menettämisestä. Mikäli verovapaista käyttöomaisuusosakkeista ei synny luovutuksen yhteydessä luovutusvoittoa, on veroseuraamus muita omaisuuslajeja suurempi, sillä verovapaiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio on kokonaisuudessaan vähennyskeltoton. Lisäksi käyttöomaisuusosakkeiden tappioiden vähennyskeltottomuus on niiden luovutusvoittojen verovapautta laajempi³⁵², mikä tekee EVL 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeista edelleen muita osakkeita riskialttiimman instrumentin.

On myös mahdollista, ettei osakkeita lueta enää niiden luovutusvaiheessa käyttöomaisuuteen, vaikka näin olisikin toimittu aiemmin osakkeiden omistusaikana.³⁵³ Tällaisessa tilanteessa verovelvollisella jää käyttämättä myös kaikkien muiden omaisuuslajien osakeluovutuksiin liittyvät verosuunnittelumahdollisuudet lukuun ottamatta mahdollisen luovutustappion vähentämisoikeutta. Toisaalta myös luovutusvoiton vähentämismahdollisuus on joissain tilanteissa rajoitettu, sillä jos käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet on omistettu esimerkiksi juuri alle vuoden ajan, näiden osakkeiden vähennyskelpoisuutta luovutustappion yhteydessä on

³⁵² Mattila 2013, s. 100.

³⁵³ Osakkeen omaisuuslajiluonne ei ole ikuinen, vaan se voi muuttua olosuhteiden muuttuessa (Ks. esim. KHO 2010:50).

supistettu. On mahdollista, että yhtiö joutuu esimerkiksi taloudellisen pakon edessä myymään omistamiaan osakkeita. Tällä tavoin omistettujen osakkeiden vähennyskelpoisuus on rajattu vain käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksista saatuihin voittoihin verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuotena. Käytännössä rajoitus johtaa usein vähennysoikeuden menettämiseen, sillä vastaavaa luovutusvoittoa syntyy vain harvoin tappion vähennysaikana.

Arvioitaessa omaisuuslajien verosuunnittelumahdollisuuksia osakeluovutusten yhteydessä voidaan todeta, että kaikkia omaisuuslajeja kohdellaan verotuksessa lopulta laajalti yhdenmukaisesti. Muuhun omaisuuteen ja käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet ovat omaisuuslajijakoa hyödyntävän verosuunnittelun näkökulmasta keskeisimmässä roolissa. Lienee perusteltua väittää, että verovelvollisen kannattaa edistää osakkeidensa käyttöomaisuusluonnetta luovutusvoittolanteissa, mikäli tämä on mahdollista. Osakkeiden lukemista muuhun omaisuuteen verovelvollisen kannattaa sitä vastoin välttää luovutustappion yhteydessä mahdollisuuksien mukaan. Muihin omaisuuslajeihin ei sen sijaan ole niiden omaisuuslajiluonteen vuoksi juuri kannattavaa erityisin toimin pyrkiä, sillä merkittäviä eroja eri omaisuuslajien välillä ei ole. Todennäköisesti verovelvolliselle aiheutuvat kustannukset olisivat suuremmat kuin saatu veroetu esimerkiksi pyrittäessä siirtämään osakkeet rahoitusomaisuudesta vaihto-omaisuuteen.

Verosuunnittelu omaisuuslajijakoa hyödyntäen onkin lähtökohtana monin tavoin ongelmallinen. Esimerkiksi verovelvollisen mahdollisuudet vaikuttaa tapauskohtaisesti sovellettavan omaisuuslajin valintaan ja siten noudatettavaan säännöksiin ovat rajalliset. Jossakin määrin verotusta toimitettaessa sovellettavan omaisuuslajin valinnassa kyse on nimenomaisesti verovelvollisen omasta tulkinnasta. Kaikissa tapauksissa verovelvollisen oman tulkinnan hyväksyminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Verovelvollinen voi väittää varsin kiistattomasti, että esimerkiksi osake on hankittu sijoitusmielessä, ja kyse on siten sijoitusomaisuudesta. Toisaalta esimerkiksi osakkeen liian pitkään omistusaikaan verovelvollinen ei voi vaikuttaa ainakaan jälkikäteen. Onkin siis kyseenalaista, minkä verran verovelvollinen voi ylipäänsä omin teoin vaikuttaa osakkeidensa verokohteluun omaisuuslajijakoa hyödyntäen. Omaisuuslajiluonteen arviointi on pitkäjänteistä, minkä vuoksi verovelvollinen ei useinkaan etukäteen tiedä, minkä omaisuuslajin statuksen tavoittelu olisi sille edullisinta.

Huolimatta rajoitetusta mahdollisuudesta vaikuttaa valittavaan omaisuuslajiin verovelvollisella on erityisesti soveltuvan omaisuuslajin sisällä keinoja verosuunnitteluun. Mikäli on tiedossa, että jokin osake luetaan luovutuksen yhteydessä esimerkiksi rahoitusomaisuuteen,

verovelvollinen voi hyödyntää tätä tietoa osakkeen omistusaikana ja tehdä verotuksellisesti edullisimpia ratkaisuja. Tästä huolimatta verosuunnittelumahdollisuuden olomassaolo ja hyödyntäminen eivät takaa järjestelyn edullisuutta kaikissa tilanteissa. Esimerkiksi valinta kiinteiden menojen kirjaamisella vuosikuluksi tai vaihtoehtoisesti hankintamenon osaksi on pysyvä ratkaisu, jonka verovelvollinen voi pääsääntöisesti tehdä vain kerran. Tehty ratkaisu koskee sen omaisuuslajin kaikkia hyödykkeitä jatkuvasti.³⁵⁴ Siten kyseinen instrumentti ei ole verosuunnittelunäkökulmasta kovinkaan joustava, vaan lähinnä kysymys on yhtiölle sopivimmasta menettelystä muilla perusteilla riippumatta sen ennakoimattomista veroseuraamuksista. Usein verovelvolliset tekevätkin ratkaisunsa muiden taloudellisten perusteiden takia eivätkä ainoastaan saavuttaakseen veroetuja.

Yleinen ongelma verosuunnittelussa on, että ollakseen tehokasta se vaatii usein korkean tason vero-osaamista sekä suurta työmäärää. Nämä vaatimukset puolestaan kasvattavat yhtiön kustannuksia. Aina ei ole kannattavaa käyttää yhtiön resursseja mahdollisten, äärimmillään jopa syntyviä kustannuksia pienempien verosäästöjen aikaansaamiseksi. Myöskään tehtyjen toimenpiteiden lopputulos ei ole aina toivotun kaltainen, jolloin kaikki verosuunnitteluun laitettut resurssit valuvat hukkaan. Ennakkoratkaisua tai -tietoa pyytämällä verovelvollinen voi varmistaa toivottuun lopputulokseen päätyminen.³⁵⁵ Ennakkoratkaisun tai -tiedon hakeminen on kuitenkin hidasta ja maksullista, joten ratkaisun tai tiedon hakeminen ei ole aina kannattavaa. Ennakkoratkaisua tai -tietoa ei myöskään voida joka tilanteessa hyödyntää.³⁵⁶

On tärkeää huomata, että omaisuuslajien kiinnostavuus on sidottu vahvasti voimassaolevaan lainsäädäntöön, ja verolainsäädännön muuttuminen aiheuttaa epävarmuutta erityisesti verosuunnittelulle. Esimerkiksi vaihto-omaisuuden merkitys elinkeinotulon verotuksessa sekä verosuunnittelussa on vähentynyt vuoden 1993 verouudistuksen jälkeen. Ennen uudistusta yritykset saivat elinkeinoverolain nojalla kirjata kuluksi osan vaihto-omaisuuden hankintamenosta jo ennen sen luovutusta.³⁵⁷ Tämän vuoksi vaihto-omaisuuden tarkka rajaaminen oli vuoteen 1993 asti tärkeää. Vaikka vaihto-omaisuuden merkitys on vähentynyt, sen käytettävyys verosuunnittelussa ei ole kokonaan poistunut. Esimerkiksi vaihto-omaisuuden varaston arvostamisessa sovellettu alimman arvon periaate ei koske muun muassa käyttöomaisuutta, eivätkä nämä veroedut ulotu käyttöomaisuuteen luettaviin hyödykkeisiin.³⁵⁸

³⁵⁴ Leppiniemi 2014b, k. Vaihto-omaisuuden muuttuva tilinpäätöskäsittely.

³⁵⁵ Ossa 2002, s. 82.

³⁵⁶ Puroton 2009, s. 21.

³⁵⁷ Andersson – Penttilä 2014, s. 345.

³⁵⁸ Mattila 2010, s. 122.

Tällä hetkellä erityisesti vuonna 2020 voimaan tuleva tulolähteiden yhdistäminen aiheuttaa epävarmuutta omaisuuslajien verokohtelulle. Hallituksen esityksen mukaan olemassa olevien omaisuuslajien verokohtelua ei ole tarkoitettu muutettavaksi. Ristiriitaisesti suhteessa edellä lausuttuun hallituksen esityksessä todetaan, että eräiden omaisuuslajien soveltamisala voi laajentua uudistuksen jälkeen.³⁵⁹ Todennäköisyys, että omaisuuslajijako aiheuttaa laajempia uudistuksia kuin lakiin tai hallituksen esitykseen on kirjattu, on suuri. Kokonaan uuden omaisuuslajin säätämällä on oltava vaikutusta myös voimassa oleviin omaisuuslajeihin, kun uuden omaisuuslajin soveltamisala ei aivan täysin vastaa vanhan muun toiminnan tulolähteen soveltamisalaa. Elinkeinoverolain uudistuksen aiheuttama epävarmuus kuvastaa hyvin verosuunnittelun haavoittuvuutta ja riskialttiutta.

³⁵⁹ HE 257/2018, s. 20.

10 Omaisuuslajijaon uudistuksen arviointia

Uudistuvaa omaisuuslajijakoa koskeva hallituksen esitys kuin myös sitä edeltävät luonnokset ovat herättäneet ymmärrettävästi laajaa keskustelua oikeustieteilijöiden keskuudessa. Valtiovarainministeriö esitti ensimmäisen lausuntopyyntönsä 22.3.2018³⁶⁰ ja toisen lausuntopyyntönsä 26.10.2018³⁶¹ muokatusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Lausunnon antaneet ovat nostaneet esiin luonnosesitysten onnistuneita ja ongelmallisia ratkaisuja. Yleisesti lausunnoissa on pidetty elinkeinoverolain uudistusta paitsi tarpeellisenä myös monilta osin onnistuneena.³⁶² Tutkielmassa punnitaan seuraavaksi keskeisimpien lausunnoissa esitettyjen huolenaiheiden todenperäisyyttä ja nostetaan esiin uusia kiinnostavia havaintoja uudistavasta elinkeinoverolaista omaisuuslajijaon näkökulmasta. Tässä yhteydessä huomiota kiinnitetään ainoastaan sellaisiin esitysluonnoksissa ja lausunnoissa todettuihin seikkoihin, jotka on hyväksytty sellaisenaan 1. heinäkuuta 2019 voimaan tulevaan elinkeinoverolakiin.

Elinkeinoverolain uudistuksen yhtenä suurimpana tavoitteena on poistaa elinkeinoverolain ja tuloverolain väliset rajanveto-ongelmat ja epäselvyydet.³⁶³ Yleisesti lausunnonantajien arvion mukaan tässä suhteessa uudistuvassa elinkeinoverolaissa ei ole onnistuttu. Lähes kaikkien annettujen lausuntojen mukaan muun omaisuuden omaisuuslajin luomisella ainoastaan siirretään nyt elinkeinoverolain ja tuloverolain välinen rajanveto-ongelma elinkeinoverolain sisäiseksi, omaisuuslajien väliseksi.³⁶⁴ Näin ollen tarpeettomista tulkintaongelmista ei elinkeinoverolain uudistuksella päästä eroon.³⁶⁵ Jaottelulle muuhun omaisuuteen ja käyttöomaisuuteen ei annettujen lausuntojen mukaan ole olemassa sen enempää perusteita kuin tämänhetkisellemme jaottelulle TVL- ja EVL-omaisuuteen. Samalla tehtyä jakoa pidetään liian yksioikoisena.³⁶⁶

Esitettyyn näkemykseen rajanvetokysymyksen siirtymisestä tulolähteiden väliltä omaisuuslajien välille on helppoa yhtyä. Hallituksen esityksessä muun omaisuuden alasta on todettu lähinnä, että se vastaa pääosin muun toiminnan tulolähteen alaa muutamain avoimin

³⁶⁰ Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä 2018a, s. 1.

³⁶¹ Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä 2018b s. 1.

³⁶² Ks. esim. Lindgren 2018a, s. 3.

³⁶³ Penttilä 2019, s. 134.

³⁶⁴ Lindgren 2018b, s. 2; Suomen Yrittäjät 2018, s. 3; Suomen Tilintarkastajat 2018, s. 3; Elinkeinoelämän keskusliitto EK – Keskuskauppakamari – Perheyritysten liitto ry – Suomen Yrittäjät 2018, s. 1; Suomen Veroasiantuntijat ry 2018, s. 2.

³⁶⁵ Suomen Veroasiantuntija ry 2018, s. 3.

³⁶⁶ Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2018, s. 2.

lisäyksiin muiden omaisuuslajien soveltamisalan mahdollisesta laajentumisesta.³⁶⁷ Näillä laajentumisilla olisi luonnollisesti merkitystä myös muun omaisuuden soveltamisalan suuruuteen. Muun toiminnan tulolähteen alaa ei ole kuitenkaan nykyisellään määritelty tuloverolaissa, ja tätä vastaavalla tavalla myös muun omaisuuden määrittely on jätetty muiden omaisuuslajien rajaamisen varaan poissulkutekniikkaa soveltaen.³⁶⁸ Siten muun omaisuuden soveltamisalaan liittyvät kysymykset eivät liene jatkossa sen selkeämpiä kuin muun toiminnan tulolähteeseen liittyvät kysymykset tällä hetkellä. Samalla seuraavassa käsiteltävä muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajaaminen³⁶⁹ lisää jatkossa painetta muun omaisuuden ja käyttöomaisuuden väliselle rajanvedolle ja nostaa jopa nykyistä useammin esiin kysymyksiä muun omaisuuden soveltamisalan rajasta.

Erityisen paljon kritiikkiä elinkeinoverolain uudistus on saanut osakseen muun omaisuuden luovutustappioiden vähennysoikeuden rajaamisesta.³⁷⁰ Usean lausunnon mukaan vähennysoikeuden rajaamiselle ei ole esitetty hallituksen esityksessä riittäviä perusteita, vaikka rajaus on erityinen poikkeus elinkeinoverolain laajasta menon vähennyskelpoisuudesta.³⁷¹ Muun muassa *Ossa* on perustellut kielteistä suhtautumistaan tappioiden vähennysoikeuden rajaamiseen viittaamalla nimenomaisesti elinkeinoverotuksen kantavaan periaatteeseen ja systematiikan peruselementtiin, jonka mukaan tulot ovat laajasti veronalaisia ja vastaavasti niihin liittyvät menot laajasti vähennyskelpoisia.³⁷² Periaate ilmenee EVL 5.1 §:n 5 kohdassa ja EVL 8.1 §:n 1 kohdassa.

Tällaiset lainsäädännössä tehdyt ratkaisut, jotka ovat vastoin lainsäädännössä laajasti omaksuttua linjaa, heikentävät lainsäädännön ennustettavuutta ja johtavat lainsäädännön myöhemmissä uudistuksissa yhä useampiin, kumulatiivisiin poikkeuksiin asetetuista periaatteista. Muun omaisuuden tappion vähentämisrajoitukset ovat suurelta osin seurausta elinkeinoverolain 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeiden verovapaudesta. Vaikka verovapaat

³⁶⁷ HE 257/2018 vp, s. 22.

³⁶⁸ Muun omaisuuden soveltamisalaa ei ole suoraan määritelty uudistuvan elinkeinoverolain 12 a §:ssä. Säännöksen mukaan muuhun omaisuuteen kuuluu uudistuksen jälkeen omaisuus, joka ei täytä muiden omaisuuslajien edellytyksiä. (EV 222/2018, s. 3.) Myös muut omaisuuslajien väliset rajat on jätetty hallituksen esityksessä jossain määrin avoimiksi. Näitä kysymyksiä on käsitelty laajasti luvussa 4.2, jossa arvioitiin tulolähdejaon poistamisen vaikutuksia jo olemassa oleviin omaisuuslajeihin. Tämän vuoksi tässä yhteydessä ei enää palata tähän teemaan tarkemmin.

³⁶⁹ Uudistuvan elinkeinoverolain 8 a §:ssä sekä 42 a §:ssä rajataan muun omaisuuden tappion vähennysoikeutta.

³⁷⁰ VaVM 29/2018, s. 7; Jatkossa elinkeinoverolain mukaan osakkeen luovutustappiot saa vähentää EVL 8 a §:n erityissäännöksen mukaan vain muun omaisuuden veronalaisesta luovutusvoitoista verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuonna. Uudistuvan elinkeinoverolain 42 a §:n 2 momentti asettaa puolestaan yhtiön tulonhankkimistoimintaan kuulumattoman omaisuuden kokonaan vähennyskelvottomaksi. Tällaisen omaisuuden luovutushinta on veronalaista tuloa, mutta yhtiöllä on oikeus vähentää hankintameno ainoastaan tulon määrään saakka.

³⁷¹ *Ossa* 2018b, s. 1; Ks. myös Keskuskauppakamari 2018, s. 1.

³⁷² *Ossa* 2018a, s. 4.

käyttöomaisuusosakkeet ovat veronmaksajille varsin hyödyllinen instrumentti, myös nämä osakkeet edustavat poikkeusta tulon laajasta veronalaisuudesta ja menon laajasta vähennyskelpoisuudesta. Käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus perustuu kansainväliseen verokilpailuun,³⁷³ kuten tutkielman alussa kerrottiin, ja niiden verokohtelu on vastoin elinkeinoverolain yleisiä periaatteita. Nyt muun omaisuuden vähennysoikeuden rajoitus on seuraus, joka ilmentää elinkeinoverolain periaatteista poikkeamisesta aiheutuvia ongelmia. Tämä on luonnollista, sillä uusi laki, puhumattakaan lakiuudistuksesta pohjautuu aina vanhaan lainsäädäntöön, eikä irrottautuminen aiemmin voimassa olleesta laista ole koskaan täysin mahdollista. Siten vanha laki on aina uuden pohja. Esitetyn kaltaiset poikkeukset keskeisistä periaatteista johtavat elinkeinoverolain ja muiden elinkeinoverolakiin liittyvien lakien sirpaloitumiseen ja tilkkutäkkimäisyyteen.

Toinen yleisesti lausunnoissa maalailtu uhkakuva ja muun omaisuuden vähennysoikeuden rajoittamattomuuden peruste on, että muun omaisuuden tappioiden vähennysoikeuden rajaaminen johtaa käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden vastakkainasettelun kärjistymiseen.³⁷⁴ Tällainen riski on olemassa, sillä käyttöomaisuuden osakeluovutukset ovat tietyin edellytyksin kokonaan verovapaita. Vastaavasti muun omaisuuden tappion vähennysoikeutta on rajoitettu ankarasti, mikä voi johtaa tappion tosiasialliseen vähennyskeltvottomuuteen suhteellisen helposti.³⁷⁵ Esimerkiksi *Veronmaksajain Keskusliitto ry:n* antamassa lausunnossa todetaan, että luovutustappion vähennysrajoitus merkitsee useimmissa tapauksissa tappion täydellistä vähennyskieltoa.³⁷⁶

Toisaalta myös muun omaisuuden päinvastainen verokohtelu johtaisi käyttöomaisuusosakkeiden ja muun omaisuuden osakkeiden vastakkainasettelun kärjistymiseen. Mikäli muun omaisuuden luovutustappion vähennysoikeutta ei uudessa laissa olisi rajattu, olisi tässäkin tapauksessa pelkona muun omaisuuden ja käyttöomaisuuden verokohtelun kärjistyminen.³⁷⁷ Tällaiseen tilanteeseen päädyttäisiin, jos käyttöomaisuusosakkeet olisivat kokonaan vähennyskeltvottomia ja vastaavasti muun omaisuuden tappiot rajoittamattomasti vähennyskelpoisia. Vastakkainasettelu olisi kuitenkin seurausta lainsäätäjän omista ratkaisuista ja vastaisi tulon veronalaisuuden ja menon vähennyskelpoisuuden periaatetta, kuten edellä on käsitelty. Näyttää siltä, ettei muun omaisuuden ja käyttöomaisuuden vastakkainasettelun kärjistymistä voida välttää vallitsevissa

³⁷³ Punavaara 2003, s. 30.

³⁷⁴ Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2018, s. 2–3; Keskuskauppakamari 2018, s. 2.

³⁷⁵ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 145–146.

³⁷⁶ Veronmaksajain Keskusliitto ry 2018a, s. 2.

³⁷⁷ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 146.

oloissa. Lainsäätäjän käsissä kuitenkin on, antaako se poikkeusten johtaa seuraaviin poikkeuksiin.

Toisaalta muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajoitus on linjassa muun toiminnan tulolähteen osakeyhtiön omaisuusluovutuksista syntyneiden tappioiden verokohtelun kanssa.³⁷⁸ Olisi erikoista, jos yhtiön omistaman mutta tulonhankkimistoimintaan kuulumattoman omaisuuden luovutustappio olisi laajasti vähennyskelpoinen, kun osakkaan suoraan omistaman ja hänen yksityiskäytössään olevan omaisuuden luovutustappiot eivät ole verotuksessa tuloverolain 50.2 §:n mukaan yleensä vähennyskelpoisia. Sanottu pätee, vaikka tuloverolain mukainen tappion vähennyskeltvottomuus todennäköisesti johtaa ankarampaan verotukseen kuin tappion rajattu vähennyskelpoisuus muun toiminnan tulolähteessä. On mahdollista sanoa, että muun omaisuuden luovutustappion verokohtelu siirtyy yhteisöillä elinkeinotoiminnan tulolähteen sisälle kuitenkin olennaisesti supistetussa muodossa, kun vastaisuudessa vähennysoikeuden rajoitukset koskevat ainoastaan osakkeita ja yhtiöosuuksia. Toisaalta ainoastaan *Verohallinnon* antamassa lausunnossa muun omaisuuden luovutusten vähennysoikeuden rajoitusta pidetään hyvänä ja tarpeellisena.³⁷⁹

Hallituksen esityksessä vähennysoikeuden rajoitusta on perusteltu muun muassa uhalla keinoitekoisista verojärjestelyistä.³⁸⁰ Annetuissa lausunnoissa mainitut pelot nähdään epärealistisina, ja ne ovat aiheuttaneet hämmennystä lausunnon antaneissa.³⁸¹ Esimerkiksi *Niskakangas* on todennut antamassaan lausunnossa, ettei hän aivan hahmota tilanteita, joissa rajoittamaton vähennyskelpoisuus johtaisi perusteettomiin veroetuihin. Hän nostaa esiin esimerkiksi peitellyn osingonjaon instrumentin, jonka nimenomaisena tarkoituksena on poistaa huoli tällaisista keinoitekoisista eduista.³⁸²

Tässä yhteydessä voidaan myös nostaa esiin edellisessä luvussa käsitelty kysymys omaisuuslajien käytettävyydestä verosuunnittelussa. Luvun lopputulemana esitettiin, ettei verovelvollisella ole useinkaan mahdollisuutta vaikuttaa sovellettavan verolain valintaan ainakaan siten, että lopulta sovellettavan omaisuuslajin säännökset olisivat hänelle edullisimmat mahdolliset. Verovelvolliselle on hyvin haastavaa ja työlästä mukauttaa omistamiensa osakkeiden omaisuuslajia sen mukaan, tuottaako niiden luovutus tappiota tai voittoa. Toisaalta jos verovelvollisella on mahdollisuus verosuunnitteluun, veroviranomainen

³⁷⁸ Ks. esim. VaVM 29/2018 vp, s. 7.

³⁷⁹ Verohallinto 2018b, s. 2.

³⁸⁰ HE 257/2018 vp, s. 17.

³⁸¹ Lindgren 2018b, s. 1–2; Ks. myös Suomen Tilintarkastajat ry 2018, s. 3.

³⁸² Niskakangas 2018b, s. 2.

ei voi puuttua tähän oikeuteen. Näin ollen kielletyt, keinotekoiset verojärjestelyt ovat verovelvolliselle mahdollisia ainoastaan, jos lainsäädännössä on asetettu verovelvollisen toimia koskevia rajoituksia, kuten rajoitus muun omaisuuden tappion vähentämiseksi. Tällaiseen lainvastaiseen toimintaan on kuitenkin mahdollista puuttua *Niskakankaan* mainitsemien tavoin lainsäädännön muilla instrumenteilla, peiteltyyn osingonjaon lisäksi veronkiertoa ja veropetosta koskevilla säännöillä. Lienee selvää, ettei keinotekoisia verojärjestelyitä kokonaan voida välttää, eikä lainsäätäjän pitäisi sen vuoksi puuttua lakiin vastoin sen keskeisiä periaatteita.

Kolmas uudistuksen yhteydessä tehtävä muutos on konserniavustuslain soveltamisalan laajentaminen. Uudistus ei koske elinkeinoverolakia, mutta sillä on kiinteä liityntä elinkeinoverolakiin, sillä konserniavustuslain uudistamista on käytetty perusteluna muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajaamisessa.³⁸³ Tulolähdejaon yhdistäminen ja muun omaisuuden luominen mahdollistavat konserniavustuksen laajentamisen. Konserniavustuslain tarkoituksena on poistaa haittoja, joita aiheutuu yritysmuodon harjoittamisesta konsernimuodossa erillisen yhtiön sijaan.³⁸⁴ Nykyisellään tulolähdejako aiheuttaa rajoitteita konserniavustuksen hyödyntämiselle.³⁸⁵ Hallituksen esityksen mukaan konserniavustusmahdollisuuden laajentaminen olennaisesti tulolähdeuudistuksen yhteydessä mahdollistaa konserniavustuksen käyttämisen esimerkiksi sijoituksia passiivisesti hallinnoivien yhtiöiden verotuksessa. Mahdollisuus konserniavustuksen laajaan hyödyntämiseen yhdessä osakkeiden luovutustappioiden rajoittamattoman vähennyskelpoisuuden kanssa mahdollistaisi luovutustappioiden hyödyntämisen eri yhtiöiden välillä konserniavustuksen tarkoitusta vastaamattomalla tavalla.³⁸⁶ Siten myös konserniavustuksen laajentamisella perusteellaan muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajoittamista.

Konserniavustuksen katsotaan säilyvän uudistuksen jälkeenkin yksinkertaisena, koska konserniavustuslain soveltamisala sidotaan elinkeinoverolain soveltamisalaan. On väitetty, että sääntelyn yksinkertaisuuden mahdollistavat muun omaisuuden tappion vähennysoikeuteen asetetut rajoitukset, kuten edellä todettiin. Kaiken kaikkiaan muutos laajentaa konserniavustuksen käyttömahdollisuuksia sekä tehostaa mahdollisuuksia konsernin sisäiseen

³⁸³ HE 257/2018, s. 24.

³⁸⁴ Nykyisin konserniavustuslakia sovelletaan, jos sekä avustuksen antaja että saaja harjoittavat liiketoimintaa. Konserniavustuslain soveltamisalaa laajennetaan elinkeinoverolain uudistuksen yhteydessä. Jatkossa lakia sovelletaan osakeyhtiöihin ja osuuskuntiin, joiden verotuksessa sovelletaan elinkeinoverolakia. Merkitystä ei ole elinkeinoverolain mukaisella elinkeinotoiminnalla. Tämän seurauksesta nykyisin tuloverolain mukaan verotettavat holdingyhtiöt ja vuokraustoimintaa harjoittavat yhtiöt siirtyvät konserniavustuksen piiriin. Asunto-osakeyhtiöt ja keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt eivät voi jatkossakaan antaa tai saada konserniavustusta, koska niihin ei sovelleta elinkeinoverolakia. (Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 149).

³⁸⁵ Penttilä 2019, s. 143.

³⁸⁶ HE 257/2018 vp, s. 24.

tappiontasaukseen.³⁸⁷ Konserniavustuslain uudistus onkin kerännyt lausunnon antajilta kiitosta.³⁸⁸ Esimerkiksi *Niskakankaan* mukaan konserniavustuslakiin tehty uudistus parantaa konsernien verotuksen oikeaa osuvuutta. Lisäksi uudistusta on hänen mukaansa hallituksen esityksessä hyvin perusteltu.³⁸⁹ Konserniavustuksen soveltamisalan laajentamista on melko kiistattomasti edellä mainituin perustein pidetty sinänsä onnistuneena uudistuksena. Konserniavustuksen käyttäminen muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajoituksen perusteluna ei kuitenkaan ole kovinkaan totuudenmukaista. Esitetyt pelot konserniavustuksen väärinkäytöstä ovat liioiteltuja ja kohdistuvat vain marginaaliseen osaan tapauksia. Lisäksi uudistuva konserniavustuslaki ei täytä verotuksen neutraalisuuden³⁹⁰ tavoitetta.

On totta, että ilman muun omaisuuden tappion vähennysoikeuden rajoitusta konsernit voisivat kuitata toisen yhtiön muun omaisuuden tappion konserniavustuksella. Esimerkiksi A Oy voisi antaa sen tytäryhtiö B Oy:lle konserniavustuksena 5 miljoonaa euroa, jonka B Oy voisi hyödyntää, jos sille olisi syntynyt avustusta vastaava muun omaisuuden tappio, jota se ei voisi vähentää muiden omaisuuslajien veronalaisista voitoista. Tällä tavoin konsernit voisivat tappion vähennysoikeuden rajoituksen puuttuessa keskinäisin toimin vähentää verotettavaa tuloaan ja hyödyntää tappioitaan. Toisaalta mikäli muun omaisuuden tappion vähennysoikeutta ei olisi rajoitettu, yhtiöiden ei tarvitsisi kovinkaan usein turvautua konserniavustuksen käyttämiseen saadakseen muun omaisuuden tappiot vähennytyksi. Tässä tapauksessa yhtiöt voisivat kuitata voitot ja tappiot jo yhden konserniyhtiön sisällä. Ainoa mahdollinen konserniavustuksen väärinkäytös voisi syntyä, mikäli muun omaisuuden tappion vähentäminen ei olisi mahdollista yhden yhtiön sisällä, mutta sen kuittaaminen olisi mahdollista konserniavustuksella. Tällöin konsernit voisivat kiertää rajoitusta antamalla avustusta. Lisäksi konserniavustukselle on laissa tiukat kriteerit, eivätkä yhtiöt voi siten käyttää sitä hyödykseen ilman todellista konsernisuhdetta, jonka on täytynyt kestää koko verovuoden. Siten konserniavustus ei toimi hätäratkaisuna syntyneisiin tappioihin.

Hallituksen esityksen mukaan konserniavustus katsotaan elinkeinotuloksi,³⁹¹ eikä sitä voida siten vähentää muun omaisuuden luovutustappioista. Muun omaisuuden osakkeiden luovutustappioiden vähentämiseksi vaaditaan nimenomaisesti muun omaisuuden

³⁸⁷ Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 149–150.

³⁸⁸ Ainoan soraäänisen lausunnon konserniavustuksesta antoi Verohallinto, jonka antamassa lausunnossa esitettiin huoli, aiheutuuko konserniavustuksen soveltumisesta jatkossa epäselvyyksiä suhteessa luotto-, vakuutus- tai eläkelaitosten antamiin tai saamiin konserniavustuksiin. (Verohallinto 2018a, s. 8.)

³⁸⁹ Niskakangas 2018a, s. 2.

³⁹⁰ Verotuksen on sanottu olevan neutraalia, jos sillä ei ole muita kuin veron kantamiseen liittyviä välittömiä vaikutuksia yksityiseen sektoriin. (Ranta-Lassila 2002, s. 33).

³⁹¹ HE 257/2018 vp, s. 26.

luovutusvoittoja, jota konserniavustus ei missään tilanteessa ole. Voi olla, että yhtiön antama konserniavustus on peräisin muun omaisuuden voitoista, mutta kun se annetaan konserniavustuksena toiselle yhtiölle, tulon luonne muuttuu yleiseksi elinkeinotuloksi. Tämän vuoksi konserniyhtiöillä ei ole mahdollisuutta kuitata keskenään muun omaisuuden luovutusvoittoja sekä -tappioita.

Verotuksen neutraalisuustavoitteen mukaista on, että yhtä yhtiötä ja konsernia verotetaan samalla tavalla.³⁹² Uudistuvaa konserniavustuslakia on perusteltu nimenomaisesti verotuksen neutraalisuudella.³⁹³ Uudistuva laki ei toteuta tätä tavoitetta tappion vähennysoikeuden rajoituksen vuoksi, sillä yhden yhtiön ja konsernin kohtelu ei luovutustappiotilanteessa ole yhdenmukaista. Mikäli kyse olisi yhdestä yhtiöstä, jonka muun omaisuuden yksi osakeluovutus tuottaisi voittoa ja toinen tappiota, yhtiöllä olisi oikeus vähentää tappio voitosta. Konserniyhtiöiden tapauksessa, jos luovutukset tapahtuvat eri yhtiöissä, tappioita ei voida vähentää toisen yhtiön muun omaisuuden voitosta. Näin ollen uudistuva konserniavustuslaki ei ole luonteeltaan neutraali.

Kaiken kaikkiaan ajatusta tulolähteiden yhdistämisestä voidaan pitää hyvänä ja on merkityksellistä, että useiden vuosikymmenten aikana tehtyjen muistioiden ja arvioiden jälkeen tulolähdejaon yhdistämiseen tosiasiallisesti ryhdyttiin. Monessa kohtaa uudistuksessa on onnistuttu, mutta 1.7.2019 voimaan tulevassa laissa olisi jonkin verran paranneltavaa. Seuraavassa päätösluvussa nostetaan esiin tutkielman teemoista nousseita kysymyksiä, joiden tutkiminen tulevaisuudessa olisi tärkeää.

³⁹² Niskakangas 2004b, s. 256.

³⁹³ HE 257/2018 vp, s. 26.

11 Lopuksi

Tutkielmassa on käsitelty uudistuvia omaisuuslajeja ja niiden hyödyntämistä yhtiön verosuunnittelussa erityisesti osakeluovutusten yhteydessä. Lopuksi voidaan todeta, että uudistuvan elinkeinoverolain omaisuuslajit noudattanevat tulevaisuudessa ainakin pääpiirteissään voimassa olevan elinkeinoverolain mukaisia soveltamisaloja. Joitakin tulkintaongelmia omaisuuslajien välisestä rajanvedosta nousee mitä todennäköisimmin vastaisuudessa esille. Omaisuuslajeihin liittyvistä linjauksista päättävät lopulta eri asteiset tuomioistuimet. Oikeuskäytännön ratkaistavaksi jää esimerkiksi, pieneneekö nykyisin henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuuluvan, uudistuksen jälkeen muuna omaisuutena tunnetun omaisuuslajin ala nykyisestä siten kuin hallituksen esityksessä on väläytelty,³⁹⁴ vai säilyykö se entisellään tai kasvaako se nykyisestä, kuten tutkielmassa ja muissa aihepiiristä julkaistuissa artikkeleissa on pelätty.³⁹⁵ Kumpikin lopputulos on mahdollinen.

Kuten edellä on todettu, omaisuuslajien soveltamisalan tulkinta on jatkossa paljolti riippuvainen tuomioistuinten, erityisesti korkeimman hallinto-oikeuden, linjauksista. Yleisesti lakeja on mahdollista tulkita joko verovelvollisen tai veronsaajan eduksi. Oikeuskäytännössä on useammin päädytty jälkimmäiseen lopputulokseen, vaikka lain soveltaminen toisin olisi lainsäädännön puitteissa mahdollista.³⁹⁶ Tämän pohjalta näyttää todennäköisemmältä, että hallituksen esityksessä mainitut, lain ulkopuolelle jätetyt tavoitteet huuhtoutuvat pois soveltamiskäytännössä. Tulkinta voisi johtaa erilaiseen lopputulokseen, jos veropoliittisissa ohjelmissa esitetyt tavoitteet kirjattaisiin suoraan lakiin. Toisaalta näiden periaatteiden ja tavoitteiden huomioiminen olisi mahdollista jo nyt teleologian ja oikeustaloustieteellisen lähestymistavan avulla.³⁹⁷

Tuomioistuinten tekemillä linjauksilla on suuri vaikutus myös omaisuuslajien hyödynnettävyyteen verosuunnittelussa. Siten lopulliset omaisuuslajeja koskevat linjaukset ovat yksi suurimmista omaisuuslajijakopohjaisen verosuunnittelun epävarmuustekijöistä tulevaisuudessa. Kaiken tutkielmassa esitetyn perusteella näyttääkin selvältä, ettei omaisuuslajijaon hyödyntäminen verosuunnittelussa ole kovinkaan yksinkertaista. Verovelvollisen on monissa tilanteissa varsin vaikeaa vaikuttaa osakkeensa tai muunkaan hyödykkeen omaisuuslajiluonteeseen sopivalla tavalla. Tämän vuoksi on aiheellista pohtia, kuinka laajamittainen kajoaminen lainsäädännössä verotuksen peruseriaatteisiin on sekä

³⁹⁴ HE 257/2018 vp, s. 25.

³⁹⁵ Ks. alaluku 4.2; Ks. myös Penttilä – Nykänen – Nieminen 2019, s. 143–144.

³⁹⁶ Engblom 2018, s. 655.

³⁹⁷ Engblom 2018, s. 655.

tarpeellista että perusteltua. Esimerkiksi uudistuvassa elinkeinoverolaissa muun omaisuuden luovutustappion vähennysoikeuden rajoituksen on arvosteltu poikkeavan tuloverolain laajan veronalaisuuden ja sitä vastaavan menon laajan vähennysoikeuden periaatteesta.³⁹⁸ Onkin varsin tärkeää esittää kysymys, millaisilla perusteilla lainsäätäjä voi säätää lakeja, jotka eivät vastaa elinkeinoverolain yleisiä periaatteita.

³⁹⁸ Ossa 2018b, s. 1; Ks. myös Keskuskauppakamari 2018, s. 1.